

БЮЛЕТИН

Културно-информационен център на българското малцинство
“Цариброд” – клон Босилеград

Година 7   Брой 40.   Ноември 2004 година   Безплатен екземпляр

БЮЛЕТИН

Основател и издател: Гражданско сдружение Културно информационен център на българското малцинство “ЦАРИБРОД” Димитровград, Площад на освобождението № 8.

Редакция: Иван Николов, Радко Стоянчов и Александър Димитров. Технически редактор: Новица Божилов.

Адрес: Ул. Маршал Тито № 15, 17540 Босилеград, тел./факс: 017/78 – 254.

Главен и отговорен редактор: Иван Николов.

Печата: Графическо предприятие “Мишич”, Ниш, Земунска 18 тел. 018/715 691.

Равносметката на една година

Измина още една година която ще бъде запомнена като година на пропуснатите възможности. Сръбското общество навлезе в нова фаза на дезинтеграция. Изборите донесоха частични персонални, но не и реални промени във функционирането на държавата и в начина на мисленето и поведението на хората. Сръбските демократи от всякакъв чешит, не искат (или не смеят) да предадат военнопръстъпниците на Трибунала рискувайки по този начин отново да ни изложат на санкции и международна изолация. И къде ще ги предават когато всеки който посегне да ги предаде рискува да бъде гръмнат посред Белград.

Демократичните сили като никога досега са разбити и разединени, докато сръбският радикализъм набира сили и раздухва етническата нетърпимост. Върху изкуствено разпазената опасност от малцинствата, отново се надига великосръбският национализъм и се афишира политиката за “етнически чиста държава”. Малцинствата се представят като виновници за сръбската криза, а не като жертви на сръбската политика.

И докато сръбският парламент със закон изедначава четниците и партизаните възстановявайки по този начин великосръбската четническа идеология като официална сръбска политика, икономическите реформи буксуват, разногласията с международната общност и с последната югославска република Черна гора нарастват, на Косово и в долината на Прешево се веят албански знамена, а малцинствата в Санджак и Войводина се затварят в себе си. На фона на всичко това, сръбските политици се надпреварват с оптимистични изявления за “европейското бъдеще на Сърбия”.

Отношенията между България и Сърбия и Черна гора “никога не са били по-добри”. За сметка на това, положението на българското малцинство никога не е било по-лошо. Обучението на български език в нашите училища навлиза в деветия кръг на пъкълъ, въпреки обещаващите изявления на

президента на СЧГ Марович и сръбския просветен министър Вуксанович. До следващата учебна година ще се занимаваме с превеждане на учебници от сръбски на български и изготвяне на учебни програми, а на другата, ако е живот и здраве, може да си имаме нова държава която така може да ни затвори устата, че и език да не смеем да извадим.

Икономиката ни отдавна е умряла. Някогашните шивачки от “Кобос” сега си кърпят чорапите и си седат в къщи, децата им се мъкнат по улиците и кафенетата а мъжете окличат около и във кръчмите. Няма приватизация, няма производство, няма търговия а на митницата на “Рибарци” обезателно трябва да искате разрешение от сръбските жандарми ако трябва да отидете до тоалетната!

В този смисъл и тази година на 23 декември на ГПП “Рибарци” бяха спряни коледни пакетчета – подарък от Столична община за босилеградските малчугани! Дори намесата на кметът, депутатът, лидерът на ДСС и членът на Националния съвет на българите Владимир Захариев не можа да омилостиви сръбските ченгета които върнаха пакетчетата обратно с обяснение, че “документите са нередовни”. Машалла, на “никога по-добрите сръбско-български отношения”! Как да обясниш на босилеградските дечица, че Дядо Коледа преминал няколко митници от Лапландия с подаръци не може да мине на митницата на Рибарци? Май че защото става дума за български дядо Коледа а не за Божич-бата. Много ми се иска да знам какво мислят Първанов и Марович по тоя въпрос.

За сметка на хуманитарните, контрабандните стоки минават без грешка и през Босилеград и през Цариброд!

Та по времето на тия “никога по-добри сръбско-български отношения” нашите студенти и ученици в България и техните родители никога не са брали повече ядове, само че от българските власти. Условието за тнр. “Визи-Д” за издаване на лични карти за временен престой по време на следването изисква студентите и учениците, (а понякога и техните родители), да ходят, да речем два пъти от София или например от Стара Загора или Варна в българското посолство в Белград, българският консул също да ходи два пъти от Белград до София, при всичката им сиромашия да харчат луди пари за пътни билети и такси, да отсъстват от учебни занятия, та най-накрая да се сдобият с лична карта за временен престой! На това му се вика стегната държава, таман по европейските критерии. При Живков поне това беше по-лесно.

От тоя род са и чиновническите разигравки при подаване на документи за българско гражданство. Българите от Босилеградско и Царибродско с които през 1919 година бе изкупена свободата и независимостта на България, решили да си поискат българско гражданство в дните когато “тъмницата на народите” се разпада, в продължение на година и половина трябва да хленчат пред българските чиновници на “Дондуков 2” докато получат българско гражданство. И да събират документи с които да доказват, че са българи до девето коляно! Те наистина са по българи от тия дето си сърбат кафето по жълтите павета, само че това понякога много трудно се доказва с тапии защото техните предци са минали деветте кръга на ада докато оцелеят като българи. И вместо българската държава днес да им отдаде признание за това че в продължение на десетилетия и векове са отстоявали българщината и днес искат пак да се върнат там откъдето са тръгнали, тя им иска тапии че са психически здрави! Тука някой наистина е психлясал.

Поради това и КИЦ-а в Босилеград изпадна в немилост тази есен, но все пак успя да отстои позициите си и правото чрез “Бюлетина” да говори право куме в очите. Поне за известно време. Ако ще ставаме европейци, не бива да газим основните принципи на европейското общество – свободата на словото и съвестта. Защото иначе всеки може да се оплаче в Брюксел.

Софиянските “експерти” не бива да събират сведения от разни босилеградски доносници които по навик от онова време сноват по София и клепат кого де стигнат. Държавата е прекалено сериозно нещо за да се опира на кошкарските истории на разни бадявници вместо на проверени от времето хора с видими практически резултати.

На фона на тази сива действителност само решението на Общинската скупщина да се повдигне бюст на Васил Левски в Босилеград дава някаква надежда, че у нас подухват нови ветрове. Все пак ми се струва че повдигането на бюста на Левски ще бъде по-голям подвиг от подвига на самият Левски с Първата българска легия при пробиването на Стамбол капия в освобождаването на Белград от турците. Тука Владимир Захариев има шанс да се прослави или да се срине завинаги.

То да беше минал дядо Коледа, белки след него щяха да тръгнат и бизнесмените да поогледат малко нашата сиромашия бива ли я, не бива ли я за някаква работа, ама като не става, не става. Това евро-региони, та проекти за трансгранично сътрудничество от предприєдинителните фондове на Европейския съюз, протоколи подписани между Марович и Първанов и такива ми ти работи –

всичко това не върши никаква работа ако не го разреши някой сръбски пандурин от Прекодолци или Масурица.

Уважаеми сънародници, честита Коледа и щастлива Нова 2005 година и да ви е яка кожата брей!
Дето има една пословица: яж ръж и кураж дръж!

Иван Николов

2004г. приключи – какво оттук нататък?

Зденка Тодорова

Измина и тази каледарна година по начин не по-различен от предхождащите я няколко. Е, не приключи с гръм и трясък както по времето на Милошевич, но не и с радост и надежди, че нещо много хубаво и спектакуларно се е случило в Сърбия. За пореден път сме свидетели как управляващите в Белград разиграват народа внушавайки му колко е добре при тях и същевременно същият този народ им отвръща, че става все по-зле. Международната общност и през 2004г. категорично заяви, че без сътрудничество с Хагския трибунал Сърбия е обречена на изолация, което означава по-нататъшно икономическо, политическо и всякакво друго затъване вредно за демокрацията и човешките права. През изминалата година въпросът с проблемите на националните малцинства в Сърбия за пореден път стана достойние на международната общност. Унгарското малцинство във Войводина с помощта на своите организации, /но и на държавата майка/, успя да интернационализира своите проблеми – инциденти по етнически признак пред Съвета на Европа и пред Парламента на Европейския съюз в Брюксел. Представители на българското малцинство разгласиха и алармираха за проблема свързан с намаляване броя на часовете по български език в училищата на българското малцинство, докато представители на власите в Бор и Майданпек нададоха вой срещу намесата на Сръбската православна църква в техните райони, в които те настояват да имат свои свещеници от Викарията на Румънската православна църква.

През 2004 г. контрабандните канали на сенчестия бизнес в Сърбия не спряха нито за миг със своята незаконна, /но толерирана от властите/, дейност. Цариброд е може би най-очевидният пример за това. Може би най-хубавата новина на фона на невзрачното ежедневие обхванало нашето национално малцинство е решението на ОС в Босилеград да подкрепи инициативата на КИЦ-а в Босилеград, в града да бъде поставен паметник на Апостола Васил Левски. Хубава новина е и това, че КИЦ в Босилеград ще продължи да съществува и през 2005г. /въпреки желанието на някои недобросъвестни и недалновидни хора/ да спрат финансирането му и с това да прекратят излизането на все по-добре списващото се и все по-търсеното списание “Бюлетин”. Слава богу, че не се стигна до това решение, дано 2005 г. да бъде по-весела и по-обнадеждаваща за КИЦ в Босилеград.

Кризата

Обхванала отвън и отвътре българското национално малцинство в Сърбия може би най-добре се видя на примера с образованието през 2004г. И докато от Босилеград подухваха по-оптимистични ветрове по отношение на българския език в училищата, в Цариброд климатът по отношение на езика си остана непроменен. Министерството на образованието на Република Сърбия, явно разчитайки на климатичните разлики по отношение на езика в двете общини, реши да изпита пулса на малцинството, намалявайки му броя на часовете по български език от 3 на 2 часа седмично. После се оказа, че гафът може да предизвика неблагоприятни последици по Белград и затова започна да се калкулира с възможността броя на часовете по български език да се увеличат, което едва ли може да стане през средата на учебната година. Въпреки всичко, по проблема имаше дебат, на моменти стихнен, но въпреки това полезен. Имаше предупреждения, че ще се търси намесата на Съвета на Европа а защо не и на международните правозащитни организации, но и остри реакции в медиите и особено във в-к “Братство”, “Бюлетина” на КИЦ, но и в повечето български печатни и електронни медии. Така или иначе, въпросът с обучението на българското национално малцинство не се реши през 2004г., българският език не бе признат за майчин на учениците, но и не се превърна в глас в пустиня.

В края на декември от Босилеград се чува нови призови за решаването на проблема, като на провела се среща по този повод участие взеха и представители на българското посолство в Белград, но и на общинската власт в Босилеград. Ако ги нямаше всичките тези предхождащи на срещата реакции, то срещата едва ли щеше да има някакъв ефект. Остава да се види дали през 2005г. ще има реакция на сръбското правителство по въпроса и какво може да последва ако правителството падне.

Контрабандата

през Цариброд не спря нито за миг през 2004г. Гръмко оповестената акция на министъра на финансите Младжан Динкич, че от началото на април 2004г. в 30 града в Сърбия щели да започнат координирани акции за предотвратяване контрабандата на цигари в Цариброд не се състоя. Но затова пък “контрабандата на мравките” /метафора за пешеходците каналджии на цигари/ за които пишеха белградските вестници не спря нито за миг. През 2004 г. не се разкри в чии ръце са отишли изчезналите от склада на Общинския съд в Цариброд 2 300 стека цигари, иззети от контрабандисти на ГПП “Градини”.

Оказа се, че още един нелегален бизнес през 2004г. е станал процъфтяващ в Цариброд. А това е иманярството, в което също са се включили немалко местни българи с цел лека заработка. Не че не го е имало от едно време, но напоследък нещата започнаха да отиват твърде далече – копае се навсякъде, в църковни дворове, покрай кладенци и манастирски чешми, по ниви, дворове и хълмове, в Дерекулските и Трънските скали, даже и в земята където с векове “миросаните дървета” са пускали корени. Подобни явления със сигурност нямаше да се разрастват до такава степен ако в държавата имаше законност и ако икономическият поминък на хората не беше принизен до такова равнище. Оттам и слабият успех на учениците в царибродските училища и още по-слабият морал на немалка част от тях.

Фразите

на които се наслушахме през 2004г. свързани с българското национално малцинство на фона на най-новите, /дипломатите казват “никога по – добри”/, българо – сръбски отношения, за огромна част от нашите хора изглеждаха несериозни и неубедителни. Така например, от посещението на българският премиер Симеон Сакскобурготски на 9 юли 2004г. в Белград научихме, че “всички срещи на българската делегация с официалните представители на Сърбия вдъхвали голяма надежда”. От сръбският президент Борис Тадич пък научихме, че в резултат на тази среща “бил много доволен от българското малцинство” /”Братство”, 16. 07. 2004/. От агенция “Фокус” и в-к “Братство”/19.11. 2004/ пък разбрахме, че след срещата между президентите на Сърбия и Черна гора и България, състояла се на 11 ноември 2004г. в София станало дума и за българското национално малцинство. Светозар Марович подчертал след това, че “можело да се очаква, в близките месеци окончателно да бъде решен въпроса с обучението на майчин език”. Президентът пък Първанов подчертал, че “създаването на Националния съвет на малцинството ще позволи то да бъде легитимен, активен партньор в общуването с всички власти в Сърбия и Черна гора” /”Братство”, 19. 11. 2004/. Така или иначе не стана ясно кога фразите ще станат действителност, нито за какво формиране става дума, след като въпросния Национален съвет поне досега не успя нищо да реши в полза на българското национално малцинство освен че допусна да бъдат намалени броя на часовете по български език от 3 на 2 часа седмично. Българското национално малцинство в Сърбия си има свои организации които отдавна са го легитимирали пред официалните институции на Сърбия и България, но и пред чуждестранните, така че за тази казионна организация май е останало място единствено и само в разговорите между сръбските и българските официални делегации. В края на краищата, то казионните организации са за това, нали!

Изборите

се оказаха най-непредсказуемото нещо за нашето малцинство. На последните местни избори в Сърбия, които се състояха на 3 октомври 2004г. в Цариброд излезе да гласува внушително число избиратели, които за пореден път показаха колко е объркана царибродската политическа сцена. Спечелиха десетина сръбски партии, коалиции и независими без нито една от тях предварително да

беше представила платформа за решаване проблемите на малцинството и хората в тази просмукана от контрабанда община. От друга страна в Босилеград от изборите спечелиха 6 сръбски партии, сред които и сръбските радикали, но не и ДСБЮ, за който все по-малко се говори и даже не се знае дали като партия вече съществува. През 2004г. ДСБЮ се обезличи /за жалост на много българи/, загуби на тежест и се вля в пространството на и без това обезличената царибродска и босилеградска политическа сцена. Нещо което може да се види на последните местни и кметски избори.

Годината

която остана зад нас при всички случаи ще запомним по лошите неща, но и по хубавите. А това е, че в Босилеград бе прието решение на ОС да се подкрепи инициативата на КИЦ Босилеград, в града да бъде поставен бюст на Васил Левски. Сред хубавите моменти от живота на царибродчани е че, на 10 декември 2004 г., когато беше Международен ден на човешките права, Цариброд беше сред десетте града в Сърбия определени от Високия комесариат на ООН в Белград, в който беше засадено борче като символ на човешките права и разбирателството между хората определено като “Дърво на живота”. И бюста на Васил Левски и “Дървото на живота” ще символизира в Босилеград и Цариброд възвишеното и вечното. Струва си 2004 г. да запомним по тях.

За образованието на български език – “Пееш ли ми Пенке, кой ли ми те слуша!”

Даскале, говедо ти го давам, човек да го направиш!

Събитията които предшестваха намаляването на часовете по български език в нашите училища не бяха случайни. Те бяха планирани и систематично подготвяни на правителствено равнище. Бившата министърка на образованието Лиляна Чолич, през лятото успя да пробута в Парламента нов Закон за основното образование който съществено отстъпва от духът на предишният закон гласуван по времето на Гаша Кнежевич, който имаше визията за изграждане на демократично общество, икономическо възстановяване, Европа... По време на лятната ваканция когато вече никой не следи парламентарните разисквания,

мнозина и не разбраха

че има такъв закон, но през август бяха донесени и съответните законови уредби и на базата на тях, началото на новата учебна година започна със скандалното намаляване на часовете по български език.

След медийната шумотевица която се вдигна след това и острите реакции от страна на българските правозащитни организации, мудните реакции на позадрямалата българска дипломация, Президентът на Сърбия и Черна гора Светозар Марович пред българската информационна агенция “Фокус” заяви: “Може да се очаква, че в близките месеци

окончателно ще бъде решен

въпросът за обучението на майчин език. Като начало се предвиждат минимум пет часа седмично”.

След това последва и заявлението на новият сръбски просветен министър Слободан Вуксанович, че няма никакви пречки да бъдат внесени учебници от България. Появиха се и някакви министерски писма които хем дават, хем не дават право на обучение на български език. Вместо да бъдат изпратени на директорите на училищата и инспекторите по български език, тия писма се размахваха по сръбското посолство в София и седмици наред пътуваха от Просветното министерство до Националния съвет на българите. В медиите даже се появиха статии с невероятни заглавия, че обучението от 1 септември 2004г. ще започне на български!

И когато учебната година започна с ново намаляване на часовете по български език, в София бяха склонни да повярват на сръбската пропаганда, че в Сърбия наистина няма никакви законови пречки

обучението да се провежда на български език, само че директорите на училищата, инспекторите по български език и преподавателите, та дори и родителите и децата – не искат да учат на български език!

Имах огромни проблеми да убеждавам много хора на влиятелни длъжности в България занимаващи се с проблемите на българското малцинство в Западните покрайнини, че нещата не стоят точно така. И че независимо от това, че “двуезичният модел” за съжаление, произвежда българци със

сръбски мисловен процес,

новите тенденции сред младите да търсят българско гражданство и възможности за образование и реализация в България, оспорват тази теза.

Така поставени нещата обезсмисляха всички наши усилия и борби за обучение на български език. Ако в София повярват в сръбската теза, че българите в Сърбия не искат да учат на български език, кой може да ги накара! Малобройните обществени организации които доказваха противното като КИЦ “Цариброд”, Хелзинкския комитет за защита на правата на българите, Комисията по образование към Националния съвет и в-к “Братство”, не можаха да се наложат без широка подкрепа от обществото. В Цариброд повечето фактори са свикнали с обучението си на сръбски език и ако се съди по някои изказвания – тази тема почти не ги вълнува. Въпреки че царибродчани са много по-нахални при кандидатстването на българските университети.

В Босилеград нещата са по различни.

Така се стигна и до поредната среща в Босилеград на която седнаха представители на общината, директорите на училищата, инспекторите, Националния съвет, КИЦ-а, инспектора по български език и представители на българското посолство! В продължилата над три часа дискуссия се оказа, че всички са единствени в настоянието си проблемът с българския език да бъде решен, но и че от техническа гледна точка

не е възможно

във второто полугодие да се приложи на практика това което Марович каза – пет часа български! Просто защото учебните програми са така направени, че до полугодие то половината от материята вече е изучена на сръбски език. Въпреки че когато се изхвърляше българският език никой не изтъкваше такива проблеми!

Оказа се, че нормативната база е достатъчна обучението да започне изцяло на български език, стига той да получи статут на майчин език и стига сръбското Просветно министерство да наложи това на директорите на училищата, но засега липсва политическа готовност, преведени учебници на български език и дори учителски кадри които да могат да преподават на български.

Участниците в срещата се съгласиха, че Министерството на просветата и спорта на Република Сърбия още от началото на второто полугодие на настоящата учебна година трябва да увеличи часовете по български език, а от следващата учебна година обучението в първи, втори и трети клас, както и в предучилищните ведомства да започне да се провежда на български език. За всяка следваща учебна година обучението на български език поетапно да се въвежда от четвърти клас нагоре, с единствена учебна програма за цялото българско малцинство.

За целта е необходимо незабавно да се формират комисии за

превеждане на учебници

на български език и съгласуване на определени учебници от България. Бе споменато, че и броят на часовете по български език в гимназията трябва да се изедначи с часовете по сръбски.

Има ли надежда този проблем все пак да бъде решен?

Имайки предвид че не е достатъчно Министерството на просветата и спорта само принципно да се съгласи а и да създаде съответните кадрови и технически условия за обучение на български език; имайки предвид че Националният съвет на българите (който все още няма ясно декларирано становище по въпроса колко и как трябва да се учи на български), няма и други правомощия освен консултативни; че на републиканско равнище все още не е създадена нормативна база с която да бъде възможно цялостно прилагане на Закона за защита на малцинствата; че все още не се знае кой ще даде парите за превеждане и печатане на учебници на български език и дали кадрите които по

бърза процедура се дообразоват на Великотърновския университет ще могат да се справят с обучението на български – трудно е да се дават прогнози.

Главният проблем обаче не се състои в това а в политическата клима в Сърбия. Сръбското общество е безнадеждно затровено с национализъм. В Скубщината на Сърбия бе обсъждан закон за изедначавнето на четниците и партизаните. С бе възстановена великосръбската националистическа идеология. Ако това е европейското бъдеще на Сърбия –

тежко и горко на всички нас.

През март предстои референдум на който ще се решава съдбата на Сърбия и Черна гора и обещанията на Марович могат направо да отидат на вятъра.

Едно обаче е сигурно.

Ако не искаме да работим срещу бъдещето на децата, просто трябва да настояваме да започнем обучението на български език. Закона дава достатъчно възможности за това. Трябва да декларираме готовността си и желанието – техническите неща могат да се решават и ходом. Медиите трябва да дообяснят и останалата част от проблема: вредните последици за европейското бъдеще на Сърбия и България както и на самите нас от пренебрегването на българския език в образованието. И разбира се, да имаме мъжеството с подкрепата на всички демократични сили да отстоим правото си.

А иначе, независимо от това какво си говорят Марович и Първанов в Белград и София, ние си знаем стоката – в борбата за българския език нито една сръбска политическа сила няма да ни подкрепи. Защото на всички в главите им се ритат конете на цар Душан.

Иван Николов

Четири години след 5 октомври 2000г.

Сърбия отново се намира на прага на нова изолация защото не иска да се откаже от великосръбските националистически идеи и да накаже военнопръстъпниците.

5 октомври е събитие чието историческо значение тепърва трябва да се оцени. След четири години от първоначалната еуфория се виждат неща които тогава, в деня на голямата демократична победа не можеха да се видят. Днес медиите в Сърбия “очакват 6 октомври” което значи че трябва да се довърши това което тогава е започнало.

Тази година 5 октомври показва колко са противопоставени визиите за бъдещето на Сърбия. От една страна е модернисткото течение на ДОС което се определя за европеизиране на Сърбия и нейната интеграция в евросъюза. От друга страна са властващите консервативни сили, националистите, радикалите и национал-социалистите, части от консервативните течения на ДОС и части от неправителствената Г 17 която прерасна в политическа сила.

Местните избори от миналата есен с големият си брой въздържани гласоподаватели запазиха тайната какво мислят ония които преди четири години единодушно гласуваха за промени. Благодарение на това в много общини в Сърбия се завърнаха на власт бившите кадри на Милошевич. Казионните медии непрекъснато припомнят, че ДОС не си е изпълнил обещанията забравяйки собствената си отговорност за това. “Легалистите” под водачеството на Кошунница все още не предават военнопръстъпниците. В това име се амнестираат разни злодеи и прръстъпници. Медиите занимават хората с глупости: поп-фолк звезди, прръстъпници и новобогаташи, мистериозни убийства които никой не разследва, попове и пррегазени от времето интелектуалци като Брана Црънчевич, Милорад Вучелич, Емир Кустурица, Исидора Бйелица и други според които, за всичко което ни е сполетяло ни е виновен някой друг.

Реформисткото демократично течение бе обезглавено с убийството на Джинджич а след това отново поразено в лицето на Чедомир Йованович – един от най-изтъкнатите борци за промените като лидер на студентите и дясна ръка на Джинджич.

Президентът Борис Тадич покани сърбите на Косово да излезнат на избори и пррътърпя провал. Те предпочетоха да послушат Кошунница който ги покани да не излизат.

В такава атмосфера радикалите на Шешель отново надигат глави и подготвят атмосферата за окончателно разчистване на сметки в национален мащаб. Те искат смяната на Тадич и Марович а след това и на Кошуница и неговото правителство. За тях Сърбия е отново във война и те трябва не само да я предвождат но и да я спечелят. След спадането на рейтинга на ДСС, Томислав Николич смята да придобие част от нейните привърженици на страната на антиреформистките и антихагските сили.

Вече не става дума за партийни боричканета а за жестоко разпалване на популистка и анархистка стихия. Никой вече не може със сигурност да каже какво бъдеще предстои на Сърбия.

От друга страна, отношенията с Черна гора стават все по-нефункционални. Миролоб Лабус излезе с тезата, че трябва да се изчисли колко са финансовите загуби от отстояване на сърбо-черногорската общност на всяка цена. Официална Подгорица пък смята че разделени, последните югославски републики Сърбия и Черна гора имат по-добри шансове да влезнат в евросъюза.

Кошуница си замълча за черногорския референдум. Той вероятно смята че СиЧГ ще стане по-силна след парламентарните избори за съюзен праламент в който се надява да спечели промилошевиевата и просърбска опозиция.

Според Белградското споразумение срокът за референдума за самостоятелна Черна гора изтича през март 2005г. Във военните среди вече бяха направени опити с които се оспорва правото на референдум на Черна гора. Въпреки че това беше демантирано като “техническа грешка”, в Подгорица това предизвика големи подозрения защото напомня военното време на Милошевич.

Отделен въпрос е, какво ще бъде взаимодействието с малцинственото правителство на Кошуница подкрепено от сръбските социалисти и как то ще се отрази в парламента на Държавната общност Сърбия и Черна гора с оглед на това, че отношенията между властващата ДПС в Черна гора и демократите в Сърбия се охладиха след убийството на Джинджич. Всичко това може още повече да усложни нещата в съюзния парламент. В този смисъл може да се очаква свързване на парламентарните партии в Сърбия с черногорската опозиция. Това може да насърчи Тадич и Кошуница, но и политическите групировки които са за самостоятелна Черна гора.

Хармонизирането на икономическите отношения между Сърбия и Черна гора върви бавно и едва ли ще успее до изтичането на тригодишния срок. В Подгорица изчисляват, че стопанствата на двете републики са несъвместими и несъразмерни и се позовават на Конституционната харта с която са дефинирани две суверенни икономики, две правосъдни системи и отделни вътрешни системи на сигурност.

Черна гора си запази собствена валута, отделни търговски и митнически системи, нейната полиция контролира държавните граници, а постигнатото ниво на икономически и обществени реформи и досегашните резултати с хармонизиране на законодателството с европейското са по-големи отколкото в Сърбия. Освен това въпроса със сътрудничеството с Трибунала в Хага и проблемите с Косово пак ще се решават на линията Белград – Прищина, а не на линията с Подгорица.

В предложенията за разрешаване на постоянната криза в която се намира СиЧГ се намира и това на черногорския премиер Филип Вуянович според което “СиЧГ трябва да се поучи от Чехия и Словакия които прецениха, че няма полза от общата държава и че е по-добре всяка от тях да има независимост в международните отношения. Ако това не се случи, необходим е референдум за държавния статус на Черна гора”. Отговора на Кошуница бе, че не е възможно да се приложи чешкият модел, защото това противоречало на Белградското споразумение и на Конституционната харта.

Същевременно продължиха натисците срещу Черна гора в които освен великосърбските националисти участва и Сръбската православна църква. Обаче всичко това са сметки без кръчмар, защото се изпуска от предвид, че никой не може да спре процеса на еманципиране на черногорското общество и че разпадането на Сърбия и Черна гора е природен и заключителен етап от разпадането на бившата СФРЮ. Ще не ще, рано или късно, Европа ще бъде принудена да признае това. Просто защото е невъзможно една насила създавана държава да се опази с демократично изразена воля на ония които се чувстват окупирани и подтиснати.

Иван Николов

Другите пишат за нас: “Ревия 92”, 2 ноември 2004г.

В Босилеград и на пътищата около него осъмнаха лозунги за още едно отцепление от Сърбия

Шофьор чертал Велика България

Жителите на Босилеград предимно българи, не признават единичните излети на своите сънародници в политиката, а говорят за своите всекидневни нужди. Не обръщат внимание и на предизборните изказвания на отделни политици, защото за тях това е само пропаганда.

Димитър Димитров, когото в Босилеград всички познават по прякора “Треперец” е шофьор по професия. По-точно, този частен превозвач е писач на лозунгите: “Тук не е сръбско”, “Тук не е Сърбия” и пр. които могат да се видят на крайпътните стени от Сурдулица към Босилеград и в самото градче. На някои в този край пречат писанията на Димитров, други не им обръщат внимание, а някои просто казват, че тия лозунги са чиста глупост.

- Тома Николч беше преди два месеца в Босилеград по време на предизборната кампания. Излязох пред него с лозунг на български: “Западните покрайнини нямат нищо общо нито със Сърбия нито с Черна гора”. Тогава в емисията на БК телевизия “Не е сръбски да се мълчи” Николч каза, че на плаката било писало “Това не е Сърбия. Това е България”. Аз се обадох по телефона и обясних, че неговият разказ не е верен и казах какво точно пишеше” – пояснява Димитров.

Малко сконфузено и несвързано, Димитров обяснява, че след събитията на Косово от 17 март на много места в Босилеград, но и на крайпътните стени, осъмнали графити: “Шешель српски јунак”. Това го предизвикало да напише своите графити т.е. “да отвърне по същия начин”.

- Ако не бяха осъмнали графитите които величат Шешель, никога нямаше да напиша, че това не е Сърбия. Полицията се опита да интервенира, но аз им отвърнах по достоен начин. Повече не посмяха да разговарят с мен. В центъра на града им казах да не ми пречат и че без призовка няма да отида в полицията. Иначе, член съм на Демократичния съюз на българите в Югославия (ДСБЮ) който има 500 членове – казва Димитров.

Димитров признава още, че неговата партия не е излизала на последните избори затова “че сме в разпадане”. Добавя, че лично се залага да се “анулира договора на великите сили на Франция от 1919 година и Босилеград и Димитровград да се присъединят към България”. Като член на партията не се залага за това, а като индивид който желае да живее в държавата майка.

Обаче Димитров не пита дали останалите негови съграждани и колко от тях го подкрепят за идеята за отцепление на тази община с по-малко от десет хиляди жители и присъединяване към България. По всичко личи, че той не иска и да знае каква е сега международната политика, какви са двустранните отношения между СиЧГ и България. Димитров и неговите редки съмишленици, ако и колко ги има, не знаят че в политическите отношения на Балканите и в Европа се промениха много неща.

Димитров е политически профитер който по времето на ембаргото доста е профитирал с контрабанда на нефта. При това, единият от неговите синове от Босилеград е служил в България. Често пъти е пресрещал официалните политици с различни лозунги. Дори в по-предишната събота, когато в Босилеград бе проведено заседание на Националния съвет на българското малцинство, е написал лозунги: “Предатели, махайте се оттука!” С този и подобни лозунги той тревожи хората в Босилеградско – твърди един босилеградски интелектуалец, който не иска с името си да се изтъква в тази малка среда каквато е Босилеград.

Партията на Димитров ДСБЮ искаше да промени границата и да я върне на Власина при мястото Чичин град, където е била до 1919 година. Тази група хора, която вече и на избори не се появява, няма подкрепа от официална София. В един от последните броеве на вестника на български език “Братство” българският министър на външните работи Соломон Паси заяви, че правата на българското малцинство стриктно се спазват.

Когато става дума за българското малцинство в Сърбия, шефът на българската дипломация изтъкна, че на него гледа като на “мощен фактор за развитие, сътрудничество и добросъседство. Той също подчерта, че България за своите сънародници в диаспората има “ясна позиция която се базира на стриктно зачитане на малцинствените права с европейските стандарти”. Паси уточни, че такава

позиция в нито един момент от нито една страна няма да поеме предизвикателствата на квазипатриотизма и исканията за промяна на границите. За лозунгите написани с трайна блажна боя и едри букви на няколко места на големите стени край пътя от Долна Лисина до Босилеград и в самото градче разговаряхме с Рада Митова която преди осемдесет години е родена във версайска Югославия и в нея е изживяла годините си.

- Аз не разбирам нищо от това. Знаем само че тука ми е добре, че проживяхме толкова години почти щастливо и без големи сътресения. А на това дете пишат аз не му обръщам внимание. Това винаги го е имало, а дали още ще го има, не съм сигурна – казва Митова.

Нейният съселанин Захарийе казва, че това са глупости и че писането на лозунгите първо тревожи хората, след това до някое време се говори и се тълкуват, а след това хората минават край тях като че ли ги няма. Не ги забелязват. Допълва че е малко чудно че в Босилеград, където освен българи няма други националности нито колкото на пръстите на две ръце, се създава отбор на Сръбската радикална партия. Но и това е част от политическия декор който с времето ще се оформи както трябва.

- Нашите мъки и неволи които ни създадоха и оставиха властите през всичките тия години след Втората световна война, изобилно използваша политическите профитери когато настъпи повечепартийната система. Опразнените селски къщи, изгонената в други краища па и в България разселена младеж вече никой не може да върне. Само политичите от Враня та дори и от Белград идват преди изборите, обещават, лъжат и изчезват – опитва се да проникне в причините на пропадането на този край Славчо Йованчев.

Всепак, не трябва да се пренебрегва и това което собственикът на един гараж на няколко стотин метра край пътя за Власина, всъщност от старата граница към Босилеград, е нарисувал и написал на стените. На дългичката стена е нарисуван плуг, волове които го теглят, жена която ги води, и мъж който държи плуга. Над рисунката пише: “Нашето минало”, а под него “Нашето бъдеще”. Отпред на гаража пък пише: “Ако ти е мил живота, нека всичките ги носи дявола, прегърни мотиката и зарежи политиката”.

Несъмнено добър, може би и истински отговор на лозунгите които тревожат и тия малко хора които все още оцеляват в тази испоснена босилеградска сиромашия, в общината която с десетилетия важи за една от най-рядко населените и най-бедните в Сърбия.

Драган Велькович

Моят отговор на тях

Шешел е този който чертаеше границите на Велика Сърбия
(с помощта на известните интелектуалци)

По повод статиите в “Блиц” от 28 октомври (Овде није српско), “Вечерње новости” от 1 ноември (Одговор “Јунаку Шешељу”), “Народне новине” от 25 октомври, “Братство” от 29 октомври и 5 ноември (Лозунги “Тук не е сръбско” и “Половинчата информација”) и “Ревия 92” от 2 ноември 2004 (Шофер шпартао Велику Бугарску), на основание Закона за информирането, ви моля да публикувате следното:

От всичко написано в тези статии е вярно само това, че на 18 март аз написах на български и сръбски графитите “Тук не е сръбско” и “Това не е Сърбия, това е Југославия” като отговор на графитите на сръбските радикали “Шешељ српски јунак”, които се появиха на стените край пътя за Босилеград, както и в самия град по време на косовските събития от 17 март.

На 22 май 2004г. посрещнах кандидат-президента Томислав Николич с плаката “Западните покрайнини немаат нищо общо нито със Сърбия нито с Черна гора”. Минавайки край мен, Николич ми подхвърли: “То ће бити када мртав прдне!” На 6 јуни 2004г. в предаването “Није српски ћутати” на ТВ БК Николич обаче каза, че аз съм носил плакат, на който писало “Това не е Сърбия, това е България”. В писмо до редактора на предаването обясних какъв беше моят плакат и подкрепих думите си със снимка. Поправката обаче не беше излъчена.

Към края на октомври по телефона ми се обади мъж, който по мое настояване се представи като Веселин Пешич, кореспондент на "Блиц". По негова молба му изнесох горните факти. Не съм давал никакви информации на автора на статията във "Вечерње новости", който се е подписал с Д.В. Не е вярно и това, че графитите съм писал през октомври. Никога не съм давал никакви информации на Драган Велкович, автора на статията в "Ревия 92". Всички твърдения в тази статия са негови.

С оглед на всичко това, искам да задам няколко въпроса. Защо едва след половин година сръбските медии забелязаха "сепаратистките лозунги" както ги нарича "Блиц", а до ден днешен никой не забелязва графитите на сръбските радикали (чийто лидер трябва да отговаря в Хага за престъпления срещу човечеството) и то в община, в която живее българското национално малцинство? Ако е вярно, че моите графити са "чиста глупост", както твърди "Ревия 92", защо е толкова важно за тях да пишат чак пет сръбски вестника? Защо от толкова много проблеми на българите в Босилеград сръбските вестници забелязаха само това, което ги боли – графитите, но не и това, което боли нас – безработицата, беззаконието, нарушаването на човешките и малцинствените права, асимилацията, унищожаването на културно-историческите паметници, липсата на обучение на майчин език и т.н.? Написаното от Драган Велкович ми напомня 1992 година. Тогава той твърдеше, че ДСБЮ е фашистка партия, която цели да създаде "Борисова фашистка България". След 12 години фашизмът наистина пристигна при нас, но чрез Сръбската радикална партия и не заради "Борисова фашистка България" а заради "Велика Сърбия". Не е вярно твърдението, че "партията на Димитров ДСБЮ е искала да се промени границата и да бъде върната на Власина..." "Шешелъ српски јунак" беше този, който променяше границите по Хърватска и Босна и именно затова сега сме тук, където сме. Как може Сърбия да иска Сръбска Краина, а България не може да претендира за Западните покрайнини, които са окупирани от Кралство СХС през 1920г.? Това ли е тази нова "международна политика" и "билатерални отношения между СЧГ и България", за които Велкович твърди, че аз не ги разбирам? Ония които разбраха тази "международна" и всяка друга политика и които "на всяка цена отбраняваха Югославия", днес би трябвало да се запитат дали въобще са разбрали нещо и дали сега разбират нещо.

Велкович се позовава на един "известен интелектуалец" от Босилеград. Ако този "интелектуалец" (зная за кого става дума), е толкова "известен", защо не се представи с пълното си име, както му е редът? Как така – "известен интелектуалец", а няма честта и смелостта на един обикновен шофьор да защити публично политическите си становища?

Във връзка с твърдението "Димитров е политически профитер, който по времето на ембаргото профитирал от нелегален трафик на нефта", искам да попитам само това: Наистина ли г-н Велкович мисли, че Държавна сигурност би позволила на мен, български националист, да се занимавам с нелегален трафик на нефта и да профитирам?! В периода на ембаргото аз имах автопревозна фирма и както всички други фирми и хора, ходех за гориво в България. Пазя цял куп документи, с които мога да докажа, че съм платил акцизи и такси за всеки литър гориво, което внесох, и на всичко отгоре платих възможни и невъзможни данъци върху създадени и несъздадени доходи. Нима наистина е възможно в тази държава шофьорите да бъдат "политически профитери" и "политически спекуланти"? Както се знае, тази "чест" имаха само онези, които вярно служеха на режима на Милошевич, включително и някои "известни интелектуалци".

Вярно е, че моят син беше войник в България. Причината беше в това че по време на посещението си в Димитровград началникът на генщаба на ЮВ Небойша Павкович набеди всички наши студенти в България, че са шпиони и НАТО-предатели, и че по време на операцията "Подкова" моят син не поиска да участва в етническото прочистване на Косово като сръбски войник.

Накрая искам да добавя, че не се срамувам от графитите си. Срамувам се от факта, че толкова време бях лоялен на страна, която превърна Босилеград в сръбска колония на евтини суровини и работна ръка, а не намери за необходимо да ни направи поне пътища и да спазва нашите елементарни национални и човешки права. За това би трябвало да помислят г-н Велкович и "известният интелектуалец", а не да искат мнение от неграмотни старци, които си признават, че "не се разбират в това", но "тук им е добре", само че "селските домове са празни" и "младостта е разселена". Кой от добро напуска своя дом и своя роден край, г-н Велкович и г-н "известен интелектуалец"?

Димитър Димитров

Сърбия отвън и отвътре – избори, Хага, протекторат...

Зденка Годорова

В продължение на една година в Сърбия се проведеха три избори - парламентарни, президентски и местни. Нежеланието си да сътрудничат с Хагския трибунал, управляващите в Белград оправдаваха с избори и назубрени клишета от "възможно предизвикване на политическа нестабилност в страната". Купуването на време по отношение на Хагския трибунал тази есен беше прекратено с острото предупреждение на американският посланик в Белград, Майкъл Полт, който каза, че "времето е изтекло по отношение залавянето на генерал Младич, който вместо да бъде заловен утре е трябвало да бъде заловен вчера". И че "ако продължават да се опъват на сътрудничеството с Международния трибунал, може да им бъде отнето правото отделни дела за военнопредстъпления да водят пред домашното правосъдие".

От последвалата визита на Марк Гросман, американският подсекретар за политически въпроси и на специалният докладчик за военнопредстъпления към американското правителство Пйер Ришар Проспер се разбра, че на Сърбия са поставени трудни условия - или безусловно сътрудничество с Хагския трибунал или международна изолация. Нещо, което в Белград го каза и самата Карла дел Понте, връчвайки на властите още един "запечатан плик" с обвинителен акт, както се предполага срещу още един сръбски генерал.

И още нещо: властите в Белград бяха призовани да си изпълнят още едно поето задължение а то е "да информират обществеността за извършените от страна на режима на Милошевич престъпления чрез публични кампании и промяна становището на мнозина сръбски политически лидери, които с поведението си влияят върху отрицателното отношение на общественото мнение към Хагския трибунал". За никой не е тайна, че четири години след Милошевич, Сърбия не се е отърсила от неговото наследство, от неговите полицейски и военни кадри, финансови олигарси натрупали богатство по незаконен път, медийни магнати, журналисти и др. В голяма част от медиите се насажда невиджана омраза към Хагския трибунал, намалява се броят на жертвите, премълчава се истината за масовите гробове в Сърбия, на Милошевич се придава ореол на жертва. Неслучайно четиримата обвинени във военнопредстъпления сръбски генерали - Небойша Павкович, Владимир Лазаревич, Сретен Лукич и Властимир Джорджевич се смятат за "защитници на сръбската кауза" а Хагският трибунал за техен палач. Полицейският генерал Сретен Лукич вместо да бъде арестуван и предаден на трибунала, беше назначен за един от най-близките сътрудници на экс-вътрешния министър в правителствата на Зоран Джинджич и Зоран Живкович. А на генерал Властимир Лазаревич по време на същото правителство беше дадена възможност да избяга от страната /говори се че е в Русия/.

Сътрудничеството с Хагския трибунал в настоящият момент е никакво. Причини за това се търсят в изборите, политическият климат в страната, в крехкото управление на Воислав Кошунница, който за втори път загуби изборите /първо президентските сега и местните/, в сръбското национално мислене. При всички случаи, времето е скъпо и международната общност вече няма време за чакане. Защото избори ще има и по-нататък, политическият климат ще се усложнява още повече а черногорците и албанците ще настояват още по-гласно за своя собствена независимост. Става пределно ясно, че с такава Сърбия вече никой не иска да има нищо общо.

Хагската статистика

казва следното: общия брой на онези, които Трибуналет е обвинил във военнопредстъпления досега е 139. Пред Трибунала са се явили 92 обвинени, 51 души са в предварителен арест. Досега 6 души са излежали присъдите си, петима са освободени от обвинение, докато срещу 21 души са оттеглени обвиненията. В момента в Сърбия се укриват четирима обвинени във военнопредстъпления генерали, един хърватски сръбин е в бягство, срещу още един сръбски генерал е връчен на Белград обвинителен акт. На свобода са и най-издирвани военнопредстъпници, босненските сърби Радван Караджич и Радко Младич. За вторият се знае, че се укрива в Сърбия. За първият че е в Република

Сръбска. И че властите и в Сърбия и в Република Сръбска оказват безрезервна подкрепа. Безрезервна подкрепа за убийци на хиляди невинни жертви!?

След срещата на Воислав Кощунница и Борис Тадич с американските представители, се разбира, че ставало дума за остри предупреждения. С други думи казано - изолация, санкции и неотпускане на финансови помощи, донации и кредити. В медийното пространство се заговори за възможност от въвеждане на протекторат, само че още се търсил протектор. И тогава под санкции щели да се намерят всички онези фирми, партии, политически лидери и медии, които раздухвали антихагска кампания и извършвали деяния срещу сътрудничество с трибунала. Как сръбският народ ще се отърси от наследството на Милошевич и по какъв начин ще си признае вината за примиряване с извършените от страна на представители на неговия народ престъпления е тема, която си заслужава по-задълбочен анализ. Защото и Сараево, чиито граждани 1335 дни бяха държани в огнен обръч на постоянен минометен обстрел по цената на няколко хиляди жертви, от които 1600 деца и 50 000 ранени и Сребреница с над 8000 избити мъже и деца и Косово с хилядите избити косовски албанци и Вуковарската болница с няколко стотин избити пациенти в двора на фермата "Овчари" са част от един проект на геноциден режим, срещу който сърбите все още нямат сили да тръгнат.

Изправяне с лице

пред броя на телата на избитите косовски албанци "погребани" в масови гробове в Сърбия е мъчително за голяма част от обществото. "Постарай се за това" казал през 1999 г., Милошевич на един от своите приближени генерали, обвинен години по-късно от Хагския трибунал във военнопръстъпления. Пет години след този разговор, белградското списание "Репортер" написа: "все още гражданите на Сърбия не знаят дали почвата върху която гаят е тънък слой земя който ги разделя от неброените гробове или е достатъчно твърда за да не се страхуват, че няма да настъпят някоя купчина от човешки скелети". Батайница, Сува река Перучац, Петрово село са само някои от разкритите досега масови гробове в Сърбия.

Една от причините последните предупреждения на международната общност да бъдат толкова категорични и неотстъпчиви. Изборите приключиха на 3 октомври и не е изключено да има нови парламентарни, местни а след време и президентски. Когато хвърлим поглед върху изборните резултати от последните местни избори в Сърбия ще видим едно панаирджийско шаренило, каквато никога не е имало досега. Нито една политическа партия /за пръв път от 1990 г. насам/ няма мнозинство в Общинските съвети. Местните избори показаха колко неизлечимо болно е сръбското общество. Вместо да се е отърсило от национализма на Милошевич, то продължава да затъва още по-дълбоко и по-дълбоко в собствената си националистическа недалновидност. С такова мислене и поведение последното което може да се случи на Сърбия е да затъне още повече, да задлъжне още повече и да се самоизолира още повече. Толкова споменаваният напоследък протекторат много лесно може ще й се сбъдне и тогава поне ще се знае, че на военнопръстъпниците мястото им е в затвора, че онези които спъваха четири години демократичните процеси в Сърбия нямат място в политиката, че медиите раздухващи национална и друга омраза трябва да понесат полагащите им се санкции и че националните малцинства ще получат правата си единствено и само с подкрепата на международната общност. Режимът на Милошевич ще бъде разобличен едва тогава, когато самите сърби разберат истината за престъпленията които неговият режим е извършвал от тяхно име.

Босилеград – териториалната провинция на духа

В стремежа си да проникна по-дълбоко в причините за босилеградската бедняшка действителност, мислите ми често пъти се спират върху духовните стремежи, ценностната система, начина на мислене, живот и работа не само на управниците и опозицията, а първо и основно върху ония които ги избират. Всеки народ заслужава властта си. Включително и всеки отделен човек. Защото той я създава и когато гласува и когато не гласува за нея.

В този смисъл съм склон да търся

причините за нашата мизерия

по-скоро в светоусещането на хората които всеки ден срещам на улицата отколкото безсилно да проклетисвам управници и опозиция. Както е известно, връзката между причината и последствието е взаимна и много сложна.

Кой е този обществен модел на подражание който следим ние? Какво представлява нашият човек който трябва да премости прехода и от национал-социализъм да премине към либерално гражданско общество към което ни теглят световните процеси? Веднага се извинявам на ония които виждат смисъла на живота в честен труд, в семейството и изграждане на обществото. Извинявам се и на ония които нямат дарбата и образованието да расъждават и куража и силата да се борят. На тях им е простено още от библейските времена.

Какво представляват останалите?

Всеки ден, всяка нощ, в босилеградските кръчми сред задушаващ цигарен дим, оглушителна чалга с неприлични еротични възклицания, киснат компании от 20-40 годишни мъже, с помътнели и кръвясали от бира и домашна джанковица очи, небръснати, надебелели от алкохола езици и продрани, силни гласове. Час по час стават и с несигурни стъпки се отправят към тоалетната от която непоносимо вони на пикня и лайна. В този ред на нещата, често пъти към полунощ под масата остават барички пикоч от безнадеждно разорените им уринарни органи. Не се изненадвайте ако на другия ден влезнете в кафенето и ви се случи да седнете на мокър стол, както веднъж ми се случи на мен.

Разбира се, това съвсем не пречи на техните любовници които, също изпити от цигарите и алкохола, вярно ги придружават и захласнато и влюбено се възхищават от “интелектуалните” им бръщолевения на футболни теми от вранската футболна дивизия, чалга, кръчмарски побоища, общинска политика и клюки и интриги срещу всеки що-годе успешен или поне малко различен човек. Прибират се късно след полунощ залитайки по улиците или в най-добрия случай, бясно препускайки някоя раздрънкана жигула с прогорял ауспух която се чува на километри. В къщи или на работа преспиват до към три след пладне и на следващата нощ всичко се повтаря абсолютно по един и същ начин в отчаяните опити да намерят поне малко развлечение в сивия свят в който битуват.

Културния модел

който те подражават е създаден на базата на ориенталните маниери от 19 век и леко подсладен с влиянието на сръбските и американски телевизионни сериали. Те поразително приличат на героите от любимите си филмове дори и когато днес почват да се стараят да приличат на българи (заради българския паспорт или по-точно за по-евтинките западни коли които купуват на българските автопазари). Българщината днес им е последното убежище в което се крият. И за съжаление, тя по някога толкова прилича на “сръбството” което така ревностно проповядваха до преди няколко години под радикалските знамена.

Всекидневния живот им е изпълнен с

комшийска злоба

която вече получава патологични размери. Правене на магии, сексуални подвизи по запустели къщи и кошари, разни кокошкарски истории – това е всекидневието на деветомартовското поколение което в Босилеград бавно и мъчително умира.

Социалистическите лумпени, слезли от околните села в халите и изведнъж останали без работа се оказват кръгли некадърници да преминат прехода и да заживеят нормално.

И не само това. Едва ли има друго поколение в историята което по-незаинтересовано, по-равнодушно и по-безотговорно да се е отнасяло към децата си, (ако по някаква случайност ги имат). Не е даже нужно те да ги възпитават за да ги формират по свой образец. Достатъчно е децата да ги копират за да останат осакатени за цял живот. Алкохола, насилието, дрогата, сексуалните девиации – това вече става част от детството им. Липсата на родителска любов децата надоместват с компютърни игри, филми на страхът и ужасите, насилие и агресия които често пъти получават чудовищни размери. Бягайки от реалния в някакъв виртуален свят който се командва от компютърната мишка, децата губят чувството си за радост и обич. Видео игрите им приличат на средновековно бойно поле в което те, на десет години, режат глави и крайници.

Една паразитваща култура която се репродуцира вече второ и трето поколение. Един материалистки свят в който всеки се стреми през земния си живот да натрупа колкото се може повече материални блага, които освен че не са му нужни, му пречат да живее свободно. Но са му нужни за да задоволи егоизма си и нуждата от обществен престиж. Не е важно дали ще ги заработи или открадне. Дали ще трябва да измъчва или убива за тях. Дали ще ги вземе от безработни жени, вдовици или инвалиди. Важното е да ги има. Една ценностна система в която животът се мери с парични единици, с каси бира, с купища скара, със западна кола, с триетажна къща, със стъклени мебели и куп други излишни неща прекарани през границата посреднощ от софийското метро. Този културен модел от времето на самоуправителния социализъм когато мнозина вкусиха лек и

незаслужено разкошен живот

създаде духовни паразити които не могат днес да променят навичките си. Времето днес иска от тях да тичат, да работят от сутрин до вечер, да мислят и сами да се оправят в живота.

В тази животинска ценностна система е истински ужас да си различен и да вървиш срещу течението. Защото тя, системата, възпроизвежда безвредни и безполезни бедняци – любима плячка за ловци на души: набедени лидери на партии, полицейски доносници, агенти на държавна сигурност, сводници, мутри, наркопласъори...

Кому да обясниш, че всеки може да се реализира във всяка сфера според величината на таланта и труда който положи? Кому да обясниш че обществата никога не са пропадали от сиромашия а от морална поквара? Кому да обясниш че любовта не е секс, а висша хармония на духа в която хората страдат един за друг, а не един от друг? Кому да обясниш, че този културен модел който подражаваме със всичките му особености: антибългаризъм, чалга, посредственост, евтини ценности и пр. е равен на самоубийство? И че именно той е причината и за бедата и мизерията в която потъваме все повече и повече. Как да обясниш на оплакващите се от безработица, безпаричие, калпава държава и какво ли не още, че и те лично носят огромна част от вината? Как да обясниш че познанието на Бога не се придобива с палене на свещи в черквата, и порочния кръг от грехове и покаяния, а с денонощно

препрочитане на Библията.

Ако им го кажеш, имаш големи шансове да си навлечеш белята и да те замразят за цял живот. Може ли тази тор в която виреят всякакви пълзящи гадове и изроди да роди своя орач който да я облагороди и да отгледа нещо свестно? Тежко му на орача. Защото един да бе покварен – на икона да го изпишеш.

Някой ще рече – стига сте се ровили в изменили неща. Там е работата че те никак не са изменили. Защото къде са тогава комунистическите готованковци от нашата духовна провинция? Да не са потънали в размисъл и уединение за греховете които са сторили? Всичките са си тук. Дори и когато са се пребоядисали – пак са тук. Всичко около нас е тяхната духовна матрица – начина на мислене и поведение който е проникнал във всяка пора на личния и обществения живот.

Къде е тук мястото на интелектуалеца, на поета, ако изобщо го има?

При всички положения той не е тука в Босилеград, а по-скоро някъде в околните баири, сред природата, когато откъснат от ежедневната простотия може да пусне мислите си на воля и да търси хармонията и спокойствието сред дръвчетата и животните които са му така необходими за да може да мисли как да пребори злото в себе си.

Иначе тука, в Босилеград, интелектуалци няма. Защото дипломираните служители на системата (ченгета, доносници, интриганти и пр.) които моралната си поквара завиват в някаква “бохемска” опаковка, са си чиста проба ченгета и пияници. Достатъчно е да седнеш пет минути на чашка с тях, да ги погледнеш в свинските им очички, да послушаш несвързаните им изречения и да се убедиш, че такъв тип хора може да създаде само такъв тип общество. Общество, чийто

ориентален прототип

си личи на всяка крачка, въпреки накриво натресените западни лъжигачи. Просто, някогашните турски заптиета и кърджалии са си сменили формата запазвайки съдържанието. Днес те се наричат инспектори, референти, началници и т.н. Беззаконието цъфти на всяка крачка. А за сметка на това

беззаконие в скапаната държава бивши “дисидентски” ренегати-адвокати и накокошинени адвокатки на климатерична възраст, напуснали ограбените обществени предприятия и паразитните общински служби, днес дооглозват кокалите на безработните жени, вдовици и инвалиди подувайки се от плячка.

В тази духовна пустиня могат да виреят само пороци и зло. И възмездието на Бога чиято невидима ръка всеки ден наказва.

Иван Николов

Едногласно решение на Общинската скупщина в Босилеград

Бюст-паметник на Левски – нашата първа стъпка към Европа

Идеята за повдигане на бюст-паметник на Васил Левски се появи още с появата на българското национално движение в Западните покрайнини в началото на деведесетте години. Писмата които по този повод изпращахме от името на ДСБЮ до общината в Босилеград потъваха незнайно къде.

Преоценявайки ситуацията, към края на 2003г. от името на КИЦ-а започнахме отново да ги изпращаме. Подозрението с което ни посрещнаха не беше чудно, с оглед на политическия климат в Сърбия, но внимателно анализирайки ситуацията все ни се струваше, че надежда има. Петицията в подкрепа на бюст-паметника бе подписана от над 500 босилеградчани. “Бюлетина” и “Братство” отразяваха развитието на нещата – изписа се сума хартия и никой не се изказа против.

Десетина дни преди местните избори през септември, представители на КИЦ-а проведоха среща с кмета на Босилеград Владимир Захариев за когото бе очевидно, че ще спечели и следващия кметски мандат. Изненадващо за всички, Владимир Захариев просто се съгласи. Оказа се, че в това няма нищо страшно и даже никак не се отрази лошо на предизборната му кампания и по-късно на изборните резултати.

Последва един “празен” период на конституирането на общинската власт, но новината вече се беше разчула и от България започнаха да се обаждат хора които по един или друг начин искаха да помогнат.

По покана на КИЦ-а на 12 декември в Босилеград пристигна председателят на Фондация “Васил Левски” и главен секретар на Общобългарския комитет Д-р проф. Стоян Джавезов, зам. кмета на община Средец в София Марин Жабински, с архитект и управител на фирмата “ВиваСтрой ООД” като изпълнители на проекта.

Обещаващите разговори които се проведоха в общината приключиха с единогласно гласуване в Общинския съвет с което вече са отклонени всички пречки да се пристъпи към реализацията на проекта.

С това Босилеград вече може да получи първият си български национален паметник, а кмета на Босилеград Владимир Захариев вече започва да се представя в нова светлина – с нов политически образ. Тоя път си заслужава похвалата.

Откриването на бюста на Левски в Босилеград може да се окаже водораздел между миналото и бъдещето. Начало на нови сръбско-български отношения. Начало на нов образ на нашето малцинство. Нов поглед на България към нас. И затова трябва да направим всичко името и делото на Левски отново да заживее сред нас. Защото с откриването на паметника на Левски, вече никой в България не може да каже, че Босилеград е сърбомански град и никой в Сърбия вече няма да може да ни фалшифицира националната идентичност. Това просто ще бъде нашата първа стъпка към Европа.

От мислите на Левски

“...как разбираш времето във Влашко, Сърбия или Българско задето (казваш, че) времето ни носило сега погрешки? Ако е за Българско, то времето е в нас и ние сме във времето; то нас обръща и ние него обръщаме. А колкото за извън Българско, днес не даваме ухото си на никакви техни обещания...”

“Целта ни в Българско е братство с всекиго, без да гледаме на вяра и народност.. Ако ли от нийде няма помощ за българина, то работата ни си е пак работа”

“..гледай народната работа повече от всичко друго, повече и от себе си да я уважаваш!...”

“...аз съм посветил себе си на отечеството от 61-во (лято) да му служа до смърт и да работя по народната воля. И ако това ти не видиш, (защото) си неверен, то децата ти ще видят (и) ще помислят за тебе.”

“Ако срѣбското правителство не е вече таквоз, каквото е било досега срещу нази, тогава ще им опростим всичките погрешки и сме вече братя. Това да излезе така т.е. да ни подадат братска ръка, пак трябва да бъдем предварително що-годе подготвени отвътре в Българско. Защото на истинното не трябва да вярваме, чак докато се не турим в действие на бойното поле, както не вярваме и самите наши дейци във всичко чак до оня ден... Братя размислете се пак хубаво, че доста сме се лъгали от хората, па и от помежду назе си и отлагали от година на година. Сега сме се заловили както трябва на работа...”

“...от едно място трябва да се свири, а всички други да играят, пък песента ни е пред очите ни (известна), комуто се харесва, нека се хваща на хорото”.

“Приписвате ми, какво в очите си гредата не (виждам), пък косъма във Вашите очи виждам полесно. Ти ако искрено ми казваш отгоре в писмото си: “Любезни ми брате”, то тогава не трябва таквоз бутане и заобиколки, но кажи това и това ти е грешката, та да се поправа, ако съм чист човек, както и аз не замълчавам Вашите най-малки криволици, или по-добре да кажа неразбории. За отечеството работим, байо, кажи ти моите и аз твоите кривици, па да се поправим и все (за)едно да вървим, ако ще бъдем хора.”

“...ако спечеля, печеля за цял народ – ако загубя, губя само себе си...”

“Аз не гледам на днешните ми страдания и оскѣдности във всичко, нито всекидневното ми преследване от полицията от град в град, по селата и кърищата, па и от самите изроди български; нито пък казвам, че щом от началото на работите ни досега съм бил способен при такива страшни и мъчни времена, а сега защо да не съм на еди-кое си място, ами еди-кой си наготово (да дойде)? Напротив, ако му сече главата повече, трябва сам да го покания на мястото си, пък аз да гледам друга, нека и по-долна (служба). Историята няма да прикачи заслугата ми другиму...”

Иван Николов

Мегаломанията на диктаторите

“У Тито се проявяваше бившият бедняк, който е получил възможност да строи, да предприема, да развива. В неговото съзнание и поривите му сегашното развитие на живота се сливаше с бъдещето – той искаше да пребъде в своите строежи и паметници”

Милован Джилас

Откакто на този свят има хора с неограничена власт, оттогава датират и техните съзнателни или подсъзнателни опити да надхитрят смъртта, да продължат да живеят чрез великите си дела и строежи. Достатъчно е да споменем египетските пирамиди или Великата китайска стена.

Нищо обаче не може да се сравни с “пирамидите” и “стените” на XX век – никоя предишна епоха не е предлагала такива възможности за

злоупотреби с човешкия живот, пот и страдания

за прахосване на национални и природни богатства.

Класическият пример тук е СССР. Вярно е, че в царска Русия центърът също опоскваше жизнените сокове на огромната страна, но неговите дейности се отличаваха с практичност. Петър I използва властта си на самодържец, за да модернизира и изостаналата си държава. Той и приемниците му построиха един изкуствен Петербург, но като функционален и красив град. Е, престижният Цар Топ (който никога не гръмна) и Цар Камбана (която никога не прозвъня) се оказаха наистина безполезни, но пък и безвредни.

Истинската мегаломания настъпи едва при съветската епоха. “Тоталната колективизация” на Сталин ликвидира чрез изкуствен глад, заточения и убийства милиони селяни, а заедно с тях и руското земеделие. Индустриализацията откъсна из корен други десетки милиони, превръщайки ги в лумпенпролетариат по безчетните строежи на большевишките “пирамиди”. Оттогава нататък поколения роби в най-големия концлагер в света осъществяваха в панически темпове кампания след кампания: Братската ВЕЦ и Беломорканал, усвояването на Сибир, разораването на целините, вцаревичаването на колхозите, впамукчаването на Средна Азия и т.н. до екологичните катастрофи в Аралско и Каспийско море, с изтравените от памукпроизводство и облъчените от Чернобил. За обръщането на северните реки просто не стигна време.

И колкото повече се задълбочаваше безизходицата, толкова повече кремълските диктатори се хващаха като удавници за сламка за поредната кампания, за поредното чудо, което ще им позволи да “настигнат и задминат” САЩ.

Макар и кукли на конци

останалите комунистически диктатори също се увековечаваха със своите “пирамидки” и “стенички”, състезавайки се помежду си. “В течение на десетилетия – пише бивш член на българското политбюро – Тодор Живков търсеше и обявяваше чудотворни идеи, все “нови” и “нови” подходи в икономиката. Трудно ми е да ги изброявам всичките: научен подход, програмно-целеви подход, системен подход, мултипликативен подход, кибернетичен подход... Той беше обладан от някаква фикс идея да открие нов път за извършване на чудеса. Той покровителстваше най-малко 20-30 групи, които работеха в някаква тайнствена обстановка, за да дарят България с велики открития...” Така българите също живееха от кампания на кампания – от текезесацията и ликвидирането на занаятчийството до Кремиковци, Радомир, Бургас, правешката електроника, “пирамидата” на Бузлуджа, писателските срещи, 1300-годишнината, асамблеята “Знаме на мира”... Резултатите – от разсипаната природа до демографската катастрофа и от милиардните дългове до десетилетното изоставане – също са известни.

На север от нас Чаушеску, “геният на Карпатите”, постигна дори повече, България имаше АПК-тата, но Чаушеску пък започна “систематизацията”, унищожаването на хиляди села. Факт е и прокопаването на канала Дунав – Черно море – във времена, когато Румъния агонизираше в глад, студ и тъмнина. А тъй като нямаше бензин, в Букурещ караха ковчезите с мъртъвците в трамвая.

Източногерманските фараони също не останаха назад. Освен всичко останало техен оригинален принос бе новата Велика стена, а също така немският Чернобил – за 40 години 45 000 миньори изкопаха 220 000 тона уранова руда, създавайки две огромни езера с общо 150 млн. тона радиоактивни отпадъци. Заедно с руснаците и поляците те отровиха и Балтийско море. Чисто полски комунистически принос е катастрофата в областта Шльонск (Силезия) – с нейния световен рекорд по тумори вследствие изгарянето на основния източник на енергия – кафявите въглища. Не по-малко бедствие бе и експериментът на Едвард Герек да взема от Запад заеми и да купува лицензи (за магнетofони, телевизори, трактори и т.н.) с абсурдната идея после да изнася всичко това на... Запад. Опитът да се продават на краставичар краставици, завърши, както е известно, с 20 млрд. долара дългове.

Но свръхстроежите не са само комунистически патент.

Хитлер също действаше с размах

-автостради, “обществени” сгради, заводи, концлагери, крематориуми. Но може би времето не му достигна – известно е разочарованието на Фюрера от неосъществения проект за куполен дворец в Берлин, който трябвало да е 5 пъти по-обеман от катедралата “Свети Петър” в Рим.

Шахиншахът на Иран Мохамед Реза Пахлави пък, който не бе нито комунист, нито фашист, зарови в пясъците на пустинята милиарди петродолари. Той също искаше да продава стоките си на Запада. Вместо това след управлението му много села в петролен Иран използват един-единствен вид гориво – изсушени животински фекалии.

В годината на падането си – 1973-та, когато Етиопия буквално умираше от глад, император Хайле Селасие се заканваше да строи баражи на Нил (за да стигне Египет и смае света). Междувременно чиновниците му облагаха с мита... международната хуманитарна помощ за гладуващите.

Тук впрочем сякаш съществува една особена закономерност – колкото по-бедна е една държава, толкова по-мегаломански са идеите на нейния диктатор. Такова например бе прахосничеството на Бокаса, коронясал се през 1977г. за “император” на една от най-мизерстващите страни – Централноафриканската република. Така бе и с Иди Амин Дада, който през 70-те години превърна Уганда в касапница, а после избяга в емиграция, където плуваше в разкош, мечтаейки да осинови... Маргарет Тачър.

С най-свежа дата, разбира се, са безумията на Саддам Хюсеин, който освен че прокара никому ненужни реки, и реконструира градините на Семирамида и двореца на Навуходоносор във Вавилон, докара на народа си три кървави войни и обърна в развалини една от най-богатите страни в света. Само присвоените от Саддам богатства се изчисляват на 10 млрд. долара. В ранглистата на височайшите крадци впрочем компания му правят индонезийският диктатор Сухарто (35 млрд. долара), филипинският Маркос (10 млрд.), заирският Мобуто (5), нигерийският Сани Абаха (5), хаитянският Жан Клод Дювалие (800 млн.) и т.н.

Най-надарени в областта на т.нар. социално инженерство пък се оказаха комунистите Пол Пот и Йенг Сари в Кампучия. През периода 1975-1979г. техните червени кхмери избиха около 3 от 7-те милиона жители на страната. Всички градски жители бяха изпратени на село – в комуните, където се работеше и нощем. На фенер. Заедно с градовете Пот и Сари унищожиха кината, театрите, училищата, университетите, библиотеките, радиото, вестниците и, разбира се, парите. Което не означава, че те самите не живееха в разкош. Китайският маоизъм, от който Пот и Сари се учиха, също умъртви десетки милиони, но остана далеч назад в процентно отношение. Между впрочем – след сгромолясането на източноевропейските режими, същият Пол Пот заяви, че вече е станал друг човек и вече е готов да оглави кампучийците и в “строителството на демокрацията”.

“Забележителният напредък” на комунистически Китай също не е за пренебрегване. Само в една провинция 40 млн. души живеят в пещери. Което обаче не пречи на партийната върхушка и нейното домокадие да се возят в кадилаци (но без червени знаменца) и да живеят сред лукс, цветя, беседки и езера в Забраненият град на Пекин. Мавзолеят на Мао, построен през 1977г. от 700 хиляди доброволци, също е жив, здрав и гранитен. А докато се водят кампании срещу корупцията, раждаемостта, западното влияние и порнографията, един правоверен колекционер е събрал цели 101 000 значки с облика на Великия кормчия.

В Албания Енвер Ходжа, а после и Рамиз Алия също живееха в Забранен град. От времето на Ходжа днес са останали

300 000 бетонни бункери на мегаломанското безумие

Накрая трябва специално да подчертаем, че мегаломанията на тираните не е плод само на вътрешното им “вдъхновение”. Към такива начинания ги тласка тяхното обкръжение, което им подхвърля идея след идея – едно, за да спечели височайшето благоволение, и второ – защото “пирамидите” и кампаниите създават за велможите, които ги осъществяват, неповторими възможности за властване, корупция и богатство. Когато обаче дойде време диктаторите да падат, членовете на камарилите им бързо се оказват зад граница, където ги очакват скъпи недвижими имоти и тлъсти сметки в онемели банки.

Въздушната кула на генералисимуса Сталин

През 1931г. Сталин вдига във въздуха храма на Христа спасителя в Москва. Той е строен цели 45г. и осветен при Александър III през 1883г. Височината на храма е на 30 етажна сграда. Стените са дебели 3,2 м, облицовани отвън и отвътре с плочи от алтайски и подолски мрамор и фински гранит. Куполът му е покрит с медна ламарина с тегло 176 тона. Трите му камбанарии имат 14 камбани, като най-голямата тежи 24 тона. Само за иконостаса са изразходвани 422кг. злато.

На мястото на храма Сталинсмятал да вдигне Дворец на съветите. Конструкцията му трябвало да е 6 пъти по-тежка от тогавашната най-висока сграда в света – Емпайър стейт билдинг в Ню Йорк. Показалецът на ленин трябвало да е 6 м, стъпалото – 14, ширината на раменете – 32, теглото – 6 хил. тона. Решението за този идиотски строеж е взето през 1933., когато в Украйна от глад гинат милиони.

След разпадането на СССР московчани възстановиха храма на Христа в неговия автентичен вид.

Бялата революция на иранския шахиншах

През 1973 година петролната криза доларите, получавани от Иран от износа на това гориво, нарастват от 5 на 20 млрд. годишно. Главозамаяният шахиншах заявява, че ще превърне страната си в пета икономическа и военна сила в света. Ние ще построим толкова модерни заводи, че ще изнасяме промишлени стоки на Запада, заканва се Пахлави.

През следващите пет години кервани от кораби, натоварени с последната дума на техниката, пътуват към Иран. И Шахът изведнъж разбира, че няма съответните пристанища (огромните загуби от заплащане на престоите на корабите). Когато най-накрая ги разтоварват, се оказва, че няма складове – 1 млн. тона стоки ръждясват или се развалят в пустинята. Сега пък става ясно, че няма камиони и вагони. Шахът набързо ги купува. Но в Иран няма и достатъчно шофьори. Нищо – и тях ги наемат в чужбина. Когато съоръженията пристигат в градовете, излиза, че няма кой да ги монтира, нито кой да ги ръководи и обслужва. Иран наема скъпо платени западни специалисти. Същото става и със свръхмодерната техника за армията. Стотици хеликоптери се превръщат в музейни експонати под небето на пустинята. Броят на чуждестранните военни специалисти е около 40 хиляди.

Така всяка година, изграждайки своята Велика цивилизация, шахиншахът харчи на вятъра 10 млрд. долара за незаработилата промишленост и други 10 млрд. за военни цели.

За малцинствените ни права

В началото на 2004г. в канцеларията на КИЦ-а дойде бивш работник от предприятие “Кобос” в Босилеград който събираше подписи за петиция до Адвокатската комора в Ниш с която работниците се оплакваха от адвокатите Велин Стоичков и Здравка Гагулска от Босилеград, които ги били бранили в спора им пред “Юмко” с нередовни правомощия а след това ги дали на съд да им платят адвокатските хонорари. С петицията се искаше от Адвокатската комора да изпита случая.

Забелязах, че самата петиция беше написана доста несръчно, (което е и разбираемо за шивачни работници), пък и аз не бях лично засегнат, но си имах мнение за двамата адвокати и реших да се подпиша солидаризирайки се по този начин с работниците, смятайки че в една демократична страна, всеки, па бил той и адвокат, подлежи на контрол и оценка.

През октомври получих съдебна призовка на сръбски език на 19. 10. 2004г. да се явя пред Общинския съд в Босилеград да отговарям за клеветата по частната тъжба която ми бяха поднели Велин Стоичков и Здравка Гагулска затова, че съм подписал петицията без да имам никакви делови отношения с тях. Поради многобройни делови ангажименти писмено отложих разглеждането на делото. Междувременно разбрах, че Велин Стоичков и Здравка Гагулска са завели дела за клеветата срещу всички които са подписали тази петиция. На втората призовка, (също написана на сръбски), реших да се възползвам от правото си тя да ми бъде връчена на майчин български език и я върнах обратно.

На 13. 12. 2004г. в 11,20 часа на работното ми място в КИЦ “Цариброд” в Босилеград влязоха двама полицаи от ОВР в Босилеград и ми показаха писмена заповед за привеждане, заради това, че на 16. 11. 2004г. не съм се отзовал на призовката “въпреки че съм редовно призован”. Казах, че няма

нужда да ме привеждат и че аз сам ще си отида, но припомних на полицая че трябва да знае как се привежда инвалид. След консултация с шефа си, полицаят се съгласи и аз в 11,30 влязох при съдията. След малко влезе и полицаят и съдията му се разписа на заповедта като че ли наистина съм приведен.

В съда вече бяха Велин Стоичков и Здравка Гагулска и след даване на лични сведения поисках делото да се води на български език и всички документи по делото да бъдат написани и на български език. Велин Стоичков и Здравка Гагулска през цялото време мълчаха. Делото беше отложено за 25. 01. 2005г. и аз си излязох от съда.

Междувременно научих, че и други работници подписали тази петиция са били привеждани в съда като някои са взимани от работните им места а при други полицаята е влизала в къщи.

Иван Николов

Небойша Иванов три месеца в затвора

Върховния съд на Сърбия изпраща за три месеца зад решетките Небойша Иванов, активист на ДСБЮ и доскоро председател на КИЦ "Цариброд" в Димитровград.

На 22 декември 2003г. съдът в Пирот присъди 15 месеца ефективна присъда на Иванов затова, че нарекъл според нейните показания журналистката от Радио Цариброд "сърбоманка" и ѝ се заканил "да я изсели в нейния Ниш и нейната Сърбия". В хода на следствието шестима свидетели на Иванов дали показания, че обвиняемият не е изричал такива думи, но това не бе взето под внимание от магистратите. След съда в Пирот и Върховният съд на Сърбия потвърди присъдата, но я намали на три месеца. Основанието е, че Иванов е предизвикал национална, расова и религиозна омраза според чл. 134, ал. 1 от Наказателния кодекс на СРЮ, която вече не съществува. Иванов отрича да е казал тези думи и счита процеса за политически с цел да се заплаши малцинството.

Иванов трябва да се яви в затвора в Лесковац на 5 януари 2005г.

(в-к "Братство", 17 декември 2004г.)

Окръжния съд във Враня оневини четиримата полицаи

След седем години приключи спорът на четирма уволнени полицаи от ОВР в Босилеград срещу Министерството на вътрешните работи на Сърбия. Общинският съд в Босилеград начело със съдията Драган Янев бе анулирал решението на дисциплинарния съд на Секретариата на вътрешните работи във Враня от октомври 1998г. и присъдата на Висшия дисциплинарен съд на МВР на Сърбия от декември същата година и констатира, че четиримата полицаи са уволнени незаконно и наложи на МВР да ги върне на работа. По време на делото полицаите заявили, че на няколко пъти са били изпращани на Косово и че последният път не са отишли поради болест. Началниците им обаче твърдили, че въпреки официалните лекарски документи, полицаите в този момент не са били болни.

Финансовите последици за държавата от незаконното уволнение на четиримата полицаи са над 10 000 000 динара.

След края на делото остават отворени няколко въпроса.

Защо делото трябваше да продължи седем години, и два пъти да бъде връщано на повторно доизясняване, за да приключи на края пак по същия начин?

Защото в името на "сръбския патриотизъм" по време на гражданската война на Косово бе извършено едно очевидно нарушаване на закона и защо вместо преките виновници, държавата, т.е. всички ние трябва да плащаме глоби за тяхната неграмотност и незаконно поведение. Ако всички ние трябва да отговаряме за техните грешки, кога те ще отговарят пред нас за това, че ние трябва да ги плащаме от залька си?

Деформациите

Жана Николова-Гълъбова

“Дворцовият преврат” беше скроен гениално и проведен също не по-малко гениално и дълбоко законспириран. Така че и до днес не се знае предисторията и зараждането му – още по-малко истинският му автор. Предполага се, че е помогнал и Кремъл, но се съмнявам в това. Защото и СССР по това време имаше същите тежки проблеми. Още по-малко се разсекрети кой е авторът на самата декларация, прочетена от Петър Младенов по телевизията на 11 декември 1989г. Самият Тодор Живков беше като втрещен. А за нас, низвергнатата рая, тя прозвуча като великденски звън на камбани, възкресение от деветия кръг на ада!

Огромната империя на злото, както я нарича Роналд Рейгън, се сгромоляса толкова внезапно и с такъв гръм и трясък не отвън, а отвътре; така че никой не се замисли, че това е само един дворец преврат и спектакъл, предварително разработен в детайли.

Беше политически акт за запазване на властта, оставане на гребена на вълната и безнаказност за престъпленията и убийствата при безпощадното потъпкване на конституцията и Хартата за човешките права. Беше преценен предварително и емоционално-моралният ефект от един такъв акт на доброволно оттегляне на властта и свалянето на единствения виновник за деформациите – Тодор Живков. Един семиотично изкован израз за заместване с безобидни квалификации на всички престъпления, безчинства, произволи... А в това отношение комунистите имаха голям опит. Заместваха знаковата стойност на словото с някоя на вид безобидна знакова стойност: например “инфлация” с “обмяна на парите”, поскъпване на живота с “корекция на цените”, сега цялата система на суспендиране на конституцията и човешките права – с “деформация”.

Декларацията беше прочетена с артистично пресметнат ефект на въздействие. Петър Младенов не се отличаваше с никакви необикновени умствени качества или артистични дарби, но успя да се наложи в ролята си на спасител и герой. Няма да забравя трепетното му вълнение, задавеният от сълзи глас, когато сподели, че и собственото му семейство било заплашено от преследване и затрогна всички слушатели. Между другото отчете известни “деформации” на режима. Генален опит с това слово да избегне пряката семиотична знаковост на престъпленията спрямо българския народ, произвола, лагерите на смъртта, желязната завеса, “народния съд”, суспендирането на конституцията, безнаказното вилнеене и развихряне на бесове, отбългаряването, васалското подчинение на по-големия брат, стопанското ограбване и унищожение на националните ценности, преследване на религията, стопанското робство, създаването на многоетажна номенклатурна система, специални магазини, приоритети, привилегии – една представа, сякаш от някакъв утопичен роман за робовладелски строй. На пръв поглед “деформации” наистина звучи безобидно. Но той има безкрайно широк спектър. Така, без да се усети, Петър Младенов я изведе тъкмо в знаковостта на нейното патологично извращение на болестен синдром с въздействие върху цялата човешка субстанция. Етимологически “деформация” поставя отрицателен знак пред всяко положително понятие: израждане на нормалните субстанции и органи на човека в античовек, звяр, изверг, изчадие, урод, идиот, аборигени, парии, пигмеи, дегенерат, изкривяване на истината, фактите, замбяне на истината с лъжата, унищожение на историческата памет, бариера срещу историческите придобивки и ценности, задържане на процеса на развитие, блокиране на свободната мисъл. Защото интелектът е партията, тя мисли вместо мен. Един паспорт за оневиняване, защото самата държава е партията!

А свидните рожби на деформациите са: повсеместно фалшифициране на всичко, ментета, сурогати, културен застои, замразяване на селекцията, смог, задух, бездуховност, сивият поток се разраства в пълноводна река и море, престъпленията, вместо да се наказват, се героизират като подвиг, суховеят и замърсеният въздух и гладът, съсловното разслоение вече в многоетажната номенклатурност надхвърля вече скромната представа за чорбаджии, кулаци и думбази. Сега има фараони, кредитни милионери, бизнесмени от ръста на магнати, замъци, дворци и специални кухни и почивни станции, ресторанти на червените велможи.

И докато в опиянението от внезапния звън на великденски камбани никой не прозря истински проядената от гангрена и разположение република и стопанство, синдрома на пълно разложение във всички области, но най-вече в многоетажната пирамида на номенклатурата, че всичко неминуемо ще се срина и че както винаги, така и сега, комунистите търсят възможност да прехвърлят вината

върху някой руг, а не самите те да понесат отговорността. И не само не пое отговорност и след този “подвиг”, а и до днес все се връщат към Иван Костов... Тъкмо комунистическата идеология страда от синдрома на деформацията, смятайки, че други ще мислят за нея. А другите не само че не мислят за нея, а изнесоха допълнително след свалянето на правителството с помощта на Бриго Аспарухов и Жельо Желев и спектакъла с македонската афера и “боянските ливади”.

Ето как и сега се стигна пак до вината на Ив. Костов – една възхитителна диверсионна маневра да се прехвърля цялата вина върху него и да се отклони вниманието от прегрешенията на миналото. За 200 хиляди долара, изпратени на фондация “Демокрация”, и то анонимно от Чорни, се вдигна шум до Бога, а за милиардите долари на Атанас Тилев и унищожението на досието от Бриго Аспарухов, едва ли не го изкараха герой, защото “доблестно” се оттеглил, а не защото положението беше станало неудържимо.

Пак деформации в мисленето. Човек неволно си задава въпроса кога най-сетне ще се научат да мислят нормално със собствения си мозък и ще възстановят присъдната си способност и логика. Вместо това отново се затъва в корупция, създаване на нова многоетажна номенклатурност, сега не само в червен цвят, а в многоцветието на дъгата. Самите политици трябва да изчистят партиите си от деформантите, носители на корупция, алчност. Не чувстват ли колко трагично звучат думите на Никола Филчев, че България се управлява от организирана престъпност?

Крайно време е да се надникне в смисъла на прошката. Хората си прощават взаимно прегрешения, волни и неволни грехове. Стига с деформациите на целия човешки субект и политически маскарад, с жалкото ухажване на популото! Трябва да се захвърли маскарадната хамелеонска мимикрия и да възкресим прабългарския геном! Той е панацеята срещу деформациите, живата вода, която ще възкреси истинския човек в неговата пълна субстанциалност на човек, отърсил се от “деформациите”, корупцията, постигнал дегипсиране на мисълта и дебетониране на мозъка. Една свободна личност и човек в измеренията на това слово.

В Босилеград не съм в чужбина, а напротив – дълбоко в България

Надежда Захаријева е родена в с. Радево, Трънско. Завършва френска филология в СУ “Св. Климент Охридски”. Автор е на 19 книги – 16 поетични и 3 белетристични. Написала е стотици текстове на песни на популярни изпълнители. Работила е като редактор в бюлетина на Сдружението на българските писатели и във в-к “Български писател”. Била е търговка на книги. Съпруга е на покойния поет Дамян Дамянов.

По повод деня на народните будители 1 ноември КИЦ “Цариброд” в Босилеград отстъпи от досегашната си схема на честване, и реши да направи една тридневна екскурзия от Босилеград през София и Югозападна България. Второто нещо бе представянето пред босилеградската публика на поетесата Надежда Захаријева. За нейното творчество пред босилеградската аудитория говори известния български литературен критик Константин Еленков, а Надежда Захаријева прочете свои стихове и откъси от прозата си.

-Днеска е 1-ви ноември, Ден на народните будители и за пръв път си в Босилеград. Имаш ли чувството че си в чужбина?

О, с нищо не почувствах че съм в чужбина. Не съм и очаквала. По погледите които бяха вперени в мен и вниманието с което хората ме слушаха разбрах, че няма абсолютно никаква разлика между срещите в България и тази която уж е извън България. Напротив, почувствах, че съм по-дълбоко в България. Единствената разлика бе това, че в България жените са повече на такива литературни срещи, а тука повечето бяха мъже и това мъжко присъствие много ме зарадва. Подобна среща се получи в Своге.

-Каква е разликата между поетесата и гражданката Надежда Захаријева?

Надявам се да няма такава разлика. Аз написах най-смелото стихотворение за войната в Ирак – “Спонтанно”, и ми стана приятно когато Марко Семов ме попита: “Какво си ми направила на вицепрезидента – той те цитира непрекъснато”. Когато загинаха нашите войници в Ирак в деня на траура във в-к “Труд” излезе това стихотворение: *“Дойде и твоя ред родино, / да спуснеш черни знамена, / за синовете си загинали, / в една безсмислена война. / Но уви, присъда безразсъдна, / прехана спонтанния ми вик, / не всеки Соломон е мъдър, / не всеки Симеон е велик”*. Мисля, че имам смелостта да кажа това което мисля, без да се страхувам, защото е срамно да се страхуваш от това което мислиш. Аз не се правя на поет, казвам това което мисля, но когато го казвам в стихове, се изразявам по-кратко и по-ясно.

- Какво те провокира да напишеш романа “Тя и тримата”?

Това което не успях да напиша в осем реда, написах го там. Литературния критик Благвеста Касабова го нарече психологическа драма.

- Колко си ти “Тя”?

О, едно към едно. По принцип аз смятам, че не ни е съдено да знаем истината за човека до край, че ние боравим с илюзии и представи, така аз избягвам да съдя хората. Аз се потрудох да прочета какво са написали хората преди мен. Години наред четях много философия, много езотерични книги, мисля че познавам и древните учения, тибетските учения за живота и смъртта, познавам и Библията. Естествено, това знание ми трябваше защото човек не се ражда на гола поляна, преди него са живели и писали много хора. Има една мисъл на Исак Нютън “Ако виждам далече, то е защото съм стъпил на рамената на гиганти”. Аз трябва да знам какво са писали хората и защото имам силна памет, да не предавам тези мисли като свои и да не се правя на по-умна отколкото съм, а просто да кажа, че ако съм поумняла това е защото съм прочела, и не само съм прочела като папагал, а по някакъв начин съм преосмислила това което съм прочела. И ако се научих на нещо от този живот, то не е само от личния ми опит, който беше уникален, защото семейство като моето не се среща под път и над път. Докато живееш с една сложна душа, душата на моя съпруг беше като гола рана, и да погалиш гола рана на човека, тя го боли. Не можеш да погалиш гола рана, просто не можеш. И с ръкавици да пипнеш, пак трябва да си много внимателен, пак страшно много боли, трябваше да проумея един такъв начин на мислене. Не да се сърдя на това което виждам и чувам и на това което трябва да преживея, а да открия механизма на този тип човешко мислене, да разбере защо стават нещата така или иначе и без да прочета всичко това което бяха написали хората преди мене за човешката душа, мисля че нямаше да мога да си изживея живота, тези 35 години нямаше да бъдат такива.

- За един литературен творец какво е по-важно, да бъде литературно грамотен или литературно образован?

Аз мисля че Иван Вазов е казал два много важни стиха в стихотворението “Едному критику”: “Творчеството не се учи”. Значи, първо трябва да имаш дарба божия, талант, да не се влияеш от никого, да не искаш да приличаш на никого, да си верен на самия себе си. Ако го нямаш това, мисля, че нито образование, нито грамотност може да помогне. Образованието и грамотността са за да ти разшират кръгозора, да не мислиш, че ти си първия и единствения макар че егоцентризма е задължително условие. От това което виждаш, наблюдаваш край себе си, виждаш че е много важно да си мислиш че светът се върти около тебе, е, аз мисля че не е така.

- “Смет за сливи” е проза, и защо реши да я напишеш?

Да, сега и двете части са в една книга. Годините от 91 до 94 ние с Дамян много често бяхме във Военна болница. Той много боледуваше. Това беше най-страшното време, време в което “съдбата стана кахърна, /стълбата се обърна”. Изведнъж попадаш в една съвсем различна ситуация, вече не си великият поет Дамян Дамянов... Вече не е рентабилно дори да бъдеш възлюбена на Дамян Дамянов, макар това винаги да те е дразнило – може да ме оценяват не по това което съм, а по това че съм нечия съпруга. Това ми е било спирачка, не ми е помагало, това ме е накарало аз да забавя с

15 години своя дебют при мисълта, че може да не ме гледат като Надежда Захариева а като съпруга на...

- Защо тогава не започна с проза и да завършиш с поезия?

Когато прочетеш “Смет за сливи” ще разбереш. Дамян написа един роман в който показваше своя поглед към нашия живот, а аз не бях съгласна с неговата гледна точка. Но знаех, че при такива обстоятелства, обществото което има нужда от митове нямаше да позволи да кажа нещата така както аз ги мисля. Вече разбирайки колко съм неразбрана от нареченото общество, колко погрешна представа има то за нас, 94-та година бях четири месеца във Военна болница плътно до Дамян който в реанимацията три месеца прекара на границата между живота и смъртта. И аз тогава казах на Дамян: “Дамяне, напиши ми една биография ама съвсем честно, съвсем откровено, без да се притесняваш кой какво ще каже, знаеме че хората моралът го разбират като лицемерие. Те могат да правят всичко, но се страхуват това всичко да се знае от другите, аз съм пък обратния случай. Аз мога да говоря за всичко свободно, но аз знам че си забранявам много неща да правя а ония се срамуват да говорят, но не ги е срам да правят всичко; може да съм грешен, но да не се знае! Аз знам че от моя съд по-страшен няма, от онова на което ме е научила майка ми: страх от хората и страх от Бога. И аз й благодаря за това възпитание. Затова говоря свободно, както казва Елена Алекова – сама съм си тъмницата, сама съм си тъмничар. Аз нямам нужда от съдии около мене, защото аз съм си съдия на самата себе си, но за всичко човешко смятам че може да се говори.

- Накъде накланя перото литературните везни – към прозата или към поезията?

Много ми се пише проза, а за нея трябва много време, но тази “гълъбова” година...

- Значи гълъбът на Игнажден ти донесе предчувствие и вдъхновение, но коя е разликата между твоя гълъб и гълъба на Пикасо?

Моя гълъб е птица която просто не може да седи на едно място. Аз съм благодарна на своята съдба защото усещам, че тази номадска душа, не е от сега, тя винаги си е била такава, никога не съм могла да застана така на едно място, защото отговорността беше огромна. Аз без да разбера се нагърбих с една невероятна отговорност, да бъда съпруга на един такъв деликатен човек, хем поет, хем болен човек.

- Била ли си жертва?

Никога не съм гледала на себе си като на жертва, никога, не. Чувствата ми за дълг и отговорност може да съм объркала, обаче нямах право на грешен ход.

- В кой смисъл?

Изведнъж ставаш несвободен в най-истинския смисъл.

- Тогава как си била съпруга на един свободен човек и поет?

О, Господи, няма свободен човек. И Дамян беше по-несвободен от мен и после изведнъж, когато трябва да покаже това което е написал се оказва много несвободен. Той имаше акростихове, лесно пишеше “Обичам те”, до толкова лесно, че аз му казвах: “Моля ти се не ми казвай че ме обичаш, защото лесно го казваш”. Аз много мъчно казвам “обичам те”. Защото за мен “обичам те” не е дума и когато много я казваш вече е много празна. Аз казах на Дамян Дамянов: “Ако обичаш, не ми казвай обичам те”. Той ме гледа и ми казва: “Много лесно го казваш”. За мен обичта е начин на живот, когато ти правиш всичко за да създадеш душевен комфорт на другия, той дали ще те разбере или не, няма значение. Когато човек има много комплекси и не вярва на себе си, той не може да повярва и в себе си, въпрос е ти да си вярваш, че правиш абсолютно всичко както мислиш че трябва да се направи и вече да не страдаш когато не ти вярват, защото човек с недоверието наказва сам себе си, а не теб.

- Човек може да бъде зависим, но духът му трябва да бъде независим...

Аз съм си избрала една дефиниция за свободата на Монтескьо и той казва: “Свобода е, не да правиш това което искаш, а да искаш да правиш това което трябва”. Колкото повече стоя на едно място, толкова повече усещам колко съм духовно свободна, защото мисълта може да ти лети където си искаш. Това стоене на едно място ме научи много да мисля, да приемам живота такъв какъвто е и се оказва, че съм много търпелива. Като девойка се влюбя в някого и в един момент той ми омръзва, става ми безинтересно и аз търсех някой който ще ме превъзхожда, сигурно съм имала много високо самочувствие, но наистина исках да се възхищавам на някого, да има посегателна причина да остана до него. И когато Дамян напишеше нещо хубаво, аз съм се възхищавала, може би понякога съм се разочаровала от него като човек, докато науча, че поета е същество което обитава едно тяло... минава известно време, но това е нещо друго. Като слезе на ниво битие, той може да е по-обикновен от обикновените хора и ти вече трябва да опазиш поета, да не го убиеш. Жената не ражда поета, майката го ражда. Жената до него може да го провокира да напише нещо, но тя може да убие, защото в нашта история имаме такива случки. В момента който го ревнуваш, питаш го това за кого е, онова за кого е, защо, и т.н. Аз никога не си позволих да кажа защо ти написа това стихотворение, защо не е посветено на мен. Когато кажа на хората, че от цялото му любовно творчество само 32 стихотворения са посветени на мен, те се кокорат. Когато жената е муза, когато е причинила появата на едно хубаво стихотворение, съпругата няма право да ревнува.

- Облицован ли е той от теб като поет?

Аз съм имала отговорността да запазя жив един поет който непрекъснато искаше да се самоунищожи. Той казва, аз съм самоубиец, рецидивист. И аз седнах веднъж, нали той непрекъснато казваше “аз искам да умра”. И казах: “Не Дамяне, ти не искаш да умреш, ти обичаш живота повече от мен, защото ти не харесваш себе си, и като сам не се харесваш, мислиш че никой друг не те харесва, ти се срамуваш от това как изглеждаш. Защо се срамуваш? Ти си едно абсолютно симетрично тяло, дребничко, викам, слава Богу, защото дребния мъж е по-амбициозен, той иска да надвиши своя ръст и умната жена знае, че истинския ръст на мъжа няма нищо общо с физическите му параметри. Жената търси нещо друго в мъжа, но мъжът не знае това или не иска да го знае. Освен това защо се сърдиш на твоето тяло, каквото и да е, ти си изпитал абсолютно всички земни удоволствия, които изпитват и херкулесовците и аполоновците, тоест ти не можеш да му се сърдиш, то ти е дало всички телесни удоволствия, не го ругай. Е, сега, не си имал толкова жени колкото си пожелал, разбира се, пожеланите са повече, постигнатите по-малко, но все пак ти си живял като нормален човек, но не харесвайки тялото си, срамувайки се от него ти мислиш, че и другите не го харесват, че едва ли те чакат да умреш и бързаш да нанесеш изпреварващият удар, и казваш: “Аз знам, че вие не ме понасяте, но и аз не се понасям”. Значи, Дамян ме гледаше като изтърван, нали, че толкова дълбоко мога да проникна в душата му и викаше – да. Викам: да, аз знам това, но това го постигнах именно чрез това, че хората преди мене са се помъчили да обяснят човешката душа. Тя не може да бъде обяснена докрай, но знанията за нея от поколение на поколение се разширяват, и аз може би, старайки се да го разбера, макар че понякога беше много несправедлив, пред мен несправедлив, но от негова гледна точка нещата изглеждат такива, всъщност цялото нещастие на човека идва от там, че светът е такъв какъвто той си го представя. Не, светът не е такъв, мойта представа за света е една, твоята друга, за трети, трета и т.н. Аз имам едно стихотворение което гласи:

“Животът всъщност е раздяла
с представители на света,
несбъдната ми мечта
единствено остава цяла –
безсмъртна и неуязвима,
затуй тъй страстно крия
с мен един копнеж несполделен;
разкрия ли го, ще замина”.

И Дамян има едно хубаво стихотворение “Интимно” се казва и то гласи:

“Не ме допускаяй толкоз близо ти
до себе си щом искаш да съм влюбен,
ех, вярно е, далечното гнети,
но затова пък близкото погубва...”

За да не допуснеш близкото да погуби, се иска много голяма духовна сила.

- Стиховете идват ли при тебе или ти ги търсиш?

О, не стихотворенията си идват сами.

Интервюто взе: Радко Стоянчов

КИЦ дейности

Акция по чистене на града

Под мотото “За по-чист и красив град”, на 28. 10. 2004г. КИЦ “Цариброд” в Босилеград проведе акция за събиране на боклука от босилеградските улици. Акцията беше замислена да се проведе в две възрастови групи: до 14 и над 14 години.

За втората група нямаше заинтересовани. В групата под 14 години се отзоваха над 200 деца и те в състезателски дух събраха боклука в дворовете на основното училище, гимназията, Културния център и близките улици. Акцията имаше за цел да заинтересира босилеградчани за хигиената в града и опазване на околната среда.

Чистенето продължи два часа, боклука беше събран в училищния двор и там престоя 10 дена докато комуналното предприятие се накани да го изкара. Най-трудолюбивите деца в тази акция бяха наградени с ученически и спортни пособия и аудиокасети.

Общо взето, акцията мина успешно, но тя за пореден път показва, че на босилеградчан им липсват хигиенични навици а събирането на боклука го считат едва ли не за излишна работа. Добре е все пак че с малко изобретателност децата винаги могат да се придобият за такъв тип акции.

КИЦ “Цариброд” в Босилеград планира през март да проведе подобна по-мощна пролетна акция по почистването на града.

* * *

По повод Деня на народните будители

КИЦ “Цариброд” в Босилеград, въпреки финансовите затруднения в които бе изпаднал и тази година отбележи Деня на народните будители. Пред около петдесетина посетители за значението на Деня на народните будители говориха Иван Николов председател на КИЦ-а в Босилеград и проф Лозан Митев преподавател на Националната спортна академия и председател на Обществен комитет “Западни покрайнини”.

След това софийското трио “Втора младост” изпълни български народни, патриотични и стариградски песни.

Във втората част от програмата се представи най-четената поетеса в България Надежда Захариева. Тя чете свои стихове, говори за творчеството си и жизнения си път, отговаряше на въпроси на

посетителите и раздаде свои и стихосбирки на покойния си съпруг, известния български поет Дамян Дамянов.

За творчеството на Надежда Захариева говори и литературния критик Константин Еленков. Накратко бе представено новото издание на книгата “Сливи за смет” в две части.

В програмата взе участие и малкият Драган Божилов от Босилеград който великолепно изпълни стихотворението “Радецки”.

По повод Деня на народните будители КИЦ “Цариброд” в Босилеград организира тридневна екскурзия из Югозападна България. 23 екскурзианти с микробуса на Столична община София обиколиха родните места на известни народни будители в Благоевград, Банско, Сандански, Мелник и други места. Екскурзиантите имаха възможност да разгледат Рилския и Роженския манастир както и гробът на известната пророчица баба Ванга.

* * *

Отбелязан Деня на Западните покрайнини

КИЦ “Цариброд” в Босилеград отбележи 8 ноември Деня на Западните покрайнини. Това е денят когато сръбските войски навлизат в Босилеград през 1920 година.

За Ньойския диктат и историческите събития довели до неговото подписване в препълнения салон на КИЦ-а лекция изнесе доц. д-р Людмил Спасов преподавател по история на Пловдивския университет филиал “Любен Каравелов” – Кърджали. В задушевна атмосфера д-р Спасов припомни за трагичните исторически събития когато по волята на великите сили България бе разпокъсана между съседните държави, а огромна част от българския народ накаран в изгнание.

В програмата участваше и част от популярния оркестър “Сите българи заедно”. Иван Андонов, Костадинка Танчева, Елена Йордакиева и Даниела Глигорова изпълниха български народни и патриотични песни бурно аплодирани от босилеградската публика уважила това събитие.

* * *

Конференция на фенклуб “Левски”

На 20 ноември в София се проведе Национална конференция на фенклубовете на Левски. Босилеградският фенклуб “Левски” бе преставен от Радко Стоянчов. Конференцията се проведе в Националния дворец на културата. За председател на Националния фенклуб бе преизбран досегашният председател Златин Тепсиев. На конференцията дойде и старши треньора на ПФК “Левски” Станимир Стоилов.

На босилеградския фенклуб бе връчена грамота за фенклуб № 1 зад граница.

* * *

Национална научна конференция за Ньойския диктат

На 26 ноември във Военния клуб в София се проведе Национална научна конференция по повод 85-та годишнина на Ньойския диктат. Конференцията бе организирана с помощта на Въспитаниците на военните на Негово Величество училища, Школата за запасни офицери и Родолюбивото войнство и гражданство.

На самата конференция бяха поднесени десетина доклада и изказвания в които известни историци, учени и запасни офицери от различни аспекти осветляваха събитията довели до Ньойския диктат, клаузите на договора и последствията му за България и откъснатите български територии населени с българско население в съседните държави. На конференцията имаше около стотина участници. Доклади поднесоха д-р Николай Предов, проф. д. и. н. Веселин Трайков, полк. о. р. инж. Никола Рухчев, проф. д-р Пламен С. Цветков, д-р Александър Гребенаров, проф. д. и. н. Димитър Гоцев, чл. кор. д. и. н. Георги Марков, Методи Петров, Дянко Марков, Зденка Тодорова и др.

Българското малцинство в Западните покрайнини бе представено от г-жа Зденка Тодорова пред Хелзинкския комитет за защита правата на българите и Иван Николов, Радко Стоянчов и Димитър

Димитров пред КИЦ “Цариброд” в Босилеград. Те взеха активно участие в дискусиите и говориха за сегашното положение на българското малцинство в Сърбия и Черна гора.

* * *

1 декември - международен ден за борба срещу СПИН

По повод 1 декември – Международния ден за борбата срещу СПИН, босилеградския филиал на КИЦ “Цариброд” раздаде над 150 кондома (презерватива) на босилеградчани, опитвайки се по този начин да напомни за опасностите които носи “холерата на съвременното човечество”.

* * *

Дарение за КИЦ-а в Босилеград

Росен Гаминчев от Кюстендил дари над 150 видеокасети втора употреба за видеотеката на КИЦ-а в Босилеград. С това бе обновена и обогатена видеотеката за която, въпреки филмовете по кабелната телевизия все още има интерес сред босилеградчани. Искрено благодарим на г-н Гаминчев.

* * *

Коледна украса за Босилеград

Тъй като Столична община София тази година подмени Коледната си украса, част от миналогодишните украси бяха отстъпени на съседните софийски общини и на КИЦ “Цариброд” в Босилеград като редовен партньор в съвместните културни мероприятия.

Благодарение на разбирането на кмета на Босилеград и на Електродистрибуцията коледната украса бе монтирана на електрическите стълбове по улиците “Георги Димитров” и “Маршал Тито”. За първи път босилеградчани и особено децата могат да се радват на истинска Коледна атмосфера. Винаги може да се направи нещо хубаво когато всички си подадат ръце.

* * *

Откриване на зимния ски сезон в Банско

По покана на община Банско на 18. 12. 2004г. КИЦ “Цариброд” в Босилеград със седемчленна делегация присъстваше на откриване на зимния туристически ски сезон в Банско.

Специално за откриването на сезона в Банско пристигнаха носителят на 5 световни купи в скиите Марк Жирардели и колегата му Ханес Тринкъл. Пристигна и “най-добрият скиор сред футболистите” Христо Стоичков. Въпреки че снегът на Пирин все още не бе паднал, гостите имаха възможност да видят отблизо легендите на зимните спортове и да се любуват на красотите на Пирин планина.

По този повод Марк Жирардели заяви пред българските журналисти “...че не познава такъв ски-център който да е толкова добре оборудван като Банско. Впечатлението ми от тази писта е че е много тежка и селективна, мисля, че тя може да се вземе като отсечка за световно първенство”. Ханес Тринкъл също каза че ски центъра в Банско е много модерен и изрази надежда че австрийските скиори като Боде Милар, Херман Маер и Ласе Кюс и тази година ще се опитат да спечелят купата.

Изразяваме искрена благодарност на община Банско че ни отправи покана да участваме на това интересно събитие.

* * *

Семинар във Вранска Баня за Ново съседство

КИЦ “Цариброд” в Босилеград от 9 до 12 декември 2004г. взе участие на семинара във Вранска баня организиран от страна на Агенцията за местна демокрация в Централна и Южна Сърбия и EastWest Institut. Семинара бе предназначен за представители на общини, медии, членове на политически

партии, бизнесмени, жени и неправителствени организации от крайграничните райони от Сърбия, България, Македония и Косово. Участваха представители от общините Ниш, Лесковац, Враня, Прешево, Буяновац, Босилеград, Княжевац, Търговище, Пирот и Димитровград от Сърбия; Видин, Монтана, Кюстендил, Драгоман, Перник и София от България; Скопие и Куманово от Македония и Гнилане от Косово.

Босилеград бе представен от Александър Димитров от КИЦ-а и Горан Стоянов от общината.

Целта на семинара бе да запознае и подготви местните власти и организациите на гражданското общество с процедурите на Европейската комисия за кандидатстване по проекти от новите фондове по Програмата за ново съседство която е създадена с цел да подкрепи трансграничното сътрудничество по протежение на новите граници на Европейския съюз от 2007 година (България – Сърбия и Черна гора, България – Македония, Румъния – Сърбия и Черна гора, Румъния – Молдова). Програмата за ново съседство за Сърбия и Черна гора ще бъде публикувана през пролетта на 2005г. По време на тридневната сесия бяха проведени 4 тренинга с цел развиване на проектно мениджърство при участниците и правене на планове за предпроекти по определени програми.

* * *

Отново спрени коледни подаръци на митницата

На 23 декември по случай българска Коледа в организация на КИЦ “Цариброд” в Босилеград, Столична община София и театър “Сириус” с ръководител Александър Стоилов в детската градинка в Босилеград пред около 75 деца на предучилищна възраст бе изпълнена Коледна програма и раздадени коледни подаръци. Децата истински се зарадваха а гостите останаха с много добро впечатление от децата и детската градинка.

След три часа гостите от София изпълниха още една програма в салона на КИЦ-а пред около стотина деца. За съжаление, босилеградските малчугани отново не можаха да си получат коледните пакетчета защото митническите власти ги върнаха обратно в България. Не помогна и интервенцията на кмета на Босилеград Владимир Захариев.

* * *

Хуманитарна пратка от България една година не може да влезне в Босилеград

Дрехи и обувки втора употреба дарение за Босилеград от неправителствена организация “Хуманитарен корпус” вече една година чакат в България заради това че няма кой да поеме разноските за радиоактивен контрол който според сръбските закони бил задължителен. На настоящията на КИЦ-а хуманитарната пратка да бъде освободена от таксата за радиоактивен контрол не се получи никакъв отговор. Иначе митническата обработка на документите струва колкото цената на дрехите и обувките изкупени на килограм.

Александър Димитров

Драмата на Александров все още продължава...

За мъките и страданията по трънливия път на нашенеца Слободан Александров от с. Мусул, Босилеградско, работещ в основното училище “Предраг Деведжич” във Вранска баня бе писано повече пъти в “Бюлетина”. Но одисеята още не е приключила и както си личи, едва ли ще приключи наскоро.

Макар и със спечелено дело П.И. бр. 366/02 за незаконно уволнение от работа и изпълнителна присъда от 14. 01. 2003г. Александров още не е върнат на работа.

“Жалих се, писах писма, писах открити писма до всички инстанции в държавата, включително и до президента на Сърбия и навсякъде ме посрещаха с мълчание. И отново ме отправят на Окръжния

съд във Враня. На 03. 06. 2004г. отидох при председателя на съда във Враня г-жа Снежана Янич с молба да се изпълни присъдата. Г-жа Янич избухна и отправи закани и обиди по мой адрес. На всичкото отгоре срещу мен бе повдигнат акт за нарушаване на обществения ред и тревожене и притесняване на гражданите!?

Поради всичките тия притеснения и стресови ситуации имах нужда от медицинска помощ и получих медицинско направление за нервната клиника в Ниш. Но и там не ме приеха макар че имах валидни документи за лечение. Всичко това бе режирано от Враня, с цел да ме държат в нервно напрежение.

Където и да потропах навсякъде ми натякваха моята национална принадлежност. Макар че формално все още съм на работа от юни месец насам не ми дават заплатата поради безотговорността на администрацията във Враня. Единствено което ми остава е, чрез вашия “Бюлетин” да си излея мъките, защото сръбските медии не ми дават дори и тази възможност” – казва Александров.

Радко Стоянчов

Да живееш – значи да пътуваш!

Тая есен босилеградския КИЦ организира 3-дневна екскурзия из Югозападна България по маршрута Босилеград – София – Благоевград – Сандански – Мелник – Рожен – Банско – Рупите – Пирин – Рилски манастир – Босилеград.

На 29 октомври с микробуса на Столична община и колоритния водач Радо, тръгваме от Босилеград 23-ма души с бодро и весело настроение.

Пътят до София минава през прекрасна хълмисто-планинска област озарена от слънчева и златиста есен. Симпатичният Радо и неговият адаш, поета Радко Стоянчов ни забавляват ту с история на България, ту с вицове. Компанията ни е малка, но разговорна и весела.

Водачите на екскурзията Радко и Сашо в София още веднъж ни запознават с програмата и тръгваме към комплекса “Бояна”. Сашо с още трима души ту ни следват, ту ни изпреварват с лека кола, но винаги са около нас. Някогашната резиденция на Тодор Живков сега е Национален исторически музей. Ние, които го посещаваме за пръв път, най-напред се съсредоточаваме върху архитектурата. Вътре оставаме смаяни от интериора и систематично подредените експонати – богатата съкровищница на музея.

Запомням надписа на български владетел изложен в хола на музея:

“Човек и добре да живее – умира и друг се ражда.

Нека роденият по-късно, като гледа този надпис, да си спомня за оногова, който го е направил”.

Напускаме музея силно впечатлени от богатото културно и историческо минало на България.

Втората ни дестинация е планината Витоша – атракция и предизвикателство за всички любители на природата. Радо е истински шедьовър – освен че е майстор на кормилото оставил стотици хиляди километри зад себе си от Азия до Сибир и Западна Европа, той като истински екскурзовод без затруднение ни обяснява историята и географията на районите през които минаваме.

На лифта “Симеоново”, дело на австрийски специалисти, влизаме в кабинките и мощните стоманени въжета ни теглят към върха на Витоша. Наблюдаваме под нас върховете на високите елхи а след това виждаме София като на длан. Големите жилищни блокове от върха на Витоша изглеждат като назидани кибритени кутийки.

Гледката е вълнуваща. Удивляваме се на постройките и студената планинска като лек вода и на каменните морени. На залез слънце лифта ни връща обратно в София.

Вечерта в театър “Възраждане” присъстваме на пиесата “Венецианска загадка”.

След това вечеря в ресторанта “Сите българи заедно”. Атмосферата е приповдигната – оркестъра свири български народни песни, хората свободно се веселят и играят. Нощуваме в Учителския институт в Княжево.

На другия ден поемаме на запад – към гръцката граница. Пейзажите на Мелник са романтично очарователни. Самият Мелник – китно градче сгушено сред живописен релеф, сякаш изникнало от приказките - е истинска туристическа атракция. Богата история от времето на Второто българско царство, сгущени една над друга бели къщи с красиви балкони и подредени дворове, древна архитектура, изящна дърворезба. Посещаваме Кордуполовата къща музей. В пясъчните пирамиди

опасали градчето в своеобразни изби отлежава и се съхранява прочутото мелнишко вино. Едва ли другаде има подобна технология.

Недалеч се намира и Роженския манастир – с прочутата на времето калиграфска школа. Нейните образци все още се пазят в Ерусалим.

Напускаме Мелник с чувството че сме посетили едно от най-очарователните места на планетата.

В “Рупите” разглеждаме новопостроеният храм “Света Петка” където е погребана известната ясновидка баба Ванга. Тук има и термо-минерална вода.

Връщаме се обратно по коритото на Струма в която текат водите и на нашата Драговищица по пътя към Егея. Мръква се и от ляво се виждат масивите на красавицата Пирин. Вечеряме в хижата на Ванчо Михайлов в хотел “Катерина” сред прекрасна елхова гора. Сутринта потегляме към върха Вихрен който гони 3000 метра. Тука е толкова красиво и омайващо, че човек има чувството че се намира в космически кораб и че всеки миг ще се изкачи към небесата. На камъните четем:

“Върви тихо – ние сме нашествениците

които ще изтърпи за кратко

безкрайната вселена...

Поспри за да видиш небето!

Чуй шепота на вятъра – докосни студената вода.”

И на друго място:

“Моля не отнасяйте нищо освен снимки –

не оставяйте нищо освен отпечатъци от стъпки”.

По пътеката се изкачваме към езерото – “Окото” а там е така омайващо, че си помисляш: ето това е същински земен рай! Помислих се че кога Господ е решил да се възнесе в небесата, о оставил последните си тук – на вълшебния Пирин. Пирин не само възхищава, но и подмладява. Слизайки посещаваме Байкушевата мура, дърво с импозатни размери, на възрастта на българската държава.

Разделяме се с Пирин и веселата сговорна босилеградска дружина се спуска към туристическия комплекс Банско. Там е пазарен ден и на пазара всичко – от игла до локомотив. Изящни домашни ръкоделия са проснати навсякъде из центъра на града. Банската черква е една от най-красивите в тази част на Балканите. Посетихме къщите на Никола Вапцаров и Неофит Рилски и паметника на Паисий Хилендарски.

Не отминаваме и Благоевград. Блазе им на благоевградчани имат късмет да живеят в един прекрасен град. След обед се отбиваме към другата планинска красавица Рила. Тук в подножието на Рила, геният на българина е създал един от най-красивите храмове на Балканите – Рилския манастир. Посещаваме пещерата на свети Иван Рилски и четем на чешмата:

“Искайте и ще ви се даде,

търсете и ще намерите –

хлопайте и ще ви се отвори.”

Оставяме молитвите си за несбъднатите ни мечти и желания и тръгваме по обратния път за Босилеград.

Милко Александров

Интригата Нобел

За едно столетие наградените са повече от 700, велики личности остават недооценени

Какви страсти бушуват в “кухнята на Нобеловите награди – най-престижното отличие за наука, литература и мир, - може само да се гадае. По своята тайнственост процедурата може да се сравни с избора на нов папа, коментира онлайн изданието www.top-news.ru. Обсъждането на кандидатурите от маситите академици в Нобеловия комитет, кой за кого е гласувал остава тайна. Стенограми на заседанията не се водят, листчетата с имената на кандидатите се изгарят, а достъп до архивите е възможен след 50 години. Правят се някои изключения, но само за историци. По тази причина

световното интелектуално братство всяка година тръпне в очакване, докато тече подборът. Предложенията се приемат до 1 февруари. Следва неколкomesечно пресяване и на 10 декември – деня на смъртта на Алфред Нобел – кралят на Швеция връчва на щастливците златния медал, подплатен със солидна парична сума.

Когато преди 103 години шведският инженер и изобретател Алфред Бернхард Нобел (1833-1896) завещава милионите си на най-блестящите умове в света, поставя едно условие – научното откритие трябва да е направено не по-късно от година назад. След време това условие е нарушено. Аргументът донякъде е основателен – за да бъдат проверени откритията в практиката е необходимо време. Това се отнася най-вече за медицинските. И се получава така, че в някои случаи лауреатът се сдобива със заветния медал със закъснение от 20-30 и дори 50 години. Или изобщо не го дочаква, защото по устав посмъртно награждаване не се предвижда. Руският физик Виталий Гинзбург получава наградата през 2003, когато е на 75 години, за откритие, направено през младостта. През цялото това време продължавал да работи, без изобщо да подозира, че са го наредили на “опашката” за високото отличие. Създателят на периодичната таблица на химическите елементи Дмитрий Менделеев е номиниран през 1907, в зенита на своята слава. При това не от сънародници, а от чужденци. Нобеловият комитет обаче го “отлага” само с една година и великият химик си отива от този свят ненаграден.

Претендентите

Не дочакват златния медал по едни или други причини и много други известни учени и писатели. За 100 години лауреатите са повече от 700. Според списание “Итоги” почти толкова дълъг е и списъкът на онези, които са останали в сянката на триумфиращите. Първият нобелист за литература през 1901 е Рене Сюли – Прюдон – френски поет, чието име днес малцина помнят. Изненадата е голяма, защото по същото време творят Марк Твен, Емил Зола, Ибсен, Оскар Уайлд, Чехов, Лев Толстой... Всички смятали за най-достоеен кандидат автора на “Война и мир”. До смъртта на граф Толстой през 1910 са наградени още 9 негови събратя, повечето от които днес са забравени, но той така и не попада сред лауреатите. Според онлайн изданието Pravda.ru много по късно, през втората половина XX век, били открити доказателства, че руските царски власти са оказали натиск върху шведското правителство, а то – върху Нобеловият комитет да не гласува за него. Според други твърдения самият Лев Николаевич изразил нежеланието си да бъде награден.

Сред ненаградените се оказват и класиците на XX век Джеймс Джойс и Марсел Пруст. Може да се предположи, че Нобеловият комитет не е успял да оцени в момента значението на тяхното творчество и приноса им за световната литература. Но Джойс все пак живее 19 години след 1922, когато излиза романът му “Одисей”, така че шведските академици са имали достатъчно време да поправят грешката си. Те не оценяват и Франц Кафка. Без Нобеловата награда си отива от този свят и Владимир Набоков, макар че през 70-те години на миналия век е бил сред най-реалните претенденти – Кобо Абе, Макс Фриш, Хорхе Луис Борхес и Греъм Грийн.

За сметка на това Нобеловият комитет оценява високо литературния талант на сър Уинстън Чърчил. Наградата му се дава “за високото майсторство в произведенията с исторически и биографичен характер”. Става въпрос за двата мемоарни тома “Световната криза” и “Втората световна война”.

Отказали се

Известни са и други, парадоксални ситуации, когато лауреатът е бил принуден да се откаже от отличието. Такъв е случаят с Борис Пастернак. Когато през есента на 1958 му изпращат съобщение за удостояването, той благодари на Нобеловия комитет с телеграма: “Извънредно съм благодарен, трогнат, горд, изумен, смутен”. Но в СССР решават, че го награждават за романа му “доктор Живаго”, смятан за антисъветски. Медиите предприемат истерична кампания. Оплюват го като изменник, клеветник, вражески наемник... Незабавно го изключват от Съюза на писателите. Той не издържа на натиска и с нова телеграма до комитета в Стокхолм се отказва доброволно от наградата. Отказали от наградата има и преди Пастернак. През 1923 с нея са удостоени канадските физиолози Фредерик Бантинг и Джон Маклауд, открили инсулина. Самата идея, положила началото на нова епоха в медицината, принадлежи на Фредерик Бантинг и на сътрудника му Чарлс Бест. През 1921 двамата успяват да изолират инсулин и за пръв път да проведат лечение на 14-годишно момче в клиника в Торонто. Проф. Маклауд отначало е скептичен към идеята на Бантинг. По-късно все пак

оказва организационна помощ, тъй като заема висок административен пост. И ето че в решението на Нобеловият комитет се оказва неговото име, а Бест липсва. В знак на протест Бантинг прави изявление, че се отказва, но размисля, взема премията и дава половината на Бест. По-късно членовете на Нобеловият комитет признават, че са направили грешка. Справедливостта възтържествува поне отчасти – в университета в Торонто е създадено отделение за медицински изследвания на името на Бантинг и Бест.

Нобелист по физиология и медицина за 1939 е германският бактериолог Герхард Домак – за откриването на антибактериалното действие на препарата пронтозил, истински пробив в лечението на инфекциозните болести. През 1935 обаче Хитлер, вбесен, че с отличието за мир е удостоен антифашистът публицист Карл фон Осиеcki, забранява на германците да получават каквито и да било Нобелови награди. Домак веднага е арестуван и пратен в затвора. Принуден е да се откаже от отличието. Едва след войната, през 1947, отива в Стокхолм и получава златния медал и грамотата. Но не и паричното поощрение, което го съпровожда – то било върнато в резервния фонд на Нобеловия комитет.

Засега последният, отказал наградата, е Жан-Пол Сартр – през 1964. Френският белетрист, драматург, публицист и философ заявява, че “не желае да бъде превръщан в обществена институция”. Той се опасява, че славата на нобелов лауреат ще попречи на политическата му дейност. Гениите имат своя логика.

Нобелист – световния футбол

Високото отличие за принос в световния мир е връчено за пръв път на 10 декември 1901. Първият американец, удостоен с него, е Теодор Рузвелт. 26-ият президент на САЩ го получава през 1906 за посредничеството и организирането на преговорите, сложили край на Руско-японската война от 1904-1905. Рузвелт дава присъдената му от Нобеловият комитет сума за благотворителни цели.

Вождът на Великата октомврийска социалистическа революция Владимир Илич Ленин обаче се разминал с лауреатството за мир през 1917. Предложението, направено от Норвежката социалдемократическа партия, е прието от Нобеловия комитет. Но се оказва, че кандидатурата е издигната след крайния срок 1 февруари и е анулирана.

И до днес продължават опитите да се променят правилата при номиниране на нобелистите за мир. Тази година шведският адвокат Ларе Густафсон изпрати писмо до Нобеловия комитет. В него той предлага за наградата футбола. Без да е запаляно, той смята, че този спорт отдавна не е игра, а обществено явление, преживяло две световни и множество локални конфликти. С течение на годините той не умира, а става все по-популярен. По данни на FIFA повече от 200 милиона души в света редовно играят футбол, около 200 000 от тях са професионалисти. Ако идеята на шведският адвокат се осъществи, парите ще получи FIFA като главна ръководна организация на световния футбол.

Австралийската кантора за залагания Centre.com гледа на наградата за мир под друг ъгъл – чисто комерсиално. Преди да разбере решението на комитета, тя обявява залози кой ще е поредният нобелист. Според www.cgm.ru главен фаворит на тотализатора през 2004 се оказва бившият чешки президент Вацлав Хавел (коефициент 4:1). Президентът на САЩ Джордж Буш, номиниран за свалянето на Саддам Хюсеин, е абсолютен аутсайдер с коефициент 1000:1. Според коментарите в пресата дори позицията на кубинския държавен глава Фидел Кастро е по-добра – неговият коефициент е 500:1. Със същия коефициент е номиниран и британският премиер Тони Блеър.

Достойни за Антинобел

Има и такива награди. Връчват се всяка година в харвардският университет в САЩ за най-недостовърни и съмнителни постижения. Сред тазгодишните отличени “открития” са изследване на взаимната връзка между слушането на кънтри музика и решението на самоубийство. То е в раздела за медицина, докато в областта на приложните науки с високата чест е удостоен патентът за прическа за хора с плешиво теме. Заключение, че 70% от жените и 56% от мъжете вярват, че падналата на пода храна, престояла там по-малко от 5 секунди, е безопасна за употреба, е грабнало наградата в раздел здравеопазване. За 2003 са оценени такива “грандиозни” открития, като доказателството, че мозъкът на лондонските таксиметрови шофьори е по-развит, отколкото на останалите жители на английската столица (медицина). Химическото изследване на бронзовата статуя в японския град

Канадзава, върху която гълъбите не обичат да кацат, е отличено в раздел химия. А идеята държавата Лихтенщайн да бъде давана под аренда за конгреси, сватби и други масови мероприятия е получила наградата в сектор икономика. Много специално е награденото откритие по биология – научно регистриран случай на хомосексуална некрофилия при дивите гъски.

Семейни награди

В нередки случаи децата не отстъпват на родителите. През 1935 Ирен Жолио-Кюри, дъщеря на Мария и Пиер Кюри (награда за физика за 1903) и съпругът ѝ Фредерик Жолио получават Нобелова награда за химия.

През 1915 нобелови лауреати стават едновременно физиците Уилям Хенри Браг и синът му Уилям Лорънс Браг. Синът поставя още един рекорд – той е най-младият нобелист досега. В годината, когато е удостоен, навършва 25. През 1922 наградата за физика получава датчанинът Нилс Бор. Същата година се ражда четвъртия му син (от общо шест) Оге, който повтаря успеха на баща си 53 години по-късно. За съжаление по това време Нилс Бор вече не е жив. За малко не доживява награждаването на сина си и шведският физик Кал Мане Сигбан, лауреат за 1924. Той умира през 1978, а синът му, палучава наградата 3 години по-късно.

Цифрите

Нобеловите награди в областта на науката се разпределят така: САЩ – 267, Великобритания – 99, Германия – 77, Франция – 50, Швеция – 30, Швейцария – 21, Русия – 17, Канада – 10. На опашката си Санта Лусия, Тибет и Югославия – по 1. България няма нито една награда.

Първите Нобелови награди са присъдени през 1901: на В. Рънтген за физика, Я. вант Хоф за химия и Е. Беринг за физиология и медицина.

Два пъти са били награждавани: Мария Склодовска-Кюри (1903 -физика, 1911- химия); Джон Бардин (1956 и 1972 – физика), Лайнс Полинг (1954 – химия, 1962 – награда за мир).

Освен Мария Склодовска Кюри жени нобелистки са Мария Гьоперт-Майер (1963 – физика), Дороти Крауфут-Ходжкин (1964 – химия), Барбара Макклинтък (1983 – физиология и медицина).

Средната възраст на нобелистите е около 39 години. За физиците е 36, за химиците – 39, за медиците и физиолозите – 41.

Най-младият лауреат е Уилям Лорънс Браг – 25 години, награда за физика, 1915.

Най-старият нобелист е Джон хабсбрук ван Флек – 88 години, награда за физика, 1977.

(Иваницка Червенкова, списание БТА Паралели, 9 – 15 декември 2004)

Одрин и българите

Одрин! - име свързано с военната история на българите още от древни времена. Поради стратегическото си положение, градът от векове е важна крепост, чието преминаване под властта на България винаги е било показател за издигане на политическата и военната ѝ мощ.

За първи път кан Крум превзема Одрин (наричан тогава Версиникия) през пролетта на 813 г., когато византийците претърпели пълно поражение и българските войски надвисват над Цариград. При княз Борис I /852-889г./ Одринско е погранична с България област. Неговият син - цар Симеон Велики, след кратка обсада превзема с шурм крепостта /896г./ и Одринската област е в пределите на България до сключването на мирния договор с Византия от цар Петър през 927 г. Одрин е превзема от българите и по времето на царете Самуил /1001г./, Калоян /13 април 1205г., когато повечето латински рицари са избити, а император Балдуин - пленен/, Иван Асен II.

След младотурския преврат в 1908г. Османската империя разработва своята настъпателна стратегия. Одрин и Лозенград придобиват голямо значение и се обзавеждат с най-модерни фортификационни съоръжения за дълговременна отбрана. Под ръководството на немски военни специалисти Одрин е превърнат в най-силната крепост в Югоизточна Европа, с нови крупни оръдия /артилерийските единици на крепостта са над 600 бр./ . За да се попречи на българско настъпление по склоновете на Странджа източно от Одрин, Турция укрепява и Лозенград, с което прави теоретически невъзможно нахлуването на чужди войски между двата пункта. Но Лозенград не оправдава надеждите на турското главно командване - той пада прегазен от частите на 3-та българска армия, което

предизвиква недоумение сред военните наблюдатели от Европа. Годината е 1912-та, а месецът - октомври, ден 11-ти.

Успешната атака на Одринската крепост по време на Балканската война /1912-1913/ се оказва възможна по три причини, извън високия дух и храбростта на българския войник.

Първата причина е доброто разузнаване преди и по време на обсадата. Майорите Лудогоров и Неделчев представят на нашето командване подробни сведения за фортификационната система и цялостната защита на крепостта. За разузнавача от софийския крепостен батальон Неделчев в своите записки генерал Жеков /тогава полковник и н-к щаб на обсаждащата 2-ра армия/ е записал: “Неделчев, добър артилерийски офицер и във всяко отношение образцов... даваше практически упътвания за уязвимите страни на крепостните съоръжения. Тази му тайна мисия доста време преди войната му даде възможност да се запознае със слабите и със силните страни на крепостта, и предимно на неговите сведения, дадени още в периода на първоначалните действия около Одрин, се основаваше командващият 2-ра армия и щабът му за възможността да се атакува Одрин с открита сила, особено на източния сектор...” По време на 5-месечната обсада /149 дни - от 17 октомври 1912г. до 13 март 1913г./ също се прави успешно разузнаване, особено от българската авиация - първата военна авиация в света.

Втората причина за превземането на “непревземаемата” Одринска крепост е отличната подготовка, мъжество и себеотрицание на българските артилеристи. Въпреки изключително тежките атмосферни и пътни условия артилерията е там, където трябва. Лекият оръдия следват пехотинците по време на шурма, подавайки с точна стрелба неприятелския артилерийски и пушечен огън. Прилага се непозната в историята на военното изкуство тактика на боя: използват се “шурмови колони” и целенасочено подпомагане на атакуващата пехота от придвижваща се зад нея полска артилерия. Тези две нови постановки на командването влизат в действие край Одрин на 12 и 13 март 1913 г. под прякото ръководство на н-ка на източния сектор ген. Г. Вазов и к-ра на северния артилерийски участък от изт. сектор инж.-подполковник Ст. Славчев. Изпълнители са доблестни пионери като поручик Величков и артилеристите майор Друмев, капитаните Игнатов, Йорданов, Нягулов, подпоручиците Димитров, Илинов и десетки други, заедно с всеотдайната прислуга на оръдията. Техният боен опит твърде скоро ще бъде заимстван от всички големи армии. Прославеният генерал Никола Иванов, командващ 2-ра обсадна армия пише: “И днес ние не можем да не въздадем похвала на нашите артилеристи, които съумяха да приготвят този род оръжие за нечувана проява на самоотверженост и умение, да използват способността на оръдията до краен предел за достигане на важната цел. Моят поклон пред всички, които завещаха такъв славен пример на българското войнство...” .

Третата причина е личният пример на командирите - от подофицера до генерала. Началникът на обсадата на източния сектор, генерал Георги Вазов, е обхождал всяка своя войскава част, проверявал е състоянието ѝ, давал е своите наставления. Всички го познават и изпълняват безпрекословно заповедите му.

Офицерите споделят несгодите с войниците си. Те са с тях на най-тежките участъци по време на боя. Още в началото на обсадата, когато 60-хилядният Одрински гарнизон прави опити да разкъса все по-плътното обхващащото го обкръжение, тази близост дава решаващи резултати...” 9-ти ноември /1912/ настъпва мразовит, със силен вятър и дъжд. Два турски полка атакуват 56-ти пех. полк в участъка Акбунар - Еникьой /североизточно от Одрин, по десния бряг на вливащата се в Тунджа странджанска рекичка Правади дере/. Неприятелските вериги достигат на 150-160м от нашите окопи. Командирът на 4-та пех. дружина е тежко ранен. А моментът е критичен за изхода на боя! Тогава със сабя в ръка вдига в контраатака войниците от цялата дружина ротният командир поручик Н.Димов. Врагът е отблъснат, но в тежкото сражение никой не е видял кога смъртоносен куршум е пронизал челото на смелия офицер.”

През нощта на 27 януари /1913/ гарнизонът предприема добре планиран излаз на източния сектор. Целта е не само да се пробие българската позиция, но и да се достигнат и разрушат обсадните батареи. Започва истинска нощна драма, за спасителния изход от която пак решителна роля изиграва единението между началници и подчинени, личният пример на командира. - “Съсредоточените покрай течашото от север на юг Кум дере табори настъпват и призори успяват да заемат предните окопи на 1-ва дружина от 10-ти пех. Родопски полк. Преценявайки опасността от риска, командирът на рота капитан Ангел Тодоров, без да дочака всички войници на мястото на пробива, повежда тези около него напред. С половината си рота героят започва неравна щикова борба. Ранен тежко продължава боя, докато пада пронизан от няколко щика сред труповете на

верните си войници. Без да загубва самообладание в трагичната обстановка, взводният командир поручик Драмсъзов поема командването на останалите живи, организира ги и вече залегнали, с точния си огън спират неприятелското настъпление в този участък.” Така е и на редут №21, където е 4-та рота с поручик Даскалов. А на редут № 22 подпоручик Минчов в решителния момент командува “Юнаци, напред, на нож!” и повежда войниците си от 2-ра рота срещу настъпващия противник, който за минути е обърнат в бягство.

За едно денонощие опитите на турското командване да предизвика обрат в обсадата на Одринската крепост, и оттам - обрат във войната, са напълно обезсилени.

Щурмът. - Командващият 2-ра армия, генерал Н. Иванов, е представил на Главното командване в с.Ортакли своите постановки за атаката на крепостта: най-подходящ за атакуване е източният сектор от укрепленията, защото само там може да се очаква сполучлив пробив и най-бързо да се достигне вътрешността на крепостта. Посока на главния удар - към фортовете Айваз Баба и Таш табия в северната част на сектора, като настъплението се развие и към укрепленията в южна посока до Кестенлик табия.

Войските получават заповедта за атака на 11 март. 23-ти пех. Шипченски и 10-ти пех. Родопски полк, във взаимодействие с настъпващите от север 54-ти и 56-ти пех. полк, трябва да сломят съпротивата на фортовете Айваз Баба и Айджийолу в северния участък на източния сектор. По стар обичай от хайдушките времена, войниците се преобличат в чисти ризи, разговарят тихо на групички по дългите окопи за предстоящия бой. Прегръщат се бойни другари, всеки дава заръка на своя земляк, ако падне в боя, какво да предаде на неговите баща и майка, брат и сестра, жена и деца, на изгората .... Минутите преди боя текат напрегнато. Минава полунощ....

Настъпва 12 март. Пълният месец осветява призрачно пътеки и уврази. Коварни са сенките в такава нощ - на хора ли са или на разклащани от вятъра храсти, на животно или на привидение... Но пред целия фронт на българите ясно се очертават заскрежените гирлянди на телените мрежи с направление север - юг. Пред мрежите е тъмнеещото се Кум дере, а зад тях - предните противникови укрепления. По-нататък са страховитите фортове. Внезапно връхлита урагана на артилерийска канонада. Само на източния сектор е привидно спокойно. Генерал Вазов е заповядал: тук ударът върху предните турски позиции трябва да бъде внезапен, без всякаква артилерийска подготовка. Ето че тръгват щурмовите групи, снабдени с взривове и ножици за направа на проходи в телените заграждения. Родопци и шипченци безшумно ги следват.

Към 4ч. сутринта полковете са в доловете на Кум дере и Правади дере /от север/. Щурмоваците са направили проходи, през тях преминават вече войници, а нетърпеливите разстилат шинела върху редовете бодлива тел и бързо се претъркулват по него от другата страна. Сега могат да атакуват окопите. Чак тогава започва стрелбата. Мощното българско “ура” проочава в околността. Фортовете откриват ураганен огън. Падат ранени и убити, но ротите вихрено се носят напред.

В 5 часа първа дружина от 23-ти Шипченски полк заема неприятелските окопи и батарея № 58 на височината Маслак, заема и Куш тепе. С прибежки дружината се насочва към Айваз Баба. “В този момент - е записал ротният командир Тодор Найденов - фортът наподобяваше един огневи таралеж. Не мина много от започването на нашето настъпление и чухме, че зад нас свири музика. Задаваше се внушителен ваяк от настъпващи войници. Гледката трябва да е била страшна за турците, защото стрелбата им започна да редее. Картечниците, стрелящи срещу нас, замлъкнаха една по една. Когато страхотният сив ваяк, воден от полковник Пашинов /командира на Шипченския полк - б.а./ с развято знаме и “Шуми Марица” наближи, той видя, че сме преминали мрежите. Гръмко “ура” раздра въздуха и всички се втурнаха към форта”...../предадено със съкращения/. Противникът подновява стрелбата в упор, но нищо не е в състояние да спре устрема на живите. Редникът Георги Христов с други двама свои другари от 15-та рота на 53-ти пех. полк са вече вътре и сломяват съпротивата на голяма група противникови войници, с което дават възможност на ротата си да се придвижи напред.

На зазоряване фортът Айваз Баба е превзет. Пленено е и новото му знаме.

В 5,45 часа войните от 3-та дружина на 10-ти пех. полк овладяват укрепленията пред форта Айджийолу. По цялата фронтова линия се разразява артилерийски двубой. На източния сектор той е неописуем. Непревзетите участъци от фортовия пояс са в огън. Изнесените напред полски батареи с точния си огън пазят пехотата. Земята цялата се тресе, във въздуха се носят пръст, камъни, парчета от разрушени укрепления, части от човешки трупове. Прислугата на оръдията - по ризи, гологлави, потънали в пот, със светкавична бързина пълнят гаубиците. Запитан, защо така скоро е престанала

стрелбата му, плененият командир на турската батарея № 89 отговаря: “Ах, ефенди, и вързан добитък да бяхме, пак щяхме да скъсаме синджирите и да избягаме. Такъв адски беше огънят!”

Настъпва 13 март! Часът е 1,20 след полунощ. Щурмовата команда на поручик Величков, останала само с 16 оцелели войника, достига телените препятствия пред форта Айджийолу, въпреки убийствения картечен и артилерийски огън. В едно най-кратко време тя сполучва да направи няколко прохода с предварително приготвените заряди и инструменти. Прочиства и разрушени от артилерията места. Изневиделица изкачат на полесражението препускащи батареи - една, две, три... шест полски батареи стигат на около 300 м от форта и незабавно започват да го обстрелват. Пехотинците са възхитени от безпримерната храброст на шепата пионери и на артилеристите. В отговор те овладяват укреплението до 1,45 ч. След 10 минути прекарват и телефонната връзка, по която молят нашата артилерия да спре огъня по него.

На всички участъци в източния сектор са постигнати значителни успехи, включително на тези от южната му част, където, действат 29-ти, 57-ми и 59-ти пех. полкове. В средния участък 2-ра дружина на 43-ти пех. полк и две роти от 10-ти Родопски полк завземат Кестенлик табия /7ч/. Атаката е устремна и се води от подофицерът Делко Янчев, загинал в края на сражението. Превзета е и Куручешме, а конен отряд действа между Цариградското шосе и р.Марица. Наши полски батареи, понесли се в карьер, бързо заемат открити позиции по платото и обстрелват бягащия към града противник. Бели флагове се дигат един след друг по укрепленията на северозападния и южния сектор. Към 10 ч пред Каик табия излиза парламентъор - най-възрастният от 18-те генерали на обсадения гарнизон. Генерал Вазов пристига недоволен, че няма никакви сведения за главнокомандващия Шукри паша. Преговори по предаването на крепостта ще се водят само с него. Шукри паша, уверил се в безизходността на положението по цялата източна фронтова линия, бързо се отправя към своя щаб във форта Хадърлък /северозападно от града/. С последната си телеграма той уведомява правителството, че “всичко е свършено. Българските войски нахълтват вече в самия град”. Макар и сломен, енергичният паша отдава заповед всички складове, погребни и казарми да се взривят.

Към 11 часа на 13 март на едно от минаретата на джамията Султан Селим гордо заплющява трицветното българско знаме, издигнато от храбреците на 29-ти пех. Ямболски полк, проникнали в града през Илдъз табия. Авангардът на конния отряд, командван от гвардейския ротмистър Любомир Босилков, всява респект и предизвиква нескриваната вече радост сред наизлязлите българи в центъра на превзетия Одрин.

В Одринското поле са незнайните вече гробове на 15 хиляди български воители и офицери. Те написаха с кръвта си послание за следващите ги поколения. Живите са длъжни да го четат и да се поучават от него. А тези, които не могат да го разберат и не помагат на Родината за нейния възход, те не заслужават да я имат. Те са безродници.

Да въздадем почит и слава на героите от Освободителната Балканска война!

Инж.Тодор Тодоров - о.з.

/ публикувано дословно във в. ”Македония” – бр.5, год. XLI , 11 март 2003 /

Допълнителни текстове

Събитията в дати: - Последното овладяване на Одрин от българите е 1100 години след първото от кан Крум през ранната пролет на 813 г. Преди битката с византийците край нея, е разгромът на император Никифор I Геник във Върбишкия проход в Източна Стара планина.

- През 896 г. цар Симеон превзема с щурм града и той е в българските владения 31 години – до 927 година, през която цар Петър II (син на Симеон) го отстъпва на Византия по силата на сключения мирен договор.

- През 1001 г. войските на цар Самуил отново завладяват Одрин, но го държат в свои ръце непродължително време поради битки на много фронтове.

- На 13 април 1205 г. е описаната от участници и хронисти прочута битка край Одрин на българската войска, предвождана от цар Калоян, с тежко въоръжените латински рицари, опустошили цяла Източна Тракия. Повечето западни рицари са избити, а търсецията богатства и

слава на изток император Балдуин – пленен. Цариградската Латинска империя става зависима от царевград Търнов.

- Когато в началото на месец октомври 1912 г. започва Балканската война, познаващият многостранно България чешки учен проф. Константин Иречек изпраща до войниците и офицерите на 2-ра армия следната телеграма: *“Поздравявам ви с успехите. Убеден съм, че както във всички войни на България досега в югоизточна посока, изходът на войната ще се реши при Одрин. Желая ви победа.”*

Личности

Ген.-майор Григор Москов Грънчаров от гр. Горна Оряховица

Той е трети син на известния горнооряховски търговец и патриот Моско Грънчаров със съпруга Елена. Военното си образование получава в Одеското пехотно у-ще. Завършва с отличие академията при Генералния щаб. Участва в Сръбско-българската война. За проявено умело командване е награден с орден и е произведен в чин капитан.

Когато се обявява Балканската война, Гр. Грънчаров е генерал-майор и е назначен за командир на 3-та бригада от 9-та пех. Плевенска дивизия. Под негово командване са още: 25 дружини, 6 картечни роти, 18 полски батареи, 19 обсадни батареи, 3 роти пионери, 55 обсадни оръдия и 3 прожектора. Военният му талант се проявява още в началото на войната и е назначен за командир на Северния участък от Източния сектор. Ген. Грънчаров е пръв помощник на командира на източния сектор генерал-майор Георги Вазов както в подготовката, така и в превземането на двата основни форта – Айваз Баба и Айджийолу.

Тридесет часа продължава шурмът на Одринската крепост. Пробивът е извършен в Източния сектор от войските на ген. Грънчаров.

Ген. Грънчаров воюва и в Първата световна война. Умира 67-годишен на 29 февруари, 1928 г. в гр. Бяла.

- Генерал Николай Няголов от гр. Търговище

Роден е през 1882 г. в Ески Джумая (от 1934 г. – Търговище). Възпитаник е на мъжката гимназия в Шумен и Военното у-ще в София. С конкурс е приет във Военната академия в Торино (Италия), която завършва непосредствено преди Балканската война.

Н. Няголов е сред най-смелите в боя през ранната пролет на 1913 г. край Одрин. Той е командир на полска батарея от Източния сектор на обсадата. На 13 март към 1 часа и 30 минути сутринта със своите артилеристи достига българските пехотни вериги, атакуващи фортовете Айджийолу и Айваз Баба, подпомагайки с точен огън тяхното напредване. На 300 метра от първото бетоново укрепление заемат позиция още пет батареи. Такава е новата тактика на българското военно командване за водене на боя. В шурма на Одринската крепост участва и братът на Николай – Стефан Няголов, запасен офицер, също артилерист.

Ген. Н. Няголов участва и в Първата световна война на фронта при Дойран под командването на друг заслужил син на България пак от вазовия род – генерал Владимир Вазов. Там има тежката задача да води двубой с два и половина пъти по многобройна английска артилерия.

Богатият си боен опит и теоретични знания Н. Няголов споделя с подготвяните във Военното у-ще кадри. Полезната му дейност на преподавател е прекъсната от преждевременна смърт вследствие на неоткрито раняване на единия бъбрек в боя за Одрин. На 13 юли 1928 г. Българската войска загубва един от най-добрите си старши командири, с широка военна и обща култура, кавалер на орден за храброст.

Опълченците

- Те са част от защитниците на Стара Загора и Шипка през Освободителната война, защитили Съединението воини при Сливница, Пирот и Видин по време на 15-дневната Сръбско-българска война или просто доброволци, неподлежащи на мобилизация. Неслучайно един от най-представителните паметници в София е на загиналите опълченци от 58-ми пех. Одрински полк, известен като Паметника на Одринската епопея. Той е между улиците Пиротска, Цар Симеон, Опълченска. Проектиран е от скулптора Тома Делирадев и тържествено открит на 3 октомври 1932 г. Построен е с парични дарения и вноски на Дружеството на опълченците от 58-ми пех. Одрински полк. На лицевата му страна в лавров венец от бронз има посвещение: *“В памет на Одринската епопея 1912-1913 година и падналите опълченци”*.

30 часа продължава шурмът на 2-ра армия срещу източните укрепления на Одрин – от 2 ч сутринта на 12 март, когато започва безшумното придвижване на войскови поделения от Източния сектор, до 8 ч сутринта на 13 март, когато вече са паднали в български ръце основните укрепления. Според други автори – от 4 ч, когато започват ожесточените боеве, до 11 ч на 13 март, когато българското знаме е побито на едно от минаретата на Султан Селим джамия.

Най-младият опълченец

Тодор /Тотьо/ Михов е роден в с. Мичево, Севлиево, през 1860 г. Още юноша постъпва на работа в кожарска работилница в Севлиево. Там се включва в революционното движение.

След потушаването на Априлското въстание дейци на Севлиевския революционен комитет възложили на Тотьо Михов да изнесе във Влашко архива на комитета. В изпълнение на тази задача той напуснал родния край.

Освободителната война го заварил в гр. Одеса. Там той се записал в българското опълчение като “оказник” /помощник/. Тази длъжност изпълнявал и в боевете на Шипка в Стара планина. Седемнадесетгодишен вече, през есента на 1877 г. бил зачислен на 4-ти септември като редник във 2-ра опълченска дружина. Тотьо се изявил с небивалата си храброст в боевете край с. Шейново, където водената от ген. Скобелев войска успява да разгрои по-многобройната и по-добре въоръжена турска войска. Десет години след обявяването на Княжество България опълченците посрещнали при връх Шипка ген. Столетов, който след кратко слово ги наградил с бронзови медали за проявени от тях патриотизъм в тежката освободителна борба. Подавайки медала на Тотьо Михов, той му казва: “Вот, мальчик уже мужчина! Я все помню. Молодец!”

Тотьо Михов се задомил в с. Горско Сливово. Често боледувал и умира през 1908 г. – едва 48-годишен. Погребан е в черковния двор на селото. Досието му се съхранява в Народната библиотека “Св. св. Кирил и Методий”.

Ана Колева Матеева – внучка на опълченеца

Грехът на Иван

/по истински случай/

Не разбрах какво подтикна съседа ми в болничната стая да започне този разказ. Може би аз съм го попитал в какъв род войски е служил. И двамата само преди ден бяхме оперирани в Четвърта хирургия на “Пирогов”. Все още замаяни от упойката, споделяхме в паузите между лекарските и сестрински посещения разни преживелици. Вечерният сумрак вече навлизаше в стаята. Бе необичайно тихо. Дори болезнено хълцаният от часове пациент откъм прозореца спеше.

- Аз бях граничар в Странджа – започна неуверено Иван - деветнайсетгодишни бяхме, без житейски опит. И там сам си направих рана, която не заздравява.

Извърнах озадачен поглед към него, но той не забеляза. Попитах:

- Кога е било това ?

- Преди петнайсет години ... Можех да стрелям встрани или в краката му, а аз с автомата – право в гърдите...

Пресметнах, че сега е на тридесет и пет. А, вече силно прошарен, с открояващи се бръчки по челото и около очите.

- Защо? Сигурно е бил опасен диверсант? – Не ми отговори, но продължи със заглушен глас и, стори ми се, със затворени очи:

- И онази нощ беше априлска, като тези сега – мека, без месечина, със звезди като окачени с верижки над главата ти. Стоях секретен пост в гористото място, в по-високия край на малка поляна, до един шипков храст. Дишах аромата на цъфнали треви и се заслушвах. Оpoznал бях нощните гласове на странджанската гора. Не ме стряскаше крясъка на кукумявката, нито пък лаенето на чакала. Трудното е да различиш какво шумоли в листата под дърветата. След полунощ започва борбата с дрямката. Просто заспиваш прав за секунди и се сепваш. Ти бил ли си нощем в гора, сам, на едно място?

Въпросът ме изненада и трябваше да напрегна паметта си.

- Бил съм. Е, в горичка, а не в гора – до Образцов чифлик край Русе през петдесет и втора. Там ни беше летният лагер, а встрани – склада за ГСМ. Него пазих една нощ. Имаше много улулици и лисици. Насмалко да стрелям по една. Но ти сигурно питаш дали съм заспивал на пост нощем. Казвам честно – не съм. Въобще не допусках, че може да се случи.

- И аз не съм, но тогава се измъчих. Очакването уморява. Още повече, когато чакаш “опасния нарушител” – диверсант с раница, туристически обувки, каскет на главата и пъклени планове в нея. И ние, граничарчетата – както ни викаха майките, настървено се целехме в мишените на стрелковите занятия.

Настъпи пауза. Беше се уморил или пък се колебаеше дали да продължи. Съзрях, че свали ръка от очите и се понадигна на лакът към мен. Изрече припряно:

- И той се появи - сякаш падна насред поляната от просветлялото небе ... Гологлав, с разкопчано кожено яке, крачи към мен. Вдигнах автоматата, а ръцете ми треперят. Делят ни само 20-30 метра. Някакъв чужд глас извика от гърлото ми “Стой ! Ще стрелям...” Той вдигна глава и спря за миг. Тогава видях лицето му – възмургаво, на мъж в силата си. Усмихна се или така ми се стори и махна с ръка като за поздрав. После сви наляво. Автоматът разтресе ръцете ми – бях натиснал спусъка. Две-три крачки и мъжът падна, блъснат от куршумите. Стоях и чаках ... може би да стане и да ми махне пак с ръка ?... Приближих се до него, когато дойдоха офицерът с двама войници от заставата. Тревата тъмнееше от изтеклата кръв. Чух лейтенантът да казва: “Та той има само нож.” Обърнах се ... Пред замъгления ми поглед се мярнаха розови цветчета – гледах към огряния от първите слънчеви лъчи шипков храст, до който стоях тази нощ... Оттогава видя ли шипка, до нея застава и убитият, гологлав, с вдигната ръка като за поздрав.

В коридора се чува гласове и стъпки. Вечерната визитация започваше. Вратата се отвори и някой натисна ключа за осветлението. Първи аз забелязах мокрите очи на Иван. Дано след тази изповед намери повече покой.

Тодор Тодоров

ЧЕРВЕНИЯТ ГЕН

И вчера, и днес –
верен до гроб ...
Удивителна смес
от насилник и роб!

Коста КОЖУХАРОВ

Македония и маке Българите в Албания искат да ги забележат

Разговор с Милена Милотинова

- Г-жо Милотинова, пред Съвета на Европа вие поставихте въпроса за българите в Албания, в Голо Бърдо. В какво се състои точно вашето питане?

Всъщност моята цел беше да напомня на тези, които знаят, и да кажа на онези, които не знаят, че има българи в Албания, които живеят в Голо Бърдо, около Преспа и т.н. Това са наши сънародници, които винаги са били граждани на Албания. Тяхната общност се нуждае от внимание и тъй като Албания е член на Съвета на Европа, има своите задължения по всички документи, които е подписала. И когато говорим за човешки права, които им се гарантират по документите на Съвета на Европа. Тези говорят един архаичен български език от старо време отпреди век, век и половина, но биха искали да запазят своята култура, евентуално да имат предавания на техния роден език в албанските медии.

- Колко са те? Имате ли представа?

Трудно е да се определи точният им брой. Има статистики, по които броят им се изчислява на 5000, но колко той е в действителност, аз нямам представа. Защото нито албанската държава има такива данни, нито пък нашата държава разполага с такива. Можем да говорим само за приблизителни цифри. Но е добре да попитаме и тях – колко са според тях самите?... Те си имат една организирана общност, имат си своите лидери, имат си и своя обществен живот, а наистина малко се знае, че такива хора съществуват, че тези хора наистина искат да бъдат забелязани. Още повече че отношенията между България и Албания след 1999 г. са добри. Нямаме никакви неразбирателства по отношение нито на нашето малцинство, нито на нашата общност. Спомням си, преди 7-8 години, когато един от албанските премиери, Александър Мекси, беше на посещение в България. Тогава той направи изявление, че албанската държава няма проблеми с албанските граждани от български произход. И тя ще направи всичко възможно те да се чувстват добре. Целта ми беше да обърна вниманието на Парламентарната асамблея на Съвета на Европа, че има и такива хора в рамките на Република Албания.

-А албанската делегация реагира ли по някакъв начин?

Няколко албански депутати ме поздравиха за изказването. В него подчертах, че България подкрепя Албания в нейното заявено желание за членство в НАТО, насочеността на нейната политика към евроинтеграция - България е готова да сподели своя опит с Албания. Както и че Съветът на Европа играе решаваща роля с развитието на демократичните процеси в Албания, защото там има много проблеми с нарушаване на човешките права, с корупцията, с организираната престъпност от много години, не от днес или вчера. Настоях в своето изказване Съветът на Европа да направи всичко възможно с Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа да гарантира едни наистина честни и свободни избори догодина, защото винаги съществуват съмнения за фалшификации.

донския въпрос

“Съществува ли македонска нация?”

Стоян Бояджиев

През 1940 година в София е отпечатана книгата “Съществува ли македонска нация”. Това е една от първите книги която се възпроя срещу македонизма насърчаван и подкрепян от болшевиките. През 30-те години едно предначертание на Коминтерна е възприето сляпо от Българската комунистическа партия – идеята за “македонска” нация – предателство и престъпление срещу българския род. Книгата на г. Бояджиев е насочена именно срещу това комунистическо решение на националния въпрос и не случайно след болшевишкия преврат на 9 септември 1944г. попада в списъка на особено “вредните” книги за българския народ...?!

В тази малка книга Стоян Бояджиев с характерната си научна добросъвестност най-напред научно разяснява понятията за нацията и нейните отделни елементи: език, територия, държавна власт, расова принадлежност и на базата на това я дефинира като съвкупност от биологически, битови и културно-исторически елементи, поставена на основата на изтъканата от съзнание, воля и чувство солидарност.

След това авторът сочи че населението което сега населява Македония няма нищо общо със старите обитатели на областта. Древните македонци (македоняни) са били по произход от една и съща раса както и древните гърци. Езикът им е било сроден с този на аркадите. Те са принадлежали към рода към който принадлежат и елините. На въпроса има ли родство между древните македонци и сегашните македонци (по-долу ще видим какво разбираме под това име) проф. Кацаров отговаря:

“Македония е запазила политическата си независимост до 148г. пр. Хр., когато влезе окончателно в състава на Римската империя. Остатъкът от стария македонски народ се е претопил в български славяни... Духовните качества които отличават днешния макед. българин⁷ храброст, издръжливост, несъкрушима енергия, държавнически талант, високо развито национално чувство и родолюбие са старомакедонско наследство”. Сегашните обитатели на Македония нямат нищо общо с древните

македонци, освен по-горните качества останали им, по мнението на цитирания професор в наследство от тях.

След нападенията на илириците, германци и др. Балканския полуостров се заселва със славяни от източния клон на това славянско море, таканаречените анти. В средата на VII век идва племето на българите начело с Аспарух. Една орда от Аспаруховите българи в половината на седмия век начело с Кубер който се смята за брат на Аспаруха се е спуснала на юг и се е настанила в средата на днешна Македония, като областта която заела станала известна на византийците по онова време под името "Керамисийско поле".

На базата на всичко Стоян Бояджиев цитира 25 документа от различни зточници от XI до XIX век на базата на които доказва че населението в днешна македония е българско. Ето ги:

XI век. Македонските славяни влизат в историята под името българи, което личи от записките на Теофилакт охридски архиепископ, по народност грък, и който в края на XI век, говорейки за св. св. Кирил и Методий, казва:

“Светиите считаха като голем недостатък, че племето на славяните т.е. българите не разбира писанията на гръцки”.

1345 – Известно е, че след битката при Кюстендил Македония пада за малко време под сърбите. В едно писмо до дожда във Венеция Андрей Дандоло, писано в Серес в 1345 Душан сам се нарича цар на сърбите и на българите (т.е. тези които е покорил, *Bulgariae imperii partis non medice particeps*”.

(вж. Любич: *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium II 278-279*).

1510 – В книгата “*Breve memoria de li dscendenti de nostra casa Musachi*” един от деспотите на южна Албания, Музаки, след турското нашествие емигрирал с цялата си фамилия в Италия при неаполитанския крал. В своите спомени за рода Музаки, той помества спомените на працядо му, дедо му и неговите лични. Книгата е писана в 1510г. и спомените са публикувани от Charles Hopf. Berlin. Стр. 273 ... на бойното поле Лазар, сръбски деспот и Марко, цар български (*Lazaro Dispoto de Servia e Marco Re di Bulgaria*)”.

1591 – В книгата: Пътуване в балканския полуостров в XVIв. от Д-р П Маткович действителен член на академията. Том СXXXV – Загреб четем описание на пътуването на дипломата лорд Бернард, който начело на една мисия минава Македония на път за Цариград.

...излизайки от стружкото поле се минава по един мост, който е границата между Албания и България. Българите говорят славянски език и си служат с гръцката религия”.

На 23 ден за 19 часа стигнахме Монастир (Битоля) град български с 1500 къщи, много населен...”

1628 – Един от известните географи и историци на средновековието е Хаджи Калфа или още наричан Шахиб Челеби който в началото на XVII век написва книгата: “Географическото описание на Румелия и Босна от Мустафа бен Абдала Хаджи калфа” преведена от турски на немски от Josef von Hamer – Виена 1812. Говорейки за областите в Македония четем дословно:

XI – Скопски санджак. Околиите на този санджак – Капудан паша – са: 1. Толи Монастир (Битоля) между Лерин, Прилеп, Преспа и Охрид. Идва се от Цариград през Солун, Вардар и Воден за 15 дни. Жителите са българи (стр. 47). 4. – Хорпища (Крупище) на Костурското езеро на 2 часа от едноименния град. В околностите са Костур, Вилище, Населища. Жителите са българи. 5. Вилище (Белица) на 17 дни път от Цариград. В околностите са Костур, Горица (Корча), Преспа, Крупище. Жителите са българи и албанци (стр. 47).

XII – Охри санджак. 1 Охрид. (Охрид) на югозапад от Скопие 16 дни от Цариград на източния брег на едно езеро. В околностите са Призрен, Старово, Фиргола (Кичево). Жителите са българи(стр. 54)

1660 – В книгата “Сияхатнаме” т. V. от друг трски историк Евлия Челеби роден в Цариград 1611 преведна на английски под заглавие “*Narrative travels in Europeq Asia and Africa in the 17-th centuri by Evlia Efendi. Translated from the Turkish by von Hamer, London 1850*, четем:

“След час и половина път на север стигнахме Извор (Велес) разположен на брега на една река и в полите на една планина. Този български градец има 150 къщи”.

“Изобщо в Прилеп се говори български...”

1704 – Добавък към “История на сръбската литература” от Стоян Новакович. Пътуване до Йерусалим от Йеротей Рачанин в 1704. Ехо на сръбските научни дружества. Том XXXI. Държавна печатница в Белград.

стр. 299

“Стигнахме българския град Велес когото турците наричат Кюпрулие; тук тече една голяма река наричана Вардар”.

1753 – В описанието направено на манастирите във Фрушка гора (между Дунав и Сава) четем в описанието направено в 1753г. от Д. Руварац – Карлоац 1905, следните извлечения от официалните регистри на Фрушка гора.

“Монахиня Анна, е родом в Кратово от България. Тя дойде тук в манастира в 1747г.” (стр. 99)

Стоян Вучков, роден в България село Смоляни, жена му Смиляна, дошла в 1745...,” стр. 22

1766 – В книгата “Totus Danibius” от Augusto Gottlob Boehmioq Nurimbeergae Cura Romanianorum Heredum, 1766 чеем следните високоценни твърдения:

“Границата от към Сърбия следва Тимок преминава долината на Нишава между Ниш и Паланка и отива оттатък българска Морава; градовете Лесковец, Качаник, Скопие, Враня, са в България. Планината Шар е северна граница на Македония”.

1794 – В известната “История на различните славянски племена, по специално българи, хървати и сърби” написана от сръбския Отец Паисий – Йован Раич, архимандрит в манастиря Архангел Ковилски, Виена 1794, намираме също ценни факти.

Йован Раич, знаменит сръбски историк и познавач добре българското минало говори за похода на Хуняди и определя границата откъм България:

“Отивайки за Мизия, Хуняди минаа оттатък Видин. Той не стоя много и завърши дните си в Косово поле, което граничи с България” Лаоконик стр. 235 книга VII (вж. стр. 194 9 книга IX и V).

1801 – F. Pougueville. Voyage en Moree a Constantinople, en Albanie et dans plusieurs autres parties de l'empire Othoman pendant les annees 1798, 1799, 1800 и 1801. А Парис 1805. 3 тома.

Т. III. стр. 249.

“Планината Шаръ е естествена граница на България...”

1836-1838 – Ammi Voue – роден в Хамбург 1794, по произход французин, учил в Германия, Швейцария, Англия, ходил в Париж и се установил във Виена. В 1836 до 1838г. той изходил цяла европейска Турция и благодарение на високата си научна подготовка могъл да публикува в 4 тома в 1840год. трудовете си. По-късно в 1854 год. Австрийската академия на науките публикува в 4 тома в 1840год. трудовете си. По-късно в 1854год. Австрийската академия на науките публикува в 2 тома капиталния му труд върху неговото пътуване в европейска турция под заглавие: Recuel d'itineraires dans la Turgie d'Europe. Vienne 1854.

I. стр. 60.

“Ниш е български град с 16 000 души от които 6 000 мохамедани...”

I. стр. 80

“Построен на Морава, Лесковец има 3 000 къщи или около 12 000 души... овошните градини са много грижливо подържани от българите, които почти единствено населяват всичките многобройни селища.”

I. стр. 211

“Скопие има най-малко 10 000 души население подавяещо (eminent bulgare) българско, но също има цинцари и сърби...”

I. стр. 212

“Скопие е център на най-големия пашалък на централна Турция. Той обхваща 10 града именно: Скопие, Кюпрулий, Щип с Новосело, Кюстендил, Калкандел, Дупница, Куманово, Джумая, Кратово, Радовиш и най-малко 5 селища като Егри Паланка, Качаник, Костово, Струмица и Петрич. Числото на селата е твърде голямо. Голямата маса е българска и с християнска религия (La grande masse est bulgare et chretienne).

I. стр. 262.

“Ресен и Преспа се обитават в големата си част от българи.

I. стр. 264

“На изток от долината на черни Дрин... населението е най-вече (surtout) българско”.

I стр 304.

“Куманово с 3000 жители българи...”

II. стр. 100

“Жителите на Охрид са най-вече българи и цинцари; има малко албанци.

II. стр. 109.

“Гостивар е турско-българско селище от около 1500 души”.

1843 – “Бележки върху сръбския народ от византийски писатели”. Събрани и издадени от Изидор Николич. Книжа на Кралския университет – Будапеща, 1843.

“Axius или Actia, най-голямата текуща вода в Македония тече в България и прибра много притоци, днес се нарича Бардар и Вардар.

1854 – J. P, Liprandi – *La question d’Orient et la Bulgarie – Moscou* 1868 (на руски). Стр. 12. В Охрид и околностите му българите са смесени с християни албанци.

Стр. 13. Българската раса обитава... на запад до албанските краища (планини).

1860 – Тук се намираме пред един много важен и твърде ясен доказателствен паметник. Неизмеримо голямо е значението му. Касае се за “Народни български песни от Македония” събрани от Стефан Веркович. Книга I- Женски песни. Белград. Държавна печатница 1860.

Извънредно ценно и с катастрофална сила за пледиращите каузата за съществуването на некаква си отделна македонска нация, на отделна македонска народност от българската е самото заглавие на книгата поставена от Веркович “Народне песме македонски бугара”. Много е ясно. Касае се за българи така както има добруджански, тракийски и пр. българи.

Повече от 9 години Веркович е бродил из акедония за да събира старини и славянски паметници.

През тези 9 години той събира поменатите песни в един том и го посвещава на принцесата Юлия М. Обренович. За тази си дейност той бива награден от сръбската академия и избран за неин член.

В 1850 година Веркович по настояването на силни славянски кръгове в Белград отива с научна цел в Македония, на разноски на сръбското правителство. Освен гореспомнатия труд той публикува още “Табло на живота на македонските българи” 1868 (на руски) “Веда Словена” I Белград 1874, II Петербург 1881 – “Топографски и етнографски проучвания на Македония” и др. Запитан, защо е поставил такова заглавие той сам казва:

“Нарекох тези песни български, а не само славянски, поради факта че ако попитате безразлично кой славянин в Македония “Какъв си?”, той ще отговори “Българин съм и български е езика ми” стр. 16. “Всичките тези песни са твърде важни и интересни както за филолога (защото те са един македонски диалект на чистия български език който живее в душата на народа), така и за историка и археолога...”

1860 – Pouet. Француски лекар, преживял 23 години между турците пише в книгата си: “*La Bulgarie dans le present et l’avenir*” Paris 1860 стр. 5. България не е само страната заключена между Дунава и Балкана. България, това е още Тракия, Македония...

1860 – В-к “Сръбски Дневник” Нови сад 22 май 1860 бр. 40 стр. 3 четем:

“България...”

От друга страна потвърждава се, че охридните са предупредили Цариградския патриарх, че те са предупредили Цариградския патриарх, че те ще признаят за духовен глава папа Пий IX, ако не им се даде български владика епископ. За такъв посочили Иларион Макариополски.

Въ същия вестник от 12 юни 1860 четем:

“България...”

При празнуването на празника Св. Св. Кирил и Методий в Ямбол, Панагюрище, Сопот, Велес и в други по-големи градове се възхвали спомена за Св. Св. Кирил и Методий наставници и възпитатели на всички българи”.

“Мога също да ви съобща че в Битоля, Самоков, Охрид се оплакват, както навсекаде от гръцките владици. Особено в Охрид...”

В броя от 3 юни 1860 - № 52 четем още.

“Българите от Щип са подписали петиция...”

А в този от 28 юли 1860, № 59 следното:

“ В Охрид” старата столица на българските париарси, българите са били зарадвани твърде много като узнали...”

1861 – H. F. Tozer. *Researches in the Highlands of Turkey*. Vol. 1 – London 1869.

Стр. 176. “Българите, които са най-големия (largest) елемент в християнско население от Солун до границите на Албания, са твърде интересен народ...”

1862 . Едно интересно признание намираме във в-к “Видовдан” 29 март 1862 бр. 28 Белград.

“...знаейки че българския народ крепък и 5 милионен се простира върху земите от долния Дунав до Егейско море и отк Черно море до долна Моравия и Черни Дрин”.

1863 – “Мали Землеопис (малка география) на Сърбия и Турция”. Прегледан и одобрен от школската комисия Белград 1863.

“...Областа Македония има 930 кв. мили и 1 милион жители в грамадното число българи” стр. 60.

1863 – Lord Stranford – “*The Eastern Shoers of the Adriatic*”.

стр. 314

“Целата маса селяни и немюсюлманско население в европейските владения на Турция, като се изключат Босна, Тесалия, Албания и Халкидическия полуостровъ се състои... от българи”.

1865 – в-к “Напредак” Нови Сад 21 февруарий 1865г. № 15 пише:

“В Београд, 9 февр...

Разпространен бе слуха, още не потвърден, че в Битоля, в България, турците били убили руския консул”.

1868 . “Нещо о Бугарској и Бугарима” от Д. Т. Тумински, съобщено от Видовдан” (първия сръбски вестник с антибългарска тенденция б.м.) – Белград 1868 № 33-34.

“България обхваща голямата си част от древна Мизия, Тракия и Македония. Българския диалект се говори от Дунава до Солун и до костурското езеро, Иелеград до Охрид. Като етнографска граница може да се вземе *Via ignatia*, от Солун до Охрид, (стр. 2 във Видовдан № 33 от 13 февруари 1868).

1878 – Писмо на Стефан Веркович (вж. стр. 29) относно сръбските претенции в Македония, адресирано до Проф. Владимир Иванович Ламански, в Петроград. Писано на Руски в Загреб 17 март 1878. Публикувано в “Свободно мнение” год. II (1914) № 51 от Проф. Д-р Ив. Шишманов.

“Според това естествено свещено право не само окръзите (санджаците) Скопски, Нишки и Видински не са сръбски...

...истинската граница между България и Сърбия е Шаръ планина”.

1886 – Спиридонъ Гопчевич – Сръбски историк, познат като краен шовинист, пише в книгата си: “България и източна Румелия са етиюд върху периода 1878-1886 и с военна преценка на сръбско-българската война”. На немски. Издание на Ed. V. Fischer – Lajpcig 1886.

стр. 3

“Населява се от български народ... западна България т.е. Македония, чак до етнографската граница между Албания и България, минава Егри Паланка през Скопие, чак до Шар, взима след това южно направление до Охрид и Кастория, завива после на изток и през Солун и Серес стига до Кавала, Егейско Море, което напуща при устието на Марица, за да стигне Мидия, на Черно море”.

Известно е на читателя и от горепосочените документи личи, че българската национална принадлежност на македонските славяни не е била оспорвана от никой и е била явно демонстрирана от самото население. От към 1878 година сърбите обаче започват да изявяват права върху това население по външно политически причини, след като претенциите им на север към Босна и Херцеговина се сблъскаха със същите на мощната австроунгарска империя, която също желаше да ги има. Тогава сърбите започнаха да обръщат внимание на Македония и целият курс на сръбската външна политика бива сменен.

Поместваме ценната по въпроса документация по-долу:

На 13 юли 1878г. в Крагуевац в едно тайно заседание на Скупщината, тогавашният сръбски министър на външните работи Иван Ристич, дава следните обяснения:

“Препоръчано ни е от страна на Русия (относно желанието на Австрия коя е сферата на нейните интереси, тя ни отговори, че те граничат с реките Дрин и Лим. Следователно, минавайки тези две реки, ние ще накръним интересите ѝ и ще бъдем в конфликт с нея. Ето защо, ние не трябва да мислим да преминаваме тези две реки, както през време на войната (тази от 1877-78); ние се въздържаме да ги преинемем, но ние навлизаме в стара Сърбия колкото можаме. Ние потърсихме нова политическа граница. Ние потърсихме нова политическа граница...”

ВЖ. стр 227 на “Отаџбина г. 24 год. 1890 от Йован Ристич. Международни отношения на Сърбия. Белград 1887 –1901. Същото е потвърдено – относно промената на разбиранията в Сърбия да се търси разширение не към Босна и Херцеговина, а към Македония – от Н. N. Brailsford Macedonia, its races and their future London 1906, стр. 103 –104.

“Едва напоследък Сърбия се заинтересува от Македония” (it is onli recentli that Servia has taken much interest in Macedonia).

За същото говори и сръбският капацитет по международно право проф. Слободан Йованович.

Ето какво казва той:

“В началото на 1885 година австроунгарския министър Kallay в желанието си да отхвърли окончателно нашите мисли от Босна, ни обърна вниманието върху развоя на българската пропаганда в Македония. (Съобщено на нашия посланик на 10 февруарий във Виена). Нашето правителство приготви цяла една програма за културна акция в Македония...” Проф. Слободан Йованович, в-к “Политика № 7501, от 19 март 1929г., Белград...

Нам е нужно както казахме в началото на настоящата глава, читателят да се увери сам за съществуването на понятието за единствената българска народност – нация и да се увери колко

смешна и долна е цялата тази “наука”, която от македонските българи направи направи през годините 1880-1900 “една аморфна маса” по-после “сърби, чувстващи се българи поради екзархийската пропаганда” (какво чудновато объркване на причина с следствие!), след това “най-прави сърби от класическия юг”, а сега, когато се виде нагледно мощта на народността български дух, се мъчи да изкове най-пъкленото оръжие – идеята за отделна македонска нация – за да прободне единството на българската нация право в сърдцето му.

Въстаническите действия в югозападните български земи в края на XVII век¹

Австро-турската война от 1683-1690г. се явява важна предпоставка за усилването на въстаническите действия и хайдутските набези на българите. Впрочем те никога не престават от времето на установяване турско господство до краха на Османската империя. Та във връзка с посочената война са – Второто търновско въстание (1686г.), Чипровското въстание (1688г.), въстанието на Карпош и хайдутските изяви на Страхил войвода през 1689г. Тези въоръжени акции засягат и югозападните български земи в тригълника Ниш-Кюстендил-Скопие. Действията на Страхил войвода и Карпошовото въстание нанасят сериозни удари на турската власт в отбелязаното пространство и показват, че наложената със силата на ятагана власт не е всесилна и вечна, а сгромоляването ѝ е въпрос на по-близко или по-далечно бъдеще.

Страхил е възпят в народните песни, като “страшен хайдутин, войвода и народен закрильник”. Откъслечни известия за неговия живот и дейност се споменават от турския летописец Силяхдар. Според тях родно място на войводата е с. Ветрен, Пазарджишко. Там той събира дружина от 200 души и с нея извършва дръзки наказателни акции в Пазарджишко и Пловдивско срещу обекти и представители на тиранската власт. Подгонени от турски потери, заедно със семействата си, хайдутите прекосяват Софийското поле и при движението си на запад, намират убежище в заетата от австрийски войски Нишка крепост.

По сведенията на Силяхдар, Страхил войвода участва заедно с “4 000 немци, маджари и хайдуги” в превземането на Кюстендил, избиването на множество мюсюлмани и нанасянето на големи материални щети. Напълно допустимо при придвижването към Кюстендил и обратно на християнския отряд да е прекосено Босилеградско, по разбираеми причини: по-кратък маршрут, по-удобни места за прикриване, подкрепа на местното българско население и т.н. Но категорични доказателства липсват. Нито пък къде става решителната схватка на отряда с преследващите го турски войски. При турския шум за възвръщането на Нишката крепост Войводата Страхил изчезва, а семейството му е пленено и продадено в робство. За по-нататъшната съдба на прочутия войвода историята мълчи.

Другото сериозно българско въоръжено проявление през същата 1689г. е въстанието в Североизточна Македония, известно в историческата литература повече като Карпошево. За личния живот на Карпош сведенията са твърде оскъдни и почитат на предания и легенди. Роден е в бедно семейство в с. Войница, Велешко. Както на всеки беден човек и неговия жизнен път е съпроводен с недоимък, мизерия, тежка физическа работа в кратовските рудници и гурбет по Влашко. Но въпреки житейските несгоди свободолюбивия дух на българина не може да бъде затворен в бутилка. Нежеланието и невъзможността да понася турските издевателства и злочинства Карпош компенсира с волния полет на хайдутина. При тогавашната робска действителност постъпката му е единствено правилна. И от началото на 1639г. той повежда хайдушка дружина в Доспатско. Няколко месеца по-късно се прехвърля и действа в Нишко, Лесковецко, Вранско и Пиротско – райони в близост до Босилеградско. А защо не и в неговите предели? Но и тук историята пази гробно мълчание.

На 24 септември Карпош оглавява бунтовническото движение в Североизточна Македония. Още при първите въстанически атаки са заети Крива паланка и Куманово, които селища се укрепват за по-нататъшна съпротива срещу силите на поробителя. Населението нарича своя предводител “Кумановски крал”, а австрийския император го произвежда в чин генерал. Формираният отряд в състав 3 000 българи настъпва към Скопие. Градът е нападнат и напуснат от турците още преди идването на австрийските войски и опожаряването му от тях. След оттеглянето на австрийците

Карпош се заема с отбраната на Крива Паланка и Куманово. За превземане въстаническите позиции в Кюстендил е концентрирана 18 000 – турска армия, предвождана от валията на Морей (Пелопонез) Халил паша. Главният турски удар е насочен срещу Крива Паланка и Куманово, където ги очакват няколко хиляди въоръжени български въстаници. Настъпващата турска армия е подсилена от татарски отряди, водени от Селим Гирай, а австрийските войскове части се оттеглят и оставят българите на произвола на съдбата. При създаденото съотношение на силите изходът от битката е предрешен. Въпреки въстаническият героизъм, съпротивата им е съкрушена. Мнозина от въстаниците загиват от турския ятаган, а Карпош е заловен. Последователно в турски ръце падат Крива Паланка, Куманово и Скопие. Въстаническият предводител е откаран в последния град и набит на кол върху стария скопски мост. Такава е участието на всички герои – мъченици за род, вяра и свобода.

Въстаническите действия в югозападните български земи и на този етап завършват с погром. Но те за сетен път доказват, че българинът не търпи и няма да търпи чуждоземно и чуждоверско иго, а следващите век и половина на непрекъснати борби, довеждат до възстановяването на Българската държава и държавност. Въпреки неравностойността в потенциала на поробител-поробен и задкулиските помисли и действия на големите европейски държави.

1 История на България. Т. 4. С., 1983, стр. 224 238

Тодор Димитров

Българските празници

Бъдни вечер

Ако сте преживели поне една Бъдни вечер в България, сигурно не сте я забравили цял живот. Защото тя е вечер на мечтите. И както казва българският писател Константин Петканов “...домът на мечтите е без врати и прозорци. Там може да влезе всеки и да има всичко, което пожелае”. На Бъдни вечер българите отварят душите си и мечтаят. Всичките ритуали, цялата коледна обредност изразяват желанието им за здраве, за плодородие, за добър живот... Много от ритуалите днес са изоставени или позабравени през годините, други са пригодени към градския живот, но все още са съхранени радостта и непринуденото вълнение от тази свята вечер.

Бъдни вечер е навечерието на Коледа (24.12). Това е една тиха семейна вечер без изненади и без посещения. Около празничната вечеря е съсредоточена основната част от коледната обредност. Според християнският мит през тази нощ се ражда младият Бог. Мъжете приготвят Бъдник от голямото родовито дърво, което отсичат и донасят в къщи при огнището със специални обреди. Трапезата на Бъдни вечер е богата, а храните на нея – нечетен брой и постни. По традиция се приготвя варено жито, варен фасул, сарми с ориз, ошав. Слагат се още чесън, орехи, мед, лук, запазени от лятото пресни плодове, вино, ракия, т.е. от всичко, което е произведено в стопанството. Основно място на празничната трапеза има обредният хляб. Той е кръгъл по форма и украсен с пластични изображения от тесто (кръст, кръг, розета) или стилизирани цветове, птици. На места в Западна България, Тревненско, Пловдивско и в Македонската област се изпича прясна пита със сребърна пара в нея. Главно в Западнобългарските райони се приготвят големи кръгли хлябове с пластични изображения на стопански сюжети – харман, кола, рало, орач, овчарник, кошара и др. За коледарите се правят хлябове – плетеници или краваи с дупка в средата. По традиция под трапезата на Бъдни вечер се разстила слама, която някъде покриват с кълищен чувал за жито. Трапезата е винаги в кръга на семейството и кадена. Най-възрастният мъж (или жена) прекадява с тамян, сложен върху палешник (или керемиди). Кади трапезата, всички помещения в дома и стопанските постройки на двора. Прекадяването се осмисля като средство за предпазване, за прогонване на злите и нечисти сили.

С Бъдни вечер и празничната трапеза са свързани редица изисквания и обредни действия, с които българите вярват, че ще направят идващата година по-добра. Вечерята започва рано – да узреят житата; по време на яденето избягват да стават – за да лежат квачките върху яйцата и да измътят пилета, само стопанинът може да става, но трябва да ходи приведен, за да се превиват житата от зърно; остатъкът от хляба слагат на полицата, за да израстат високи житата през лятото...

Обредността на Бъдни вечер включва пожелания за здраве, плодородие, плодovitост, които имат смисъл на вербална магия – около бъдника, при разчупването на обредния хляб и първата хапка.

На Бъдни вечер се почитат и мъртвите: оставя им се място на софрата, слагат се прибори за тях, точи им се вино. Изразява се и почитането към Господ Бог – канят го да сподели вечерята им, благодарят Му за всичко, с което ги е дарил. Трапезата не се прибира и през нощта, вярвайки че Той ще дойде на вечеря.

На Бъдни вечер и през целия ден българите се стараят да дадат най-доброто от себе си, защото вярват, че идващата година ще им бъде такава, какъвто е бил и този ден. Дори и да не вярвате в ритуалите и цялата обредност на дедите ни, представете си, че поне това поверие е истинско! Бъдете търпеливи и добри, прекарайте този ден така, както бихте искали да изживеете цялата следваща година. И ако поверието не се окаже истинско, не съжالياвайте, защото поне сте били в дома на мечтите.

Нова година

Нова година се празнува от всички народи по света на Първи януари с надеждата за щастлив живот, за здраве и успех, за сбъждане на всички желания и мечти. В България тогава дължината на деня е 10 часа, а на нощта – 14. Това е втората кадена вечер след Бъдни вечер.

На Нова година се празнува и Обрезание Господне. Това свещено тайнство било установено в Стария завет при Авраам още в началото на второ хилядолетие преди Рождество Христово. Заветът гласял, че всяко момче на осмия ден от раждането си трябва да бъде обрязано. Приемало се като “знак на завета” между Бога и богоизбрания народ и като далечен “първообраз на християнското тайнство Кръщение”.

При обрязването Христос приел името Иисус – Спасител. Съгласно предписанието на Мойсеевия закон, Богородица принесла жертва две гургулици или два гълъба – това се полагало на бедните израилтяни, които нямали възможност да принесат жертва агне или теле.

Още в началото на утвърждаването си този празник бил съединен с честването на паметта на свети Василий Велики, умрял на 1 януари 379г.

Новогодишната вечер събира цялото семейство, много роднини и приятели. Традиционната празнична трапеза е богата и пищна. Почти във всяка къща се готвят свинско с кисело зеле, пържоли, печена пуйка или охранен петел, пълнени с дреболии, с ориз и с много подправки. Прави се също “кавърма” – хубаво задушени парченца свинско месо, към които се прибавя праз лук и пр. Има задължително един обреден хляб и баница със сребърна пара и дрянови пъпки. Баклавата също е неотменим специалитет. Някъде я заместват с баница с ябълки и орехи, а в по-ново време – с торта.

След прекаждане на трапезата, на която трябва да има в изобилие сурови плодове: ябълки, круши, грозде, портокали, мандарини и пр., фъстъци, орехи, бадеми, стопанинът завърта тавата с баницата. Щом тя спре я нарязва и дава на всеки парчето, което се пада пред него. И най-бедният дом има на трапезата си празнична гозба. В новогодичната нощ се леят много вино и ракия, сокове и подсладени напитки. Разменят се новогодични подаръци. Всеки се стреми да подари нещо на близките си.

За първия ден на Нова година са характерни следните обичаи:

Рано сутринта минават сурвакари, деца с дрянова сурвакница, украсена с нанизани пуканки, с червени конци, със звънтящи парички или малки звънчета. С влизането в къщата, те казват новогодична благословия:

Сурва, сурва година
весела година!
Зелен клас на нива,
голям грозд на лозе,
жълт мамул на леса,
червена ябълка в градина,
пълна къща с коприна.
Живо-здрово догодина,
догодина, до Амина!

Към тая благословия има и много други, като една от най-популярните е “Пълна къща с дечица, пълни обори със стока, пълна кесия с пари”.

В Югозападна България на Нова година по-възрастни мъже – ергени или наскоро оженени – се маскират най-често с животински маски и ликове. Обикновеният персонаж на “сурвишкарете” от Кюстендилско, Пернишко и Брезнишко са преоблечени мъже: булка, кума, свекърва, зълви, девери, циганка-гледачка. Извършва се пародиен венчален обред, свещеникът е съвсем гротескна фигура. Често пъти, докато венчават, булката симулира раждане и т.н.

На някои места момите “напяват на пръстен”. Вечерта две от тях (или една) наливат вода мълчаливо в бял бакър, поставят го под трендафил или друго плодно дърво, завиват го с бяла кърпа. Сутринта момите се събират, пускат пръстен или друг предмет в котлето. Малко момиче, 10-12 годишно, облечено като булка, вади един след друг предметите, а останалите пеят песен, с която предричат за какъв ще се омъжи притежателката на пръстена:

Коя мома е доброчеста,
ой Ладо, Ладо, момиче младо,
пресегни ръка, извади пръстен.
На стол седи, перо държи (учител).
Сребърно рало, златна копраля (богат).
Аршин стреля на постеля (шивач) и т.н.

С такива образни наричания се изреждат всички познати занаяти, всички са весели и празнично настроени. Около мястото, дето се напяват пръстените, се събират много хора, млади и стари, и се извиват буйни народни хора. След обяд се ходи на гости на именниците.

Някога гостите са носели пита, свински пържоли, вино и ракия, а в днешно време – по съвременни подаръци: цветя, някаква тоалетна принадлежност, шал, ръкавици, чорапи, питие, бонбони, торта и т.н.

Богоявление

Това е най-старият господски празник, съществувал още във II век. През IV век се съединил с рождество Христово. След като започнали да го празнуват египетските християни, той се разпространил и на Запад.

В съвременната православна църква в навечерието и сутринта на самия празник свещенослужителите извършват тържествена литургия, светят вода и след това отиват заедно с богомолците и много любопитни край река, езеро или море и хвърлят кръста във водата, а смели млади хора се спускат и го изваждат. По този начин се напомня за кръщаването на водата, както и това, че Иисус Христос е бил кръстен в реката Йордан от Йоан Кръстител.

Според Евангелието Иисус Христос бил кръстен на около 30-годишна възраст. В момента на кръщението небето се отворило, Светият дух слязъл върху Христос във вид на гълъб и се чул глас от небето: “Този е моят Възлюблен син, в когото е моето благоволение”. В евангелското поветствование още четем: “При Кръщението на Иисуса Христа се възвестила на света тази велика тайна, за която в Стария завет само загатвали – тайната на Божествената Троица. Отец се явил на нашия слух, Духът се явил на човешкото зрение, а Синът – на осезанието ни в многогодишното си общуване с човеците..”

Когато в България християнството станало държавна религия, след покръстването на княз Борис I, съгласно православния църковен канон, новороденото дете трябвало да бъде кръстено до осмия ден от раждането му. Ритуалът бил подобен на извършвания във Византия – децата били кръщавани чрез трикратно потапяне в купела. През XIV век обаче българската църква променила обреда и кръщаването се извършвало чрез еднократно потапяне в купела или чрез поръсване с китка босилек със светена вода. По този начин Търновската патриаршия показала пълната си независимост от Цариградската църква.

Народът има свои обичаи за Богоявление. Вечерта срещу празника поставят пара или кръстче в бяло котле и сутринта гадаят: ако водата е замръзнала, годината ще бъде здрава и честита, ако не е замръзнала – очакват се болести и слаб берекет. Дете или най-младият човек в къщата сипва по няколко капки вода във врата на домашните, за да са здрави. Освен това се вярва, че тъкмо в полунощ небето се отваря и тогава се изпълняват всички молби и желания. Петко Р. Славейков е

оставил следният анекдот: “Една жена стояла до полунощ на отворения прозорец и чакала чудното явление. По едно време небето се отворило и жената извикала: “Господи, дай ми глава като крина”, вместо “Дай ми голяма крина жито”. Молбата ѝ била тогочас изпълнена – главата нараснала като крина и не могла да влезе обратно през прозореца”.

Сред народа съществува обичай на Йордановден да кръщават децата си ония родители, които дълги години са били бездетни и са взели “хранениче” или са родили късно свое дете, както и да се кръщават току-що родени деца, но зле здравословно. Вярва се, че ако умрат, некръстените деца стават “навие”, духове, които непрекъснато обикалят къщата. Обикновено кръщенето се обръща в най-голям и тържествен празник за родителите и техните близки.

Ивановден

Ивановден се празнува на 7 януари и е посветен на “Събор на свети пророк, предтеча и кръстител Господен Йоан”. Тоя ден се извършва третата кадена вечер. Главната задача на Йоан е изпълнена с кръщаването на Иисус Христос в реката Йордан. Затова празникът е веднага след Богоявление.

Според Евангелието Йоан се ражда на 24 юни, т.е. шест месеца преди Христа, което съвпада с поврата на слънцето към зимното слънцестояние. Под знака на Христовото рождение – 24 декември – слънцето започва да расте, а под знака на Йоановото – да намалява.

Народът християнски празнува шумно празника на свети Йоан.

На този ден девер и кум водят булката, ненавършила една година от сватбата си, да я къпят в реката, а тя ги дарява с чорапи и пешкир. Всички хора прегазват реката за здраве. Някога кумците отивали на гости при кръстниците с дарове, погачи, баници, вино... Сега гостуват по-скромно – с цветя, бонбони, торта.

Някога в земеделска България, в северозападната ѝ част, млади мъже се събирали в групи, наричани “поливачи”, разнасяли с бял котел, обкичен с цветя и зеленина, прясна изворна вода, поливали на стопаните, които им хвъляли в котела пари и пиели от водата за здраве. Другаде се събирали и отивали да ринат оборите, като след това стопаните ги гощавали и правели шумна веселба.

На Ивановден обикновено всяко семейство приготвяло пача. Освен това се готви супа от пиле с ориз или фиде, прави се баница или някакъв тестен сладкиш.

Елена Огнянова

Роденият за владика

Мартин Николов

Отец Петър Дивизиев е роден в многодетно занаятчийско семейство през юни 1903г. в с. Елешница (Разложко). Майка му Слава е дъщеря на свещеник и под нейно влияние той завършва Духовната семинария в София. През 1930г. отива в петрич и учителства в пограничните села Добри, Лаки и Ключ. По това време има маларична епидемия в този район и той със семейството си е принуден да се пресели в Банско. Тук той е ръкоположен за енорийски свещеник от митрополит Стефан. При големия пожар в Банско през 1936г. отец Дивизиев успява да спаси черквата, като я покрива с мокри черги.

Две години по-късно е назначен за архийерейски наместник в Разлог от Неврокопския митрополит Борис. Тук той заварва новострояща се черква и под негово ръководство храмът е завършен много бързо. По време на бомбардировките в Разлог са евакуирани много софиянци, които непрекъснато са ходили в черквата, за да чуят от отца успокоителни думи, за да им прочете молитва.

На 31 май 1940г. отец Петър Дивизиев извършва Св. Тайнство Миропомазание на просителите протестанти, за което той пише в писмото си до митрополит Борис: “Те бяха убедени, че нашата праведна вяра е Светата Православна Християнска вяра и че техните деди са идвършили кошунство, като преди 60-70 години са приели протестантизма... А просителите, които са ученици, сами желяеха това... Светото тайнство Миропомазание се извърши в неделя публично и много тържествено”. Самият дядо Борис е отседнал често пъти на гости на отца в Разлог и веднъж споделил пред презвитерата, че “свещеник Петър Дивизиев е роден за владика”.

Обаче за партизаните той е роден фашист и обявен за враг народен. По-големият му син Васил Дивизиев си спомня, че веднъж баща му (около 15-20 септември) се обърнал към него с думите: “Васко, как тези прости хора ще управляват България?” Той е бил много загрижен за съдбата на родината си и е знаел какво става в съветския съюз, защото имал книгата “СССР без маска” от 1940г., където подробно са описани репресиите срещу духовенството там и е допуснал, че това ще последва и в България. Но оттогава нищо не е казал за новата власт нито вкъщи, нито навън.

На 5 октомври 1944г. той извършва водосвет в една къща в Разлог, идват комунисти и го арестуват. Вечерта към поленощ го извеждат заедно с още 17 души от Разлог, закарват ги в местността Лушин край Добринище – там е имало изкопан партизански склад на партизанина Иван Козарев. Докарват още хора от ъседните села – общо 39 души. Връзват ги по двама с бодлива тел и ги убиват с кирки и брадви, за да няма изстрели. Последен убиват свещеника, като са го карали да чете заупокойна молитва на посечените преди него.

Дъщерята на отец Дивизиев Вера разказва за пророческия си сън: “Сънувам, че бият черковни камбани, слушам черковно пеене и виждам баща ми начело на някаква процесия, обаче той е превързан през устата и главата и трудно пее, но маха с кадилницата. И аз тичам към него и казвам – татко, какво ти е, защо си превързан, защо непрекъснато махаш кадилницата. Събудих се и разказах съня на майка си. Тогава тя ми разказа всичко и ми каза – сънувала си точно каквото са направили.

Една вечер майката на свещеника баба Слава научила за убийството му и тръгва сама през гората, за да види лобното място. На сутринта се връща пребледняла, ляга и умира. Видяла е расото на сина си и полуубитите хора, които още стенели и се движели.

По-късно, през 1990г., са изровени костите на всичките 39 души от масовия гроб и са погребани в Банско.

Генерал Крум Радонов – един от оперативното бюро на милицията тогава и сочен като един от подбудителите на масовите убийства в този край, казва, че убити невинни няма. Убивали са, за да задържат положението (т.е. властта), за да сложат край на отмъщението, такива били времената и пр. Явно оправдание може да се намери дори и за убийство, когато липсва съвест. Но липсата на вяра не означава защита от Божието възмездие, постигнало палачите – единият се самоубива, другият полудял и тичал из улиците на Разлог и викал: “Бягайте! Попа ме гони!”

По този повод дъщерята на отец Дивизиев казва: “Няма по-силно от Божието наказание, затова нека да не търсим мъст и нека да няма вече никога толкова време, в което да се убиват невинни хора, в което да се създават насила убийци. Защото аз съм сигурна, че тези хора, които са извършили това грозно деяние, не са били родени убийци. Някой ги е накарал, някой може би ги е заставил да постъпят така. Дано отсега нататък да станем по-духовни, да живеем в мир, защото, както казваше баща ми – духовно първо трябва да бъде извисена нацията и тогава материално, за да бъде България силно религиозна източно- православна държава в Европа, на границите между Изтока и Запада”.

За християнската любов

За християнина действие и плод на вярата трябва да бъдат любовта и добрите дела. Това посочва св. апостол Павел:

В Христа Исуса нито обрязването има сила, нито необрязването, но вярата, която действа чрез любов.

Ще рече, на Господа не можем да угодим с изпълнението само на обреди (външни, видими благочестиви действия), но с вяра, придружена с добри дела.

Само вяра, без любов и добри дела, не е достатъчна: вярата, лишена от любов и добри дела, не действа, тя е мъртва. Затова тя не може да доведе човека до вечния живот, не може да го спаси.

Св. апостол Йоан Богослов казва:

Който не обича брата си, пребъдва в смърт.

Необходимостта за християнина да свързва с вярата си и добри дела е изразена особено силно в думите на св. апостол Яков:

Каква полза, братя мои, ако някой казва, че имал вяра, а дела няма? Може ли да го спаси вярата?... Както тялото без дух е мъртво, тъй и вярата без дела е мъртва.

Както само с вяра не можем да се спасим, така също с любов и добри дела без вяра не са достатъчни за спасение. Човек не може да обича това, за което няма понятие; а истински понятия за Бога, за Неговите съвършенства и действия ни дава само вярата; ще рече, за да обичаме истински Бога, необходимо е да вярваме в Него. При това човек, бидейки в сегашното си повредено от греха състояние, не може да прави истински добри дела, ако за това не получи духовна сила – благодат Божия. Мнозина, като правят някои добри дела и виждат, че такива дела правят дори и християни – евреи, мохамедани и др., мислят, че и без Божия благодат може да се прави добро. В някои случаи не е трудно да се направи нещо добро, като са го правили и езичниците. Но човек да реши да прави постоянно добро и да остане верен на това свое решение не за един ден, за месец или година, а за цял живот, това вече не е възможно без Божията благодат. Собственият опит ни убеждава в тази неоспорима истина. А благодатта Божия се получава само чрез вярата в Господа Исуса Христа:

Без вяра не е възможно да се угоди Богу; защото оня, който дохожда при Бога, трябва да вярва, че той съществува и награждава ония, които Го търсят.

Всички, които се облягат на дела по закона, се намират под проклятие. Защото е писано: “проклет е всеки, който не изпълнява постоянно всичко, що е писано в книгата на закона. “А че чрез закона никой не се оправдава пред Бога, това е явно, защото “праведният чрез вяра ще бъде жив.

Ние се надяваме и очакваме оправдание от вярата чрез Духа.

По благодат сте спасени чрез вярата; и това не е от вас – Божи дар е; не е от дела, за да не би някой да се похвали.

От цитираните библейски текстове е ясно, че ако човек няма вяра, не може да угоди на Бога, защото е необходимо – който иска да познава Бога и нда Го почита, да вярва, че Той действително съществува и награждава онези, които търсят общение с него, изпълнявайки волята Му.

Под Дух се разбира Дух Свети, Който произвежда новия живот в истински вярващите. Апостолът казва, че ние имаме основата на нашето спасение във вярата ни в Господа Спасителя. Заради нас Той се е възплъттил и пострадал и заради вярата ни изпраща чрез тайнствата благодатта на Св. Дух, която ни прави праведни, свети и достойни за вечно блаженство. Такова е учението на Православната църква относно вярата и нейното участие в делото на спасението.

Любов непродружена с добри дела

Истинската любов се придружава с добри дела, или обратно, добрите дела са свидетелство за истинската любов. Любов, която не се придружава с добри дела, не може да бъде призната за истинска: тя е неискрена, лицемерна любов или, по-точно казано, тя не е любов.

Нашата любов към Бога трябва да се изразява в изпълнение на заповедите Му. Господ Исус Христос казва:

Който има заповедите Ми и ги пази, той е, който ме люби... Ако някой Ме люби, ще спази словото Ми.

Св. Йоан Богослов – апостолът на любовта, пише:

Любовта към Бога се състои в това: да пазим заповедите Му.

Нашата любов към ближните трябва да се проявява както в съчувствие към тях, така и в дейна помощ при техните духовни и телесни нужди. Същият апостол Йоан Богослов казва:

Нека любим не с думи или с език, а с дела и истина.

Да любим с думи ще рече да любим без дела, а да любим с език значи да любим неискрено – и двете са белег, че у нас няма любов.

Подготвил: Отец Йоан

Господин редакторе,

Един господин, като ме знае, че съм приятел с оногова, гдето събира материали за бай Ганя, предаде ми приложеното тук писмо да му го връща. Това писмо е толкова оригинално и характеристично, щото не ще бъде зле да го напечатате във в. “Знаме” като подлистник. Как е попаднало писмото в ръцете на господина – не ми е известно.

Щастливец

Бай-Ганю и опозиция – ама де-де!

До господин редактора на в. “Не му е времето”

А бе, кърпе, защо си ме набедил във вестник “Не му е времето”, че съм уж бил опозиция, а? Толкова ли ти стига умът, Хич, бай ти Ганю опозиция става ли бе, момче? Или ти какво си рекъл: чакай да сме по-малко, че да делим по-множко. Не си прости ти, знам аз тебе. Ама пак си прост, да ти кажа правичката. Сиреч не си прост, ама малко аджемия падаш. За тия работи бачка си питай. Ти вчера, казва се, докопа кокала, а бачо ти от девет години годинки насам го е заглозгал и няма ниет да го изпуща докрай време. Па знайш ли, момче, да ти кажа чистичката: има и за тебе, има и за мене. Народната да е жива. Аз като идех още в София, като депутация, да молим онзи обесник да не си дава оставката, още тогава – помниш ли, на Враждебските ханчета? – още тогава разбрах, че не си е келепир да бъдеш опозиция. Ама ще речеш защо? Защо ли? Твърде просто: защото ще стоиш зад метлата, а хората ще си плетат кошничката. И какви хора: Все отбор-отбор юнаци, все учени, изпраксани. Напрежните наши бяха хептен дива работа. Крадяха гоз-гъоре, насила, аджемийски, па си позволяваха и чапкълъци, докундисаха на честта кое жени, кое моми, кое... А, момче, тъй ли е? И най-сетне влетяха с два крака в капана. Виж, днешните наши не са тъй. За чапкълък – няма ги. Тоест – как да ти кажа – не че ги няма, ами кой ще се качи по Джендемтепе, по Небет тепе, кой ще ръшне по хамамите да разпитва какво е ставало. Па икому влиза в работата. А колкото за алъш-вериш, бива си ги. Правото право! Хем тъй си подкараха работата, щото, срам не срам, ще ти се признае, брате, и аз се слисах. Ашколсун кьпооляр! Гледай какво нещо било туй науката. С таквиз хора да имаш работа – разбирам. Напрежните наши бяха я подкарвали на акънтия: бре трепаха, бре бесиха, бре стреляха, съсипали бяха орталъка. И защо? – За вятъра. А днес, видиш ли? Само по изборите не тидават да шавнеш, а за другото – свобода! Викай, попържай, давай си зор, колкото щеш – никой нищо не ти казва. И защо ще бутат опозицията – тя нека си вика гюрултия, кой я слуша. Нашите си сучат мустака, па им се подсмиват. Властта в ръцете им – не искат да знаят. И сега, когато толкова железници ще се правят, толкова дружества ще се калъпят, толкова пристанища ще се строят ти тамам си му намерил времето да ме набедяваш, че съм бил уж опозиция. Недей прави тъй бе, братко. Дотам ли ти беше достлукът? Завиждаш ли ми, или какво? Че санким ти по-малко кьораво си ударил от мене! Я си направи сметката, ти от колко места получаваш. А пък аз – какво. Гледам си търговийката и туйто. Па най-сетне, нали знаеш, че тия работи със съгласие стават. Ако ми помогнеш да вляза и аз в някое предприятие по-тлъстичко, мигар мислиш, че няма да ти се отсрамя. Зная си аз как му е редът. Па не ситга другото, ама си зел, дяволе, че си извъртял писмото тъй, щото като го чете челяк, ще помисли даже, че съм против Особата. Аз ли? За толкова ли верен човек ме имаш ти мене? Нали си дадохме уж дума, че не му е времето. Разбирам да не беше властта в ръцете ни, да подсмърчахме настрана – тогава, хелбетя, ще ти причерней и ще караш наред, с Особата барабар. Ама сега, когато сме допипали кокала с две ръце и когато тамам му е времето да се осигурим за стари години, да взема аз да кажа някоя права дума за Особата. Не е ахмак бай ти Ганю, той знай кога му е времето да се вика “да живей!” Едно “да живей” – хоп едно предприятие. Па когато му дойде времето – знаем и башка тюрлия да викаме. Тъй върви светът, Ако не друго, барем тая философия сме я проумели до дъно, пущината.

Момче бе, нашите дали не са я попрекалили с ломчаните? Чувам – ранени, убити. Брей, да си опичае ума, зере... На оногова ръцете отрязаха, да не би да му дойде времето наопаки...

Хайде стига засега. Да живей негово Царско Височество!

Виждаш ли как викам да живей, пък си взел да казваш, че аз съм бил против. Завиждаш ли ми, да те вземе дяволът. Знайш си ти, че ако зедем да се надвикваме, не се знай кого ще надвика. Па и за почитание ако дойде думата, аз пак не се давам. Ти ще цалунеш ръка, аз – двете ръце; ти ще цалунеш скута, аз – краката; ти ще цалунеш на друго място, аз – на още по друго място. Че ти с мен ли ще се напреварваш бе кърпе?

Ганю Балкански

(Алеко Константинов, Съчинения в два тома, “Бай Ганю, Пътеписи, Очерки, том 1, изд. “Български писател”, София, 1974)

Двубоят Алеко – Бай Ганьо

Трудно е да се определи какъв литературен вид е “Бай Ганьо”, но в никое друго наше литературно произведение няма такава съдбовна връзка между автор и герой.

Алеко ненавижда бай Ганьо, преследва го навсякъде с убийствен и изобличителен присмех, а бай Ганьо угнутява до смърт Алековата просветена и жадна за благородство душа. Един безпощаден двубой, в който автор и герой си отричат всичко – и правото на живот дори.

А с каква доверчивост и всеотдайност Санчо Панса следва своя “смахнат” господар и се радва на съдържаната му снизходителна, но благородна любов! Тук огромният конфликт между тях се изглажда и стопява във взаимната любов, в предаността и накрая практичния и честен Санчо коленичва смирено, облян в най-чисти сълзи, пред мъртвото тяло на лудия хидалго.

А бай Ганьо излиза из страниците на книгата с думите: “На маймуни ни обърнафти, маскири с маскири!” – двойно обиден и двойно непримирим!

И някъде към град Пещера той причаква своя автор и го убива от засада. Това отмъстително убийство не стана в роман, а в реалния живот на родната ни земя. Тук вече няма никаква шега, никакво изкуство и никакъв определен терен за борба.

Бай Ганьо не е измислен литературен герой, а един действителен човек от плът и кръв; междувпрочем – една политическа издънка на робството и злонравие – убиец, когото прокурорът не може да улови, тъй като бай Ганьо е и прокурор, и на власт, и в опозиция...

А другият герой – авторът – се намира в родния си град Свищов, закачен в джамлък: един елегантен редингот и бяла копринена риза, разкъсани от берданен куршум.

Не коленичи бай Ганьо над Алеко! Алековата душа отлита непокаяна и неоплакана.

Ние се смеем над тия мрачни страници, но от тях не лъха ни милост, ни любов, нито каква да е надежда...

Илия Бешков

Джордж Гарлин

Нашето време

Парадоксът на нашето време е, че имаме високи згради, но ниска търпимост, широки магистрали, но тесни възгледи.

Харчим повече, но имаме по-малко, купуваме повече, но се радваме на по-малко.

Имаме по-големи къщи и по-малки семейства, повече удобства, но по-малко време.

Имаме повече образование, но по-малко разум, повече знания, но по-лоша преценка, имаме повече експерти, но и повече проблеми, повече медицина, но по-малко здраве.

Пием твърде много, пушим твърде много, харчим твърде безотговорно, смеем се твърде малко, шофираме твърде бързо, ядосваме се твърде лесно, лягаме си твърде късно, събуждаме се твърде уморени, четем твърде малко, гледаме твърде много телевизия и се молим твърде рядко.

Увеличихме притежанията си, но намалихме ценностите си.

Говорим твърде много, обичаме твърде рядко и мразим твърде често.

Знаем как да преживяваме, но не знаем как да живеем.

Добавихме години към човешкия живот, но не добавихме живот към годините.

Отидохме на луната и се върнахме, но ни е трудно да прекосим улицата и да се запознаем с новия съсед.

Покорихме космическите ширини, но не и душевните.

Правим по-големи неща, но не и по-добри неща.

Пречистихме въздуха, но замърсихме душата.

Подчинихме атома, но не и предразсъдъците си.

Научихме се да бързаме, но не и да чакаме.

Правим нови компютри, които складираят повече информация и бълват повече копия от когато и да било, но общуваме все по-малко.

Това е времето на бързото хранене и лошото храносмилане, големите мъже и дребните души, лесните печалби и трудните връзки.

Времето на по-големи семейни доходи и повече разводи, по-красиви къщи и разбити домове.

Времето на кратките пътувания, еднократните памперси и еднократния морал, връзките за една нощ и наднорменото тегло и на хапчетата, които правят всичко – възбуждат ни, успокояват ни, убиват ни.

Време в което има много на витрината, но малко в склада.

Време, когато технологията позволява това писмо да стигне до вас, но също ви позволява да го споделите или просто да натиснете “изтриване”.

Запомнете, отделете повече време на тези, които обичате, защото те не са с вас завинаги.

Запомнете, кажете блага дума на този, който ви гледа отдолу на горе с възхищение, защото това малко същество скоро ще порасне и няма да е вече до вас.

Запомнете и горещо прегърнете човека до себе си, защото това е единственото съкровище, което можете да дадете от сърцето си и не струва нито стотинка.

Запомнете и казвайте “обичам те” на любимите си, но най-вече наистина го мислете.

Целувка и прегръдка могат да поправят всяка злина, когато идват от сърцето.

Запомнете и се дръжте за ръце, и ценете моментите, когато сте заедно, защото един ден този човек няма да е до вас. Отделете време да се обичате, намерете време да си говорите и намерете време да споделяте всичко, което имате да си кажете.

Защото животът не се мери с броя вдишвания, които правим, а с моментите, които спират дъха ни.

Смехът като надежда

Поемам щафетата да представя с настоящите уводни думи следващата книга на Валентин Павлов – Вай. Онасловена е “Експериментално поколение”, основният акцент отново е върху емблематичния “преход” от комунизъм към демокрация, но с тази съществена особеност, че на него е погледнато откъм комичната му страна.

Жанрово авторът сам е определил книгата си като “Смешна лирика”. Но като се съгласявам, че много от онова, което избуя неочаквано (или пък очаквано, защото народопсихологията не се променя лесно), предизвиква смеха ни, ще допълня, че твърде често в книгата този смях е горчив. Така ни се искаше заедно със зловещия комунистически режим да си отидат и пораженията, които той нанесе върху морала ни, да се очистим бързо от обществената поквара, да намерим в душите си най-доброто, най-благородното и на него да заложим, за да бъдем свободни хора, независими в действията си и лично отговорни за тях, достойни граждани на един действително демократичен и цивилизован свят. Може и да сме били наивни, но толкова светлина и чистота имаше в надеждите ни, толкова вярвахме, че историята ни е предоставила невероятни шансове да скъсаме не само с една мрачна и жестока политическа система, но и самите себе си да променим.

А толкова надежди се оказаха попарени. Толкова почти обожествявани личности, символизиращи прехода, ни разочароваха. Толкова динозаври на вчерашната репресивна машина се преминаха в демократични одежди. Толкова нагли пропагандатори на единствено правилната партийна идеология възкръснаха като жреци на демократичното слово... И т.н., и т.н... Всичко това е обхванато от погледа на Валентин Павлов, то е документирано в книгата му. И наистина изглежда и смешно от определен ракурс на виждане, всичките тези метаморфози, всичкият този фалш и демогия, но много повече то изглежда отвратително. От него ни горчи. Вгорчена е душата и на самия автор.

И все пак си мисля, че ако се е заел да му посвети и смешните, и горчивите си стихове, то е, защото не смята, че злото е непобедимо, неизтребимо. И с него той повежда борба, защото дълбоко вътре в себе си ма увереността, че като го осъжда морално, повече хора ще го разпознават и ще искат да го изтикат от живота ни. Ще го осъдят и в самите себе си, ако усетят, че дори и неосъзнато порокът ги е обсебил, деформирал ги е. Поезията, изкуството въобще това могат да направят – да са един морален коректив. Да са алтернатива на злото с призова си за повече благородство в човешките отношения. И аз като Валентин Павлов все още вярвам, че смехът и сатирата не са престанали да играят онази роля, с която са помагали на човека да се пречиства нравствено и духовно да се усъвършенства.

Атанас Свиленов

Валентин Павлов – Вай

Експериментално поколение

Смешна лирика

Посвещение

Не измислена, а истинска и зрима,
подарявам моята картина
на времето ни посткомунистическо,
което,
търсено или проклето,
ще мине и ще остане “историческо”.
И ние с него –
макар останали обикновени –
щом някога били сме тук родени
и неизбежно предопределени
да изживеем наште български проблеми.

Превод

Демокрация
у нас се превежда с адаптация.
От нея става
великолепна дойна крава.

Диалектика

Ядоха и пиха
и нищо не платиха.
Сега са те перачи,
а ние всичките – зяпачи,
защото наште в парламента
излязоха мента.

Глобалистично

Еднакво ни е битието,
еднакво ни е питието.
И ние сме от тия,
дето жулят водка и ракия
и когато са на маса
мезят и с цветята за украса.
Гот е да говорим за Чапай и Петка,
но е по-изгоден брак по сметка –
със съседите да пием и ядем,
а от запад повечко да окрадем.
Прагматично.
Нищо лично.

Принос

Българският принос
пак обогатява Гинес.

Преди едно събитие не би ни затруднило –
престъпникът заслужено увисвал на бесило.

Сега мошеникът държи се безпардонно смело,
нали виси “висящото” му дело.

Картина

Във всяко време
в лабиринта на проблемите
оправят се големите.
за малките
остават залъгалките
с розов цвят.

Борци

Няма лоши и добри софри.
Нашенецът в туй намира келепира.
Стига да намаже,
няма да откаже даже
мъничко кафе,
ако може две,
но е с борческа нагласа
да пребори всекиго на шведска маса.

Народ

Видя се как я кара –
само чалга, сръбска скара,
а пасмина от някакви интелегенти
непрекъснато го менти,
че само след броени дни
ще го почеше
точно дето го сърби.

Лафологично

Лаф след лаф
и... и стана гаф.
Така се той увлече,
че себе си дори отрече.
После – медиите не го разбрали,
истински чакали,
смиъла не разпознали,
другите абдали –
той пък винаги е прав.
Стига лаф,
че да остане място за пореден гаф.

Всъщност

Едно
Пежо

и служба лека –
едва ли трябва
друго на човека.
И само газ!
И нито за момент спирачка.
И ето – Европа е на крачка.

О, колко жалко,
че времето за сън е малко!
Часовникът ни буди
и край на мечтите луди.

Новото време

Пак зависи
от кои си.

Съвременно

В женските очи е пръв –
той язди френски лъв.

Аналогия на демагогия

Ще ви го кажа
и даже с пръст ще ви покажа.
Какво е туй?
Това съм аз?
Не, независимо от пола
това е всекиго от вас.
Първо най-демократично
чаталът слагат ви така,
после викат патетично –
хайде рипайте сега!

Банална история

Той се мислеше като ония –
с мисия месия
и на всички обеща
само хубави неща.
После ги забрави в самотек
да се справят с двайс и първи век.
Истината лъсна,
но пък вече беше късно.
Верващите го разбраха,
че със верване се прецакаха.

В България

Преходът е бил създаден
като фонд награден
за успешна трансформация
на партийната аристокрация.

Проблемът

На пазара срещнали се всичките домати
все с претенция, че стават за добри салати.
Нашите не стигнали до приза.
И какво излиза –
те били във групата на малцинството,
а пък чужденците крепят пиенето в обществото.
С нашето пиянство и чуждата намеса
потомците ни за къде са.

Щом народът не сади домати,
с глобализма ще си пати.

Басня

Младо куче лае.
За какво не знае.
За вълка не хае.
Май му се играе.

Няма случка,
ако няма кучка.

Статистика

Тридесет процента винаги пасуват.
Лековато още тридесет флиртуват.
Двадесет са истински ченгета.
Още толкова – лекета.
Другите не знаят за какво живеят.
Но пък всички искат да успеят.

При това реално състояние –
“Останалото е мълчание”.